

Antti Kanninen

Kansanedustajien mielipiteitä

maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena

Kansanedustajien mielipiteitä

maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena

Antti Kanniainen

Copyright © Kirjoittaja & Siirtolaisuusinstituutti

Siirtolaisuusinstituutti
Eerikinkatu 34, 20100 Turku
<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>
Kirjan taitto Sisko Tampio

ISBN 978-952-5889-05-5 (nid.)
ISBN 978-952-5889-06-2 (PDF)
ISSN 0356-9659

Painosalama Oy, Turku 2010

Siirtolaisuustutkimuksia A 35

Kansanedustajien mielipiteitä

**maahanmuutosta uhkana
ja mahdollisuutena**

Antti Kanniainen

Julkaisijan esipuhe

Antti Kanniaisen tutkimus *”Kansanedustajien mielipiteitä maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena”* tuo uutta tietoa kansanedustajien mielipiteistä maahanmuuttoa kohtaan. Paljon puhutaan siitä, että suomalainen yhteiskunta, kuten muutkin ikääntyvät yhteiskunnat, tarvitsee yhä enemmän työikäisiä maahanmuuttajia, kun suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle. Työmarkkinoilla syntyy siten työvoiman lisätarvetta eri aloilla, jota on jo tänä päivänä nähtävissä muun muassa sairaanhoitajien värväämisessä maailmalta maahanamme. Tutkimus on myös tärkeä päänavaus tutkimusteemalle, jossa pureudutaan maahanmuuttoon turvallisuusnäkökulmasta. Tätä laajempaa taustaa vasten on kiinnostavaa tietää, miten kansanedustajat suhtautuvat maahanmuuton kehitykseen: onko maahanmuutto siten uhka vai mahdollisuus Suomelle ja millä tavalla kansanedustajien mielipiteet jakautuvat eri puolilta maailmaa kotoisin olevia kohtaan, ts. onko havaittavissa piirteitä etnisestä hierarkiasta.

Kiitän Antti Kanniaista kiinnostavasta ja ajankohtaisesta tutkimuksesta. Siirtolaisuusinstituutin kirjastonhoitaja Sisko Tampio on taittanut kirjan ja tehnyt kannen kuvan. Tietopalvelupäällikkö Jouni Korkiasaari on avustanut kirjan teknisessä toteutuksessa ja ohjannut taittotyötä. Esitän yllämainituille ja kaikille kirjan valmistumisen eri vaiheisiin osallistuneille parhaimmat kiitokseni.

Turku, 22.12.2010

Elli Heikkilä
Tutkimusjohtaja
Siirtolaisuusinstituutti

Kirjoittajan esipuhe

Maahanmuutto ulkomailta Suomeen on monimerkityksinen ilmiö. Kansainvälinen siirtolaisuus, etenkin kehitysmaista teollisuusmaihin suuntautuva, aiheuttaa suuressa osassa ihmisiä vahvoja tunteita ja herättää mielipiteitä. On vaikea sanoa kumpi ryhmä esimerkiksi Suomessa on äänekkäämpi: se, jonka mielestä ulkomalaiset ovat Suomelle vahingoksi vai se, jonka mukaan maahanmuuton vastustaminen on tuomittavaa. Kansanedustajat ovat Suomessa vastuussa ulkomaalais- ja muista laeista sekä poliittisista ohjelmista, joille Suomen valtion harjoittama ulkomaalaiskontrolli perustuu. Tässä tutkimuksessa selvitetään kansanedustajien suhtautumista maahanmuuttoon akselilla mahdollisuus — uhka sekä sitä miten suhtautuminen eroaa eri puolilta maailmaa kotoisin olevia maahanmuuttajaryhmiä kohtaan. Tarkoitus on tuoda esille suomalaisen maahanmuuttopolitiikan taustaa: keskustelu aiheesta koskee harvoin istuvia kansanedustajia.

Tutkimuksen pohjana on kirjoittajan tekemä tutkielma, joka tarkastettiin Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitoksella tammikuussa 2010. Olin saanut opinnäytteeni ohjaajaksi Siirtolaisuusinstituutin tutkimusjohtajan Elli Heikkilän, jolle lähetin valmiin työni. Hän oli näyttänyt graduani tutkimuslaitoksen johtajalle Ismo Söderlingille, joka katsoi työn olevan julkaisukelpoinen, jos sitä muokkaisi jonkin verran. Opinnäytteeni toimi siis tämän kirjan käsikirjoituksena, mutta suuria muutoksia siihen ei ole kuitenkaan tehty. Olen jäsentänyt otsikointia, lisännyt muutamia kohtia ja lisännyt toisia sekä päivittänyt taulukoita. Suurin osa muutoksista pohjautuu Ismo Söderlingin kommentteihin ja ehdotuksiin. Alkuperäisen työn eli opinnäytteeni kirjoittamisessa sain korvaamatonta tukea ohjaajiltani Elli Heikkilältä ja John Westerholmilta. Suuret kiitokset kaikille teille. Haluan kiittää myös vaimoani Lindaa, joka jaksoi tukea minua alusta loppuun saakka ja joka antoi minulle arvokkaita kommentteja käsikirjoituksesta.

Helsinki, 24.11.2010

Antti Kanniainen

Abstrakti

Tutkimuksen aihe on selvittää kansanedustajien näkemyksiä maahan muuttamaan pyrkivien ihmisryhmien aiheuttamasta uhkasta tai mahdollisuudesta Suomelle ja suomalaisille. Aineistona on kohderyhmälle tehty kyselytutkimus. Kansanedustajien mielipiteet näyttäytyvät tutkimuksen valossa erittäin ristiriitaisina, mutta samansuuntaisina kuin kansalaisten. Tutkimuksessa ilmaistujen näkemyksien perusteeksi on hankala löytää esimerkiksi tutkimustietoa, joten niiden täytyy olla mielikuviin perustuvia.

Abstract

The subject of the study is to find out Finnish MEPs' opinions if groups of people who strive to move to Finland pose a threat or a possibility for Finland and Finnish people. The data is based on a survey. MEPs' assessments appear to be extremely contradictory, but rather similar to those of ordinary people. Opinions can hardly be justified with facts, thus they have to be based on impressions.

Tiivistelmä

Tässä työssä selvitetään keväällä 2009 istuneiden kansanedustajien mielipiteitä maahanmuuttajista uhkana ja mahdollisuutena. Erityisesti tutkittiin miten asenteet eroavat eri puolilta maailmaa kotoisin olevia ja kehitysmaista sääntöjenvastaisesti maahan pyrkiviä ihmisiä kohtaan. Lisäksi kysyttiin miten kansanedustajat kokevat eri yhteiskuntaelämän osa-alueet uhatuiksi. Tutkimus pohjautuu kansanedustajille tehtyyn kyselytutkimukseen (n=42).

Aineistoja arvioitiin turvallistamisteorian pohjalta. Kansainvälisen politiikan oppialalla 1990-luvulta lähtien suosiota saavuttaneen teorian mukaan turvallisuusuhkat eivät ole objektiivisesti mitattavia, vaan tietystä uhkasta tulee todellinen vain, jos joku vaikutusvaltainen taho määrittelee sen sellaiseksi eli *turvallistaa* sen. Useiden tutkijoiden mukaan Euroopassa ja muissakin vauraissa maissa maahanmuutto on turvallistettu ilmiö: rajojen yli monin keinoin pyrkivät ulkomaalaiset on leimattu uhkaksi julkisessa puhunnassa ja myös lisääntyneen liikkumisen kontrollin kautta.

Toteutetun kyselyn taustaksi työssä esitellään tapoja luokitella maahanmuuttajia, Suomeen kohdistuvan maahanmuuton lähihistoriaa ja maahanmuuttopolitiikan kehittymistä sekä Suomessa että Euroopan unionissa. Lisäksi tarkastellaan maahanmuuttopoliittista keskustelua aineiston keräämistä ennen ja sen aikana.

Tutkimustulokset antavat kuvan ristiriitaisista mielipiteistä. Vastaajista kuudesosalla oli erittäin liberaalit näkemykset, mutta selkeästi ulkomaalaisvihamielisiä oli vain yksi. Neljä viidesosaa vastaajista pitää ainakin jotain maahanmuuttajaryhmää uhkana. Kaikki eivät halunneet asettaa maahan pyrkijöitä suosituimmuusjärjestykseen heidän lähtöalueensa perusteella, mutta muiden vastaukset paljastavat selkeän etnisen hierarkian olemassaolon. Kehitysmaista tuleviin suhtaudutaan nuivasti, vaikka he olisivat koulutettujakin. Sääntöjenvastaisesti Suomeen pyrkivien ihmisten pelätään eniten uhkaavan viranomaiskontrollin tehoa ja oikeuslaitoksen toimintakykyä, kun taas vähiten uskotaan vaarantuvan taloudellisen kilpailukyvyn ja suomalaisten elintason.

Kansanedustajien erimieliset näkemykset olivat odotettuja ja ne paljastavat maahanmuuttoon suhtautumisen olevan pääasiassa asennekysymys. Kukaan ei voi perustella mielipiteitään objektiivisella tiedolla, koska olemassa oleva tieto maahanmuuton vaikutuksista on puuttellista ja ristiriitaista. Ulkomaalaisten määrän kasvu aiheuttaa Suomessa väistämättä yhteiskunnallisia muutoksia, mutta riippuu vastaajasta pidetäänkö niitä uhkana vai mahdollisuutena vai molempina.

Sisällys

Julkaisijan esipuhe.....	5
Kirjoittajan esipuhe.....	6
Abstrakti	7
Abstract.....	7
Tiivistelmä	8
1. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	11
1.1. Tutkimuskysymykset	14
1.2. Tutkimuksen rakenne	15
2.1. Maahanmuuttajan alkuperä.....	14
2. Maahanmuutto ja muuttoliike	16
2.2. Muita luokituksia.....	17
2.3. Oleskeluluvan, kansainvälisen suojelun ja viisumin edellytykset	18
2.4. Laiton maahanmuutto	20
3. Maahanmuutto turvallisuusnäkökulmasta	21
3.1. Turvallistamisteoria	21
3.2. Maahanmuutto ja turvallistaminen	23
3.3. Maahanmuuttohallinnan kriittisen tutkimuksen analyysi	27
4. Maahanmuutto, Suomi ja suomalaiset.....	30
4.1. Maahanmuuton lyhyt historia	30
4.1.1. Kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten maahanmuutto	35
4.2. Suomalaisen maahanmuuttoasenteet ja etninen hierarkia	38
4.3. Maahanmuuttopolitiikka	43
4.3.1. Maahanmuuttopolitiikka ennen vuotta 1988.....	43
4.3.2. Kokonaisvaltaisen maahanmuuttopolitiikan kehitys	45
4.3.4. Maahanmuuttopolitiikan turvallisuusulottuvuus	46
4.3.5. Hallitusohjelman maahanmuuttolinjaukset	48
4.3.5. Suomalaisista maahanmuuttokeskustelua.....	49
4.4. Euroopan unionin yhteinen maahanmuuttopolitiikka.....	50
4.4.2. Euroopan maahanmuutto- ja turvapaikkasopimus	52
5. Aineisto	56
5.1. Aineiston laatu	59
6. Tulokset.....	61
7. Johtopäätökset	68
8. Yhteenveto.....	73
Lähdeluettelo.....	76
Liitteet.....	81

Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

1

On yleisesti hyväksytty väite, että maailman turvallisuustilanne muuttui perusteellisesti kylmän sodan päättymisen myötä. Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen väliseen jännitteeseen perustunut kaksinapainen maailmanjärjestelmä ja siihen perustuneet uhkakäsitykset murtuivat. Muutos ei kuitenkaan ollut yhtäkkinen, vaan siihen johtavat kehityskulut olivat alkaneet jo aikaisemmin. Joka tapauksessa 1990-luvulla Euroopan demokraattiset markkinatalousmaat joutuivat muokkaamaan uhka-arvionsa kokonaan uusiksi, koska Neuvostoliiton johtama kommunistinen vihollisleiri oli romahtanut. Kylmän sodan aikana valtiot varautuivat uhka-arvioissaan lähinnä muita valtioita vastaan käytävään täysimittaiseen sotaan. Uuden maailmantilanteen myötä turvallisuussektori alkoi ottaa huomioon myös muunlaisia uhkia, jotka ovat valtioista riippumattomia ja joita vastaan on vaikea varustautua asevoimin.

Toisaalta valtioiden tekemät uudet uhka-arviot eivät johtuneet pelkästään maailmantilanteen muutoksesta. Akateemisen maailman tietyissä piireissä huomattiin jo 1980-luvulla, että valtioiden ja kansainvälisten suhteiden oppialan realistisen koulukunnan edustajien näkemys turvallisuudesta pelkästään sotilaallisena asiana on erittäin rajoittunut ja aivan liikaa yksinkertaistava maailmanselitys. Sittenmin tätä turvallisuusmääritelmää on alettu kutsua kapeaksi turvallisuuskäsitykseksi ja vaihtoehtoiset definitiot ovat kasvattaneet merkitystään. Akateeminen keskustelu turvallisuuden olemuksesta on ollut voimakasta 1990-luvulta eteenpäin, mikä on luonnollisesti vaikuttanut myös politiikan sisältöön länsimaissa.

Yksi uusi turvallisuusagendoille nostettu uhka ja myös turvallisuustutkimukselle uusi kohde on ollut muuttoliike. Erityisesti rikkaissa Länsi-Euroopan maissa

ja Yhdysvalloissa maahanmuutto on saanut paljon huomiota ja sanotaankin, että koko käsite on läpikotaisin politisoitunut. 1970-luvun lopun öljykriisiä edeltävinä lihavana vuosina monet länsimaat tarvitsivat ja myös houkuttelivat kymmeniä tuhansia siirtolaisia paikkaamaan työvoimapulaa. Kuitenkin 1980-luvulta lähtien kouluttamattomien maahanmuuttajien tarve on katsottu tyydytetyksi ja uusia tulijoita ei tahdottaisi enää ottaa vastaan. Lukuisissa kehitysmaissa olisi kuitenkin paljon halukkaita poislähtijöitä, jotka uskovat saavuttavansa paremman elämän taloudellisesti hyvinvoivissa maissa.

Eräät turvallisuustutkijat pitävät kiristynyttä maahanmuuttopolitiikkaa ongelmallisena, ja nimitänkin heitä maahanmuuttohallinnon kriittisiksi tutkijoiksi (esim. Bigo 2002; Huysmans 2006). Heidän mielestään myös maahanmuuttoa koskeva julkinen keskustelu pyörii liikaa kielteisten seurausten ympärillä ja myönteiset piirteet jäävät piiloon. Nämä kaksi tendenssiä yhdessä tarkoittavat sitä, että muuttoliikkeeseen yleensä ja maahanmuuttoon erityisesti suhtaudutaan eurooppalaisissa maissa turvallisuusuhkana. Tutkijoiden mukaan turvallisuusnäkökulma ilmenee käytännössä lisääntyneenä rajavalvontana ja muuna kontrollina, ja näiden toimien edellytyksenä on maahanmuuttajat ongelmaksi leimaava julkinen puhunta. Kokonaisuudessaan tästä kehityksestä puhutaan maahanmuuton *turvallistamisena (securitization)*.

Useimmat tutkijat ovat todistaneet, että maahanmuutto on turvallistettu kaikissa rikkaissa ja keskituloisissa maissa: tutkimuksia on sekä Euroopasta (mm. Gebrewold 2007; Dover 2008), Pohjois-Amerikasta (Rudolph 2003; Watson 2007), Japanista (Furuya 2003), Etelä-Afrikasta (Cornelissen 2009) että Australiasta (Jupp 2006). Eurooppaa koskevissa tutkimuksissa käsitellään yleensä koko maanosaa tai kaikkia Euroopan unionin jäsenmaita yhtenä ryhmänä. Sen sijaan alueen valtioiden keskinäisiä eroja ei usein käsitellä, mikä on mielestäni selkeä puute. Suomi ja muut reunavaltiot pysyivät pitkään ja osaltaan ovat edelleen syrjässä kansainvälisen muuttoliikkeen pääväylistä. Kun Länsi-Euroopan perinteisissä maahanmuuton kohdemaissa alettiin suitsia maahanmuuttoa 1980-luvulla, Suomen väestöstä maahanmuuttajia oli murto-osa. Suomessa päinvastoin maahanmuutto alkoi lisääntyä juuri 1980-luvun lopulta lähtien. Suhteellisen vähäiset maahanmuuttajamäärät eivät ole kuitenkaan estäneet sitä, että Suomessa ei suhtauduttaisi maahanmuuttoon turvallisuuskysymyksenä. Salmio (2000) on todennut tutkielmassaan, että myös Suomen valtion maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkoja ohjaa osaltaan turvallisuusnäkökulma. On kuitenkin selvää, että kaikkiin maahanmuuttajiin ei suhtauduta turvallisuusongelmana, vaan poliitikot tekevät yleensä selvän eron toivottujen ja epätoivottujen tulijoiden välille. Yleensä uhkaksi nimetään vain (kaikissa muuttuvissa merkityksissä) laittomat maahanmuuttajat, mutta tutkijat puhuvat vain ylipäättään maahanmuutosta.

Maahanmuuton turvallistamisesta voidaan siis erottaa pääpiirteissään kaksi ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus, eli turvallistamisen käytäntö, tulee ilmi

kontrollin lisääntymisenä sekä myönnettyjen maahantulo- ja maassaololupien määrän laskuna. Toinen ulottuvuus on laajalle levinnyt maahanmuuttovastainen julkinen keskustelu, jota käyvät poliitikot, virkamiehet, toimittajat, tavalliset kansalaiset sekä kansalaisjärjestöjen ja kansanliikkeiden edustajat yleisillä foorumeilla. Turvallistamisteoriassa korostetaan usein vaikutusvaltaisten ryhmien mielipiteiden merkitystä, ja yhtenä tärkeimmistä pidetään poliitikkoja.

Poliitikkojen mielipiteet ovat tärkeitä kahdesta eri syystä. Ensinnäkin he ovat mielipidejohtajia, joiden mielipiteitä seurataan tarkasti mediassa, ja he toimivat siten esimerkkeinä ja -kuvina kansalle. Toiseksi kansanedustajat säättävät lakeja, joissa määritellään muun muassa Suomen valtion alueelle pääsyn ja alueella oleskelun edellytyksistä. Suomen valtio harjoittaa pakkovaltaa omalla alueellaan ja tuomioistuimilla on valta esimerkiksi määrätä ulkomaalaisia karkotettaviksi tietyin reunaehdoin. Rajavartiolaitoksen ja tullin työntekijät puolestaan toimivat lain nojalla pyrkiessään estämään laittomien maahantulijoiden pääsyn Suomen maaperälle. Valtioneuvoston jäsenenä toimivat poliitikot määrittelevät virallisten poliitikkojen suuntaviivat ja antavat niistä ehdotuksensa eduskunnalle, joka säättää lait valtioneuvoston ehdotusten pohjalta.

Poliitikkojen mielipiteet, salatut tai julkiset, ovat siis tärkeässä asemassa määriteltäessä maahanmuuton turvallistamisen tasoa kussakin valtiossa. Se ei kuitenkaan luonnollisesti ole koko totuus, koska paljon valtaa on myös käytännön toimijoilla, eli virkamiehillä sekä (yksityisen ja julkisen) ”turvallisuuskoneiston” (ks. luku 3.2.) toimijoilla. Tässä tutkimuksessa keskityttiin poliitikkojen asenteisiin. Useat tutkimukset (esim. Salmio 2000; Salo 2006) ovat todistaneet, että Suomessakin maahanmuuttoa pidetään ainakin osittain ja joissakin piireissä turvallisuusongelmana. Näissä tutkimuksissa lähteenä on käytetty esimerkiksi kansanedustajien pitämiä puheita ja politiikan linjauksia. Sen sijaan kyselyaineistolle perustuvia selvityksiä aiheesta ei Suomessa ole olemassa.

Tässä tutkimuksessa on selvitetty, puhuvatko kansanedustajat maahanmuuttajista uhkana Suomen valtiolle ja/tai sen kansalaisille. Erityisesti päämääränä oli ottaa selville, onko eroja suhtautumisessa maahanmuuttajien alkuperämaihin ja maahanmuuttajien koulutukseen. Epätoivottuina maahanmuuttajina pidetään yleensä vain laittomasti maahan pyrkiviä tai perusteettomasti turvapaikkaa hakevia, vaikka on luultavaa, että myös maahanmuuttajan alkuperämaalla (ja siten etnisyydellä, ihonvärillä ja uskonnolla) on merkitystä ihmisten asenteille. Selvitys on toteutettu kysymällä, ”ovatko seuraavilta alueilta kotoisin olevat Suomeen pyrkivät ihmiset omasta mielestänne enemmän uhka vai mahdollisuus maamme yleiselle edulle”, onko maahanmuuttajien koulutuksella väliä ja mitkä ovat ne turvallisuuden osa-alueet, joihin maahanmuuttajien erityisesti koetaan vaikuttavan.

Valitsemaani tutkimusongelmaa voidaan kritisoida ainakin kahdella tapaa. Ensinnäkin kriittisten tutkijoiden mielestä maahanmuuttoa ei ylipäätään pitäisi

tarkastella turvallisuusnäkökulmasta, koska ”turvallisuustieto” lisää omalta osaltaan vähemmistöjen ja valtaväestön välisiä jännitteitä. Siten ei pitäisi edes kysyä, ovatko maahanmuuttajien aiheuttamat ongelmat todellisia vai kuviteltuja, saati mistä maasta kotoisin olevat ovat kaikkein epätoivotuimpia tulijoita. Ehdotuksien mukaan maahanmuuttoa tulisi lähestyä positiivisena asiana ja siten luoda vastaanottavaista ja suvaitsevaista ilmapiiriä. Kansanedustajat ovat kuitenkin usein sangen haluttomia ylipäättään kommentoimaan maahanmuuttokysymyksiä (Raittila 2002), ja sen takia olisi ensin tärkeä selvittää, mitä todella ajatellaan, että mahdollista turvallistamisen mitätöintiä (*de-securitization*) voitaisiin alkaa ajaa. Sosiologit ovat joka tapauksessa kyselleet suomalaisilta, sekä virkamiehiltä että tavallisilta kansalaisilta, heidän asenteistaan eri maista kotoisin olevia maahanmuuttajia kohtaan (Jaakkola 2009, 2005; Pitkänen 2006). Mielestäni samaa asiaa kannatti kysyä kansanedustajiltakin, koska kansalaisten ja heidän edustajiensa mielipiteitä on mielenkiintoista verrata.

Toinen mahdollinen kritiikin aihe on tutkielman valtiokeskeisyys. Kansanedustajat ovat nimenomaan valtion edustajia ja viime vuosikymmeninä on yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen eri osa-alueilla ollut suosittua korostaa valtion vaikutusvallan vähenemistä ja muiden tutkimuskohteiden kuin (kansallis)valtioiden tärkeyttä. Mielestäni kansanedustajat ovat joka tapauksessa edelleen mielekäs tutkimuskohde. Valtiot ovat edelleen relevantteja toimijoita maailmassa ja niillä on suuri vaikutus ihmisten elämään rajojen yli tapahtuvan liikkumisen suhteen. Lisäksi valtioita voi lähestyä monella eri tapaa. Tuskin kukaan tutkija enää ottaa ”valtiota” implisiittisesti annettuna kokonaisuutena, unitarisena toimijana, joka peittää alleen inhimillisen elämän vähemmän järjestäytyneet muodot. Myöskään valtionhallinnossa toimivat ihmiset eivät ajattele työskennellessään ajavansa koko kansan asiaa, vaan tiedostavat erilaiset valtion sisällä edustetut arvot, intressit ja identiteetit. Toivottavasti he huomaavat myös itse kuuluvansa tiettyihin ryhmiin, eivätkä kuvittele olevansa neutraaleja toimijoita.

1.1. Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymykset voidaan esittää seuraavasti:

1. Pitävätkö kansanedustajat maahanmuuttoa enemmän uhkana vai mahdollisuutena?
2. Mitkä maahan muuttamaan pyrkivät ihmisryhmät kansanedustajat kokevat mahdollisuudeksi, mitkä uhkaksi?
3. Mitä, jos mitään, sääntöjenvastaisesti maahan pyrkivät ihmiset uhkaavat kansanedustajien mielestä?

Muut kysymykset:

1. Millaisina kansanedustajien mielipiteet näyttäytyvät suhteessa niin sanottujen rivikansalaisten mielipiteisiin?
2. Ilmaisevatko kansanedustajat julkisesti todellisia maahanmuuttomielipiteitään?
3. Onko kyselytutkimus sopiva metodi kansanedustajien mielipiteiden tutkimiseen?

1.2. Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen rakenne on seuraava: Heti tämän luvun jälkeen, luvussa kaksi, esitellään keskeisiä maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviä käsitteitä. Muuttoliikettä selittäviä teorioita en nähnyt tarpeelliseksi esitellä tässä työssä (ks. niistä esim. Heikkilä & Pikkarainen 2008). Kolmannessa luvussa luodaan katsaus turvallisuustutkimuksen historiaan ja erityisesti siinä 1980-luvun alussa alkaneeseen muutokseen (erityisesti turvallistamisteoriaan), minkä jälkeen kohteena on maahanmuuton ja turvallisuuden yhteyttä koskeva tutkimus. Neljännessä luvussa käsitellään Suomea maahanmuuton kohdemaana. Luvun aluksi kuvaillaan maahanmuuton historiaa Suomessa, minkä jälkeen selvitetään suomalaisten ulkomaalaisasenteita ja erityisesti maahanmuuttajien alkuperämaihin liittyviä mielikuvia. Neljännän luvun kolmas osa keskittyy maahanmuuttopolitiikkaan, jota valotetaan Suomessa tehtyjen linjausten ja niihin liittyneen keskustelun sekä turvallisuusasiakirjojen maahanmuuttoon liittyvien viittausten ja ulkomaalaislain historiallisen kehityksen kautta. Lisäksi tarkastellaan Euroopan unionin yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa ja sen vaikutuksia suomalaisiin käytäntöihin ja mielipiteisiin. Viidennessä luvussa esitellään tutkimuksessa käytetty aineisto sekä menetelmät, ja viimeistä edellisessä luvussa tulokset. Kaikkein viimeiseksi on johtopäätösten ja yhteenvedon vuoro.

2 Maahanmuutto ja muuttoliike

2.1. Maahanmuuttajan alkuperä

Maahanmuuttajan alkuperä on moniulotteinen käsite. Oheinen Westinin (2000) mukaan laadittu taulukko (Taulukko 1) kuvaa Suomessa asuvien ihmisten erilaisia taustoja. Westin selittää taulukkoa siten, että ryhmään A1 kuuluvat ihmiset edustavat valtion, tässä tapauksessa Suomen asukkaiden enemmistöä. Ryhmät B1, B2, C1 ja C2 edustavat kansainvälisten muuttajien (maahanmuuttajien) jälkeläisiä. Joukot C3 ja C4 puolestaan koostuvat maahanmuuttajien ensimmäisestä sukupolvesta, joista luokkaan C3 kuuluvat ovat saaneet Suomen kansalaisuuden. Loput solut taas käsittävät ne suomalaiset, jotka ovat erilaisten maasta- ja maahanmuuttokuvioden seurauksena syntyneet ulkomailla ja/tai joilla on muu kuin Suomen kansalaisuus.

Maahanmuuttajan tausta on paitsi vaikea tarkalleen määritellä, myös herkkä asia. Forsander (2004) pohtii, onko esimerkiksi tarpeellista luokitella ihmisiä jopa heidän isovanhempiensa etnisen alkuperän mukaan. Tarkat tiedot ovat hyödyllisiä, kun halutaan tutkia vaikka maahanmuuttajataustaisen väestön sosioekonomista tilannetta suhteessa valtaväestöön, mutta kuinka monen sukupolven päähän ihmisen taustaa kannattaa ja on hyväksyttävää tilastoida?

Kun mietitään eri puolilta maailmaa Suomeen muuttavia ihmisiä, maahanmuuttajan taustan selvittäminen on entistä vaikeampaa. Suomeen voi vapaasti muuttaa Euroopan unionin muiden jäsenmaiden kansalaisia, myös niihin joskus aiemmin kolmansista maista muuttaneita ihmisiä. Määritelläänkö heidät esimerkiksi britannialaisiksi tai ranskalaisiksi vai "alkuperäisen" etnisen taustan mu-

kaan? Kansalaisuus on virallisesti pätevä luokitteluperuste, mutta tummaihoisen saksalainen herättää erilaisia mielikuvia kuin valkoihoisen.

2.2. Muita luokituksia

Maahanmuuttajan voisi kuvitella viittaavan henkilöihin, jotka ovat juuri muuttamassa johonkin valtioon tai jotka ovat ehkä juuri muuttaneet. Kuitenkin Suomessa on vakiintunut tapa käyttää termiä myös täällä jo pitkään asuneista ja jopa täällä syntyneistä ihmisistä, joilla on ulkomainen tausta. Lisäksi ”maahanmuuttajalla” viitataan arkikielessä yleensä vain ”vanhoista suomalaisista” helposti erityisesti ihonvärittään tai habitukseltaan erottuviin ihmisiin, eikä kaikkiin ulkomaalais-taustaisiin. Tässä tutkimuksessa kyseessä oleva termi ei viittaa jo olemassa oleviin vähemmistöryhmien edustajiin, vaan Suomeen ulkomailta muuttaviin tai muuttamaan pyrkiviin ihmisiin.

Taulukko 1. Suomessa asuvien ihmisten taustavaihtoehdot. Tässä taulukossa ihmiset on luokiteltu oman ja vanhempien syntymäpaikan sekä kansalaisuuden perusteella. Isovanhempien ja heitä edeltävien sukupolvien taustoja ei enää oteta huomioon, vaikka niilläkin on usein merkitystä esimerkiksi identiteetteihin ja kotona käytettyihin kieliin. Taulukko ei ole millään tavalla ihmisiä arvottava: numerot ja kirjaimet voisivat olla muutkin. (Westin 2000: 61 (mukailtu))

		Molemmat vanhemmat syntyneet Suomessa	Toinen vanhempi syntynyt ulkomail-la, toinen Suomessa	Molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla
		<i>Suomalainen tausta</i>	<i>Suomalainen ja ulkomainen tausta</i>	<i>Ulkomainen tausta</i>
		A	B	C
Suomessa syntyneet Suomen kansalaiset	1	A1	B1	C1
Suomessa syntyneet ulkomaiden kansalaiset	2	A2	B2	C2
Ulkomailla syntyneet Suomen kansalaiset	3	A3	B3	C3
Ulkomailla syntyneet ulkomaiden kansalaiset	4	A4	B4	C4

Maahanmuuttajista puhutaan usein yhtenä ryhmänä, eikä sisäisiin eroihin kiinnitetä huomiota. Toisaalta, jos jako tehdään, se on usein dikotominen: pakolaiset ja töihin tulleet maahanmuuttajat (Saukkonen 2007: 43). Forsanderin (2004: 106) mukaan maahanmuuttajat voidaan luokitella seuraavasti muuton perusteiden mukaan.

1. Työn takia muuttavat
2. Perheen takia muuttavat
3. Etninen tausta Suomessa
4. Opiskelutarkoituksessa muuttavat
5. Eläkeläisten paluu- ja rotaatiomuutto
6. Pakolaiset
7. Laiton tai dokumentoimaton muutto

Forsanderin tekemä jako on hyödyllinen valaistessaan maahanmuuttajaluokan sisäisiä eroja (ks. myös Heikkilä & Pikkarainen 2008: 20). Viimeisen luokan lisääminen ei ole kuitenkaan mielestäni perusteltua: laitton tai dokumentoimaton muutto ei ole maahanmuuton peruste, vaan keino. Seitsemänteen luokkaan kuuluva ihminen voi kuulua mihin tahansa muuhunkin luokkaan. En kiistä sitä, etteikö laittomia tai dokumentoimattomia (usein sama asia) muuttajia olisi, mutta tähän jaotteluun ne eivät kuulu. Käsite on tärkeä aiheen kannalta, joten selitän sitä tarkemmin. Esittelen kuitenkin ensin Suomen *Maahanmuuttoviraston* tapoja luokitella maahan pyrkiviä ihmisiä.

2.3. Oleskeluluvan, kansainvälisen suojelun ja viisumin edellytykset

Valtioiden oikeus kontrolloida ulkomaalaisten saapumista hallitsemalleen alueelle on laajalti tunnustettu. Suomessa pääasialliset ulkomaalaisten liikkumista koskevat säädökset löytyvät ulkomaalaislaista (301/2004). Useat valtiot pyrkivät valvomaan kaikkien ulkomaisten kansalaisten liikkumista, mutta säännöstä on myös poikkeuksia. Suomi on monien muiden eurooppalaisten valtioiden tavoin mukana Schengenin sopimuksessa, jonka säädöksiä soveltavien maiden väliset rajatarkastukset on poistettu. Vaikka kaikki Euroopan unionin jäsenmaat eivät ole mukana sopimuksessa tai sovelta sitä käytännössä, myös niiden kansalaiset ovat vapaita liikkumaan Unionin alueella. Joka tapauksessa kaikilla ulkomaalaisilla tulee olla mukanaan passi (tai poikkeuksellisesti jokin muu korvaava asiakirja).

EU-maiden ja/tai Schengenin-sopimuksessa mukana olevien maiden kansalaiset ovat oikeutettuja maahan tuloon ilman viisumia (ulkomaalaislaki 18 §). Lisäksi

Schengen-valtiot ovat yhteisesti päättäneet, minkä muiden valtioiden kansalaiset voivat liikkua viisumitta¹. Useimpien maailman maiden kansalaisilta vaaditaan viisumi, joka voidaan myöntää korkeintaan kolmen kuukauden oleskelua varten (ulkomaalaislaki 20 §), ja johon voi hakea pidennystä (ulkomaalaislaki 30 §). Jos muun kuin EU- ja/tai Schengen-valtion kansalainen haluaa asettua Suomeen pysyväisluontoisesti, hänen tulee hakea oleskelulupaa tai turvapaikkaa. Oleskelulupaa haetaan pääasiassa ennen Suomeen saapumista, mutta turvapaikkaa vasta saapumisen jälkeen.

Kaikkien oleskelemaan oikeuttavien lupien myöntämisperusteet ovat tiukat. Esimerkiksi viisumin ja oleskeluluvan hakijoilta kysytään suoraan heidän kyvyttään maksaa tai rahoittaa oleskelunsa kustannukset (ulkomaalaislain toimeentuloedellytys 39 §). Oleskelulupa voidaan ulkomaalaislain mukaan eräin ehdoin evätä myös, jos hakijan katsotaan vaarantavan yleistä järjestystä tai turvallisuutta, kansanterveyttä taikka Suomen kansainvälisiä suhteita (ulkomaalaislaki 36 §). Oleskeluluvan hakijalta kysytään Suomeen tulon pääasiallista syytä ja vaihtoehdot ovat Maahanmuuttoviraston *Muuttaisinko Suomeen* -palvelun (Maahanmuuttovirasto 2010) mukaan opiskelu, työnteko, yrittäjäyys, perheside ja paluumuutto. Ulkomaalaislain mukaan tilapäinen oleskelulupa voidaan myöntää myös muulla perusteella (ulkomaalaislaki 45 § 1 momentti 4 kohta), jolloin kyse on yleensä työntekijöistä, jotka eivät tarvitse erillistä työlupaa. (Ks. myös seuraava alaluku.)

Kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvat ihmiset voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista ensimmäiseen kuuluvat niin sanotut kiintiöpakolaiset. Valtion jokavuotisessa budjetissa päätetään pakolaiskiintiö, jonka täyttämiseksi Suomi valitsee yhdessä Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön (UNHCR) kanssa sopivat ihmiset pakolaisleireiltä ympäri maailmaa. Kiintiöpakolaiset tulevat Suomeen siten valtion kutsusta (Laiho 2008). Monet muutkin länsimaat toteuttavat kiintiöpakolaispolitiikkaa, koska se koettaneen sopivaksi tavaksi kantaa vastuuta maailman pakolaisongelmasta. Toiseen ryhmään puolestaan kuuluvat turvapaikanhakijat, jotka hakeutuvat itse maahan, josta aikovat hakea kansainvälistä suojelua. Toisaalta monien kiintiöpakolaisten ja myönteisen päätöksen saaneiden turvapaikan hakijoiden perheenjäsenet muuttavat myöhemmin perässä ja heidät luokitellaan edellisten tapaan pakolaisiksi (Ibid.).

¹ Tämä päätös on toteutettu Euroopan unionin neuvoston asetuksella 539/2001 (EUVL 2001), koska Schengenin säännöstö on otettu osaksi Unionin säännöstöä. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että EU-maista Iso-Britannia, Irlanti ovat jättäytyneet Schengenin-sopimuksen ulkopuolelle, Bulgaria, Romania ja Kypros eivät sovelle sitä täysimääräisesti ja EU:n ulkopuoliset Islanti, Norja ja Sveitsi ovat mukana sopimuksessa.

2.4. Laiton maahanmuutto

Laittomat maahanmuuttajat voidaan jakaa Castlesin ja Millerin (1998) mukaan neljään ryhmään. Ensimmäinen ryhmä ovat laittomat rajanylittäjät. Toiseen kuuluvat henkilöt, jotka jäävät maahan oleskeluluvan umpeuduttua tai työskentelevät ilman tarvittavia papereita. Kolmannen ryhmän muodostavat laillisten siirtolaisten perheenjäsenet, joiden maahantulo on evätty virallisissa perheenyhdistämismenettelyissä. Neljänneksi laittomaksi maahanmuuttajaksi lasketaan turvapaikkaa perusteettomasti hakeva henkilö.

”Laiton maahanmuuttaja” on kuitenkin kiistelty käsite. Esimerkiksi Philip Marfleet (2006) arvostelee termiä kahdesta syystä. Ensinnäkin lakeja muutetaan tavan takaa, jolloin ”tämän päivän laillisesta siirtolaisesta tulee huomenna lainrikkoja” (Ibid.: 165). Toiseksi monissa maissa elinkeinoelämä on riippuvainen halvasta työvoimasta, joka muodostuu ilman henkilöpapereita tai lupaa maassa olevista ”laittomista” maahanmuuttajista. Marfleet syyttää länsivaltoja tekopyhydestä, koska rajavalvontaan on jätetty ”sivu- ja takaovia”, joista päästetään ”tarpeellinen” määrä laittomia muuttajia. Esimerkiksi Italiassa on harjoitettu tällaista politiikkaa (Boswell 2007b). Tutkijat puhuvatkin mieluummin sääntöjenvastaisesta maahanmuutosta (*irregular immigration*), joka ei ole niin leimaava termi.

Suomessa Marfleetin mainitsemat epäkohdat eivät liene yleisiä, mutta laittomaksi leimaamista voidaan arvostella muullakin tavalla. Esimerkiksi Suomen Pakolaisavun Internet-sivuilla (FAQ... 2009) kirjoitetaan: ”Ei ole olemassa laittomia pakolaisia. Henkilö, joka hakee turvapaikkaa, ei oleskele maassa laittomasti, vaikka olisikin saapunut maahan laittomin keinoin.” Turvapaikkahakemusta ei voi tehdä ulkomailta ja lailliseen maahantuloon vaaditaan viralliset matkustusasiakirjat. Tämä aiheuttaa usein hankalia tilanteita, koska virallisten matkustusasiakirjojen hankkiminen on usein erittäin vaikeaa varsinkin suojelun tarpeessa oleville, eikä vähiten tiukkojen myöntämisperusteiden takia. Suomen valtion virallisesti ilmaistu pyrkimys on kyllä auttaa hädänalaisia, mutta laitton maahanmuuton torjunta kohdistuu usein juuri tällaisiin ihmisiin.

Leitzinger (2008b; 567) esittää, että tiukka seula maahantulossa on kuitenkin myös etu suurimmalle osalle maahanmuuttajia. Hänen mukaansa tiukka ulkomaalaispolitiikka on kansalaisten luottamuksen edellytys, jonka seurauksena kansalaiset voivat luottaa maahantulokriteerit täyttäneisiin ulkomaalaisiin. Toisin sanoen, jos joku ulkomaalainen kerran on onnistunut vakuuttamaan ulkomaalaishallinnosta vastaavat viranomaiset, kansalaisetkin voivat luottaa häneen. Toinen asia sitten on se, kuinka ihmiset suhtautuvat suojelua hakeviin ulkomaalaisiin. Yllättävän monet ihmiset eivät soisi turvapaikkaa edes todella kurjaa elämää, sotaa tai vainoa paenneille, vaikka lain mukaan heidän suojelunsa edellytykset täyttyisivät (Jaakkola 2005).

Maahanmuutto turvallisuus- näkökulmasta

3

3.1. Turvallistamisteoria

Kuten johdannossa tuotiin esille, kansainvälisen turvallisuusympäristön ajatellaan muuttuneen radikaalisti kylmän sodan päättymisen myötä. Erityisen vahvasti tämä muutos on koettu niin sanotun rautaesiripun länsipuolisissa maissa, kuten Suomessa. Muutos on konkretisoitunut erityisesti turvallisuusagendan laajenemisena eli uusien uhkien huomioon ottamisena valtioiden turvallisuuspolitiikoissa (Raitasalo & Sipilä 2007). Myös akateemisessa maailmassa laaja turvallisuuskäsitys ja sille pohjautuva tutkimus alkoi saavuttaa suosiota samaan aikaan, vaikka tätä näkemystä edustavia tutkimuksia oli julkaistu jo 1980-luvun alussa. Turvallisuuskäsityksen laajeneminen loi pohjaa vallankumoukselliselle turvallistamisteorialle, joka perustuu diskurssianalyttisille metodeille ja konstruktivistiselle ontologialle.

Barry Buzan aloitti turvallisuustutkimuksen kentän laajentamisen jo 1980-luvun alussa. Hän esitti 1983 julkaistussa kirjassaan *People, states and fear* (1983, 1991, cit. Vuorio 2007), että turvallisuuden käsitteleminen pelkästään valtiotasolla ja sotilaallisesti ymmärrettynä on auttamattoman kapea-alaista ja jättää huomiotta turvallisuuden monta muuta ulottuvuutta. Laajalle turvallisuuskäsitykselle perustuvan tutkimuksen ehkä eniten lainattu teos on *Security: A New Framework for Analysis* (Buzan et al. 1998). Kirjalla Kööpenhaminan koulukunnaksi kutsutut tutkijat vastasivat laajaa turvallisuuskäsitystä vastaan esitettyyn kritiikkiin, jonka mukaan käsite uhkaa menettää kokonaan merkityksensä liikaa laajennettuna. Edellä mainitussa teoksessa kirjoittajat määrittelevät turvallisuuden viisi

sektoria (sotilaallinen, talous, ympäristö, yhteiskunta, politiikka), mikä auttaa säilyttämään alalla jonkinlaisen koherenssin. Lisäksi relevanttien analyysitasojen (kansainväliset järjestelmät, kansainväliset alajärjestelmät, yksiköt, alayksiköt, yksilöt) määrittely palvelee tätä tarkoitusta (Ibid.: 5–6).

Turvallisuustutkimukselle ja luonnollisesti myös valtion turvallisuussektorille on tärkeää uhkien nimeäminen ja niiden vakavuusasteen määrittely. Laaja turvallisuuskäsitys eri sektoreineen on tarkoittanut myös uusien uhkien ilmes-
tymistä analyysin kohteeksi. Esimerkiksi kirjassa *Uudet uhkat?* (Kerttunen 2007) käsiteltävänä ovat poissulkevat identiteettikäsitykset, ilmaston lämpeneminen, huumeet, terrorismi, vähenevät luonnonvarat sekä kemiallisten, biologisten ja ydinaseiden leviäminen muille kuin valtiotoimijoille. Tätä listaa ei ole pidettävä täydellisenä, mutta se antaa hyvän kuvan uusien, eli niin sanottujen pehmeiden uhkien kirjosta. Uudet uhkat eivät ole niin ilmiselviä ja helposti perusteltavissa olevia kuin aikaisemmin dominoinut valtioiden välinen sota. Siksi niiden merkityksistä ja todenmukaisuudesta kiistellään. Valtioiden turvallisuuskoneistoja on jopa syytetty siitä, että ne suurentelevat uhkia perustellakseen oman olemassaolonsa ja säilyttääkseen vaikutusvaltansa. Uhkien ja todellisuuden suhde sekä uhkien rakentuminen yhteiskunnissa on noussut yhdeksi keskeisimmistä teemoista turvallisuustutkimuksessa. Problematiikkaa lähestytään usein turvallistamisen (*securitization*) kautta (ks. esim. Raitasalo & Sipilä 2007).

Turvallistamisteoria on noussut kansainvälisten suhteiden oppialan valtavirraksi 1990-luvun puolivälin jälkeen. Kööpenhaminan koulukunnan kehittämä tulkinta turvallisuudesta sosiaalisena konstruktiona on hyväksytty laajasti akateemisessa maailmassa. McDonaldin (2008: 566) mukaan Ole Wæver määritteli turvallistamisen ensin vaikutusvaltaisen tahon puheaktiksi, jossa joku tietty toimija nimetään uhkaksi. Myöhemmin, erityisesti edelläkin mainitussa kirjassa *Security: A New Framework for Analysis* (Buzan et al. 1998), tärkeäksi nostettiin myös yleisö, joka kuuntelee, uskoo ja hyväksyy turvallisuuspuheen sisällön. Kun yleisö otetaan huomioon, voidaan nimenomaan puhua turvallisuusuhkien diskursiivisesta konstruktiosta, johon tarvitaan vähintään kaksi osapuolta, puhuja ja yleisö, joiden välillä vallitsee yhteisymmärrys. Kun puhujat määrittyvät useimmiten poliitikoiksi, hallintohenkilökunnaksi tai viranomaisiksi ja yleisö taas tavalliseksi kansaksi, niin turvallistamisen on helppo ymmärtää tapahtuvan pääasiallisesti valtioiden sisällä.

Teorian mukaan turvallistamiseen kuuluu olennaisena osana paitsi uhkan nimeäminen, myös siihen reagoiminen. Kööpenhaminan koulukunnan edustajien mukaan *”turvallisuus’ on siirto, joka vie politiikan vakiintuneiden sääntöjen yläpuolelle ja tekee asiasta joko erityislaatuista politiikkaa tai asettaa sen politiikan yläpuolelle.”* (Buzan et al. 1998: 23). Tämä tarkoittaa sitä, että kun joku asia on määritelty turvallisuuskysymykseksi, tavallisissa oloissa poikkeuksellisia tai jopa hyväksymättömiä keinoja vaaditaan otettavaksi käyttöön. Vaatimukset eivät

kuitenkaan aina toteudu sellaisina kuin esitetään, koska liberaaleissa markkinatalousmaissa yksilönvapauksia ja ihmisoikeuksia arvostetaan korkealle ja niiden rajoittamista tai loukkaamista ei voi usein toteuttaa edes turvallisuuden edistämisen nimissä (ks. luku 3.3.).

Turvallistamisteoria on yksi tärkeimmistä kontribuutioista kylmän sodan jälkeisen turvallisuusympäristön muutoksen ymmärtämiseksi. Kööpenhaminan koulukunnan jäsenten lisäksi useat eri tutkijat ovat kehitelleet ideaa toimivammaksi ja suurin osa sitä vastaan esitetystä kritiikistä on ollut korjaavaa palautetta, eikä teorian perusolettamuksien kiistämistä. Esimerkiksi McDonald (2008) tunnustaa teorian innovatiivisuuden, mutta pitää sitä kapeana kolmesta eri syystä. Ensinnäkin turvallistamisaktin määrittely pelkästään puheeksi sulkee pois monia muita mahdollisia muotoja, kuten visuaalisen materiaalin. Toiseksi keskittyminen ainoastaan turvallistamisaktin vaikutukseen interventiohetkellä ei ota huomioon niitä hiljaa eteneviä prosesseja, jotka ovat käynnissä aktien välillä. Kolmanneksi McDonald kritisoi sitä, että turvallistamisakti siinä muodossa kuin se ymmärretään alkuperäisessä teoriassa, määritellään ainoastaan uhkan nimeämisenä. Todellisuudessa turvallisuus voidaan määritellä muullakin tavalla. (ks. myös esim. Stritzel 2007.)

3.2. Maahanmuutto ja turvallistaminen

Turvallistamisteorian näkökulmasta on tehty valtava määrä tutkimuksia todella monista eri aiheista, mutta McDonaldin (2008) mukaan erityisen paljon sitä on käytetty maahanmuuttopolitiikkojen analysoimiseen. Maahanmuuton – tai yleensä kansainvälisen muuttoliikkeen – ja turvallisuuden yhteyttä on tutkittu ainakin 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Useat eri kirjoittajat ovat väittäneet, että kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa köyhistä maista tulevat kansainväliset muuttajat on leimattu uhkaksi ja että tämä kehitys on ollut erityisen vahvaa vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen. Nimitän tämän ”koulukunnan” edustajia kriittisiksi maahanmuuttohallinnan tutkijoiksi. Useimmat aihealuetta käsitelleet edustavat tätä näkemystä, mutta vastakkaisia mielipiteitäkin on esitetty, ja palaan niihin seuraavassa osassa.

Maahanmuuton ja turvallisuuden välisen yhteyden tutkimisen saama suosio 1990-luvun alkupuolelta lähtien ei johtunut pelkästään kylmän sodan loppumisesta ja sen aiheuttamasta uhkien uudelleenmäärittelystä. Läntisen Euroopan valtiot olivat toisen maailmansodan jälkeen vastaanottaneet kymmeniätuhansia siirtolaisia erityisesti Pohjois-Afrikasta ja Turkista. Kuitenkin 1970-luvun öljykriisistä lähtien maahanmuuttoa alettiin rajoittaa voimakkaasti työttömyyden kasvun ja jo muuttaneiden siirtolaisten aiheuttamien haasteiden takia. Lisäksi

EU:n jäsenmaiden välille kaavailtu henkilöiden vapaan liikkumisen oikeus aiheutti pelkoja muun muassa laittoman maahanmuuton hallinnan vaikeutumisesta. Näiden syiden takia maahanmuutto nousi poliittisen keskustelun aiheeksi erityisesti 1980-luvulta lähtien (den Boer 1995; McDonald 2008).

Habermasin tiedonintressijaon mukaan tulkittuina useimmat tutkimukset ovat luonteeltaan *kriittisiä*, toisin sanoen *emansipatorisia*. Tutkimuksista paistaa läpi kirjoittajien paheksunta maahanmuuton turvallistamista kohtaan ja he näyttävät olevan tyytyväisiä kyetessään paljastamaan eurooppalaisten valtioiden ja myös Euroopan unionin implisiittisen, toisinaan myös eksplisiittisen maahanmuuttajien leimaamisen ja pelon heitä kohtaan. Tosin on olemassa myös asiaa ”neutraalisti” käsitteleviä tekstejä. Yksiä ensimmäisiä akateemisia kirjoituksia aiheesta ”maahanmuutto ja turvallisuus” ovat kirjat *Identity, migration and the new security agenda in Europe* (Wæver et al. 1993) ja *Migration and European integration: the dynamics of inclusion and exclusion* (Miles & Thränhardt 1995).¹

Ensin mainitussa kirjassa Martin O. Heisler ja Zig Layton-Henry (1993) toteavat neutraalin oloisesti, että suuret määrät maahanmuuttajia ”voivat aiheuttaa turvallisuusuhkia vastaanottavissa maissa, joskaan eivät yleensä sotilaallisia uhkia”. Heidän mukaansa turvallisuusongelmat johtuvat esimerkiksi sopeutus- ja sopeuttamisongelmista, jotka kärjistyvät taloudellisesti huonoina aikoina. Kirjoittajat pitävät maahanmuuttajien aiheuttamaa väkivaltaa ja terroritekoja mahdollisina, mutta epätavallisina ilmiöinä. Kahta vuotta myöhemmin Jef Huysmans (1995) ottaa aiheeseen aivan erilaisen näkökulman. Hän käsittelee aihetta kollektiivisten identiteettien muodostuksen ja siitä väistämättä seuraavan ”muiden” tai ”toisen” ulossulkemisen näkökulmasta. Huysmans huomauttaa, että kun maahanmuuttajia tai jo olemassa olevia etnisiä vähemmistöjä syytetään rikollisuudesta tai terrorismista tai mistä muusta tahansa, samalla väitetään implisiittisesti heidän rikkoneen muussa tapauksessa hallitsevan ”harmonian”. Huysmansin näkökulmasta esimerkiksi Heislerin ja Layton-Henryn listaus maahanmuuttajien aiheuttamista ongelmista ei voi olla neutraali, koska se itse turvallisuuspuheena on osa uhkien konstruointia.

Myöhemmissä tutkimuksissa Huysmansin omaksuma näkökulma on hallitseva. Suurin osa aihetta käsittelevistä teksteistä tarkastelee maahanmuuton ja turvallisuuden yhteyttä diskurssianalyysin näkökulmasta, ja ongelmana pidetään nimenomaan maahanmuuttajien leimaamista turvallisuusongelmaksi. Kriittisten tutkijoiden mukaan on jopa väärin tutkia, onko maahanmuuton aiheuttama uhka todellinen vai kuviteltu (kuten tekevät esimerkiksi Lohrmann (2000) ja Gebrewold (2007: 173)), koska turvallisuustutkimuksen ei pitäisi lainkaan ottaa kohteeksi maahanmuuttoa. Huysmansin (2006: XII) mukaan turvallisuustiedolla ”on kyky

¹ Näitäkin varhaisempia kirjoituksia aiheesta on olemassa, ks. Huysmans (2006).

tuottaa ja pitää yllä ryhmien ja ihmisten välille vihamielisiä suhteita” ja siksi muuttoliikettä ei pitäisi lainkaan katsoa ”turvallisuus-linssin” läpi. Bigon (2002: 79) mukaan myös humanitaarinen näkökulma on osa turvallistamisprosessia, jos siinä tehdään ero todellisten turvapaikanhakijoiden ja laittomien pyrkyreiden välille sekä oikeutetaan rajavalvonta jälkimmäisten pelossa.

Myöhemmin Huysmans (2006: 50) on tullut siihen tulokseen, että poissulkevan kollektiivisen identiteetin muodostusta tärkeämpi osatekijä maahanmuuton turvallistamisessa on ”oman tilan” luomisen dynamiikka. Tällä hän tarkoittaa harmonisen kokonaisuuden (eli kansallisvaltion) erottamista vihamielisestä ympäristöstä (vieraat valtiot ja ihmiset). Huysmansin mukaan eroa eli turvallistamista tuotetaan kolmella tavalla: ensinnäkin levittämällä pelkoa ja luottamusta, toiseksi hallitsemalla inklusiota ja eksklusiota sekä kolmanneksi turvallisuuspuheen taipumuksella rakenteellistaa syrjäytymistä ja altistaa väkivaltaan. Pelon ja luottamuksen jakaminen tapahtuu puheen tasolla ja vetoaa ihmisten mielikuviin ja asenteisiin. Inklusion ja eksklusion hallinta sen sijaan on turvallistamisen käytäntö, eli esimerkiksi rajavalvonta, lähtömaiden kanssa tehdyt palautussopimukset, maahanmuuttajien rekisteröinti, heille myönnettyt edut ja muista poikkeavat henkilöllisyyspaperit. Kolmas tapa erottaa sisä- ja ulkopuolta tapahtuu sekä puheessa että käytännössä. Kuten voidaan todeta, Huysmansin käsitys turvallistamisesta on paljon monisyisempi kuin Kööpenhaminan koulu-kunnan alkuperäinen määritelmä.

Ayse Ceyhanin ja Anastassia Tsoukalan (2002) tutkimus maahanmuuttoa koskevista retorisisista argumenteista *Läntisen maailman*² yhteiskunnissa liittyy Huysmansin erottamaan pelon ja luottamuksen jakamiseen. Heidän mukaansa maahanmuuttokeskustelu pyörii neljän akselin ympärillä (Taulukko 2). Jokaiseen akseliin liittyy omat maahanmuuttoa vastustavat argumenttinsa. Salon (2005) tutkimus suomalaisesta maahanmuuttokeskustelusta vahvistaa Ceyhanin ja Tsoukalan väitteen. Jako on kuitenkin epäselvä siinä mielessä, että turvallistamistutkimuksessa sosioekonomisia ja identiteetteihin liittyviä uhkia käsitellään usein osana turvallisuutta.

Artikkelissaan Ceyhan ja Tsoukala käsittelevät lähinnä suurimpia EU-jäsenmaita Yhdysvaltojen lisäksi. He eivät esitä jakonsa perusteeksi mitään tutkimusta, mutta viittaavat jokaista akselia erikseen käsitellessään useisiin pienempiin selvityksiin. Vastavetona maahanmuuttovastaiselle retoriikalle kirjoittajat todistavat kaikkien yllä mainittujen väitteiden ristiriitaisuuden, mistä otan kaksi esimerkkiä. Sosioekonomisesta uhkasta käytetään esimerkkinä usein harmaata taloutta ja lisääntyvää työttömyyttä, mutta Ceyhan ja Tsoukala muistuttavat maahanmuuttajien muun muassa olevan tärkeässä roolissa torjuttaessa ikääntymisen aiheuttamaa stressiä läntisten valtioiden kansantalouksille (Ibid.: 24). Toiseksi rikollisuudella

² Kirjoittajat viittaavat tällä Euroopan unionin jäsenmaihin ja Yhdysvaltoihin.

Taulukko 2. Maahanmuuttovastaisen keskustelun ulottuvuudet läntisissä yhteiskunnissa (Ceyhan & Tsoukala 2002).

1. Sosioekonominen akseli, jossa maahanmuutto liitetään työttömyyteen, harmaaseen talouteen, hyvinvointivaltion rapautumiseen ja kaupunkiympäristön heikkenemiseen.	2. Turvallisuusakseli, jossa maahanmuutto liitetään kontrollin menetykseen sekä sisäisessä että ulkoisessa turvallisuudessa (esimerkkeinä rajavartiointi ja suvereniteetti).
3. Identiteettiakseli, jossa maahanmuuttajia pidetään uhkana isäntäyhteiskunnan identiteetille ja väestölliselle vakaudelle.	4. Poliittinen akseli, jossa maahanmuuttovastaisen, rasististen ja muukalaisvihamielisten argumenttien ajatellaan auttavan poliittisten etujen saavuttamisessa.

pelottelijat jättävät kirjoittajien mukaan mainitsematta, että maahanmuuttajien rikollisuutta ei selitä yleensä se, että he ovat maahanmuuttajia, vaan esimerkiksi se, että he "eivät pelkästään ole yleensä nuoria, köyhiä ja naimattomia miehiä --- vaan myös asuinmaansa oikeuslaitoksen asenteellisesti kohtelemia" (Ibid.: 25).

Didier Bigo (2002) nimittää inklusion ja eksklusion hallintaa *ahdistuksen hallinnoksi (government of unease)*. Hän ihmettelee, miksi maahanmuuttajat jatkuvasti liitetään vain negatiivisiin ilmiöihin eikä esimerkiksi niihin uusiin mahdollisuuksiin, joita heidän läsnäolonsa luo eurooppalaisille yhteiskunnille. Bigon mukaan poliitikkojen ulkomaalaisvastaiset puheaktit ovat erittäin merkityksellisiä selitettäessä maahanmuuton turvallistamisen suosiota, mutta keskittyminen vain niihin tarkoittaisi "ahdistuksen hallinnon ammattimaisten byrokraattien roolin aliarvioimista" (Bigo 2002: 74). Bigo väittää, että Euroopan valtioissa toimivat tullit, rajavartiostot, poliisit, tiedustelupalvelut, riskejä arvioivat pankkiirit ja valvontateknologian toimittajat ovat omineet turvallisuudesta huolehtimisen itselleen. Perustellakseen olemassaolonsa tärkeyden ja vahvistaakseen vaikutusvaltaansa nämä toimijat, eli "turvallisuuskoneisto", yhdessä poliitikkojen kanssa ylläpitävät maahanmuuttovastaista keskustelua ja leimaavat kaikki maahanmuuttajat uhkaksi. Bigo huomauttaa lisäksi, että maahanmuuton turvallistaminen voi tapahtua myös vähitellen, eikä siihen tarvita esimerkiksi dramaattisia puheita tai kampanjoita.

Luvun lopuksi esittelen kriittisten tutkijoiden tarjoamaa ratkaisua maahanmuuton turvallistamisesta aiheutuneeseen tilanteeseen, joka on heidän mielestään eettisesti kestävä. Koulukunnan jäsenten näkemys seuraa klassista deduktivisen päättelyn mallia. Heidän ensimmäinen premissinsä on, että mikä tahansa sosiaalisesti (ja poliittisesti) konstruoitu maailmankuva on mahdollista purkaa ja siten mitätöidä. Toisen väitteen mukaan maahanmuuton turvallistaminen on

sosiaalisesti ja poliittisesti konstruoitu näkökulma, mistä seuraa johtopäätös, että se on mahdollista purkaa. Kriittisten tutkijoiden näkökulmasta katsottuna turvallistamisen mitätöinti (*de-securitization*) olisi luonnollisesti myös suotavaa, moraalisesti jopa välttämätöntä.

Huysmans (2006: 125) kirjoittaa: ”Turvallistamisen mitätöinti viittaa prosessiin, jossa puretaan turvattomuuden osa-alueiden tuottamista”. Tämä purkaminen lähtee hänen mukaansa siitä, että lakataan määrittelemästä politiikan tekemistä ulkoisten uhkien määrittelyn kautta. Se ei kuitenkaan tarkoittaisi uhkien huomiotta jättämistä, vaan niiden hylkäämistä keskeisenä politiikan sisältönä. Siten turvallisuuskysymykset ”näyttäytyisivät samanlaisina ongelmina kuin mitkä tahansa muutkin yhteiskunnan ongelmat” (Ibid.: 143), eivätkä ne vaatisi suhteettoman suurta huomiota tai poikkeuksellisia käytäntöjä. Huysmans ei kiellä maahanmuuton aiheuttamia ongelmia, mutta hän toivoo, että niistä puhuttaisiin kontekstisidonnaisesti.

3.3. Maahanmuuttohallinnan kriittisen tutkimuksen analyysi

Kansainvälinen akateeminen yhteisö on ollut yllättävän yksimielinen maahanmuuttohallinnan kriittisen tutkimuksen esittämien väitteiden suhteen. Vaikka tutkijat eivät ole olleet kaikista yksityiskohdista samaa mieltä, kukaan ei ole kyseenalaistanut perusoletuksia, eli maahanmuuttoa koskevassa poliittisessa keskustelussa ja maahanmuuton kontrollissa tapahtuneita muutoksia. Ainoastaan yksi tutkija on uinut vastavirtaan ja tuonut artikkeleissaan esille tekijöitä, jotka ovat rajoittaneet valtioiden kykyä ja halua turvallistaa maahanmuutto (Boswell 2007a ja 2007b). Useimmat ovat kuitenkin sitä mieltä, että vuoden 2001 jälkeen maahanmuuttoon on suhtauduttu erittäin tiukasti turvallisuuskysymyksenä (esim. Faist 2002; Huysmans & Buonfino 2008; Karyotis 2007).

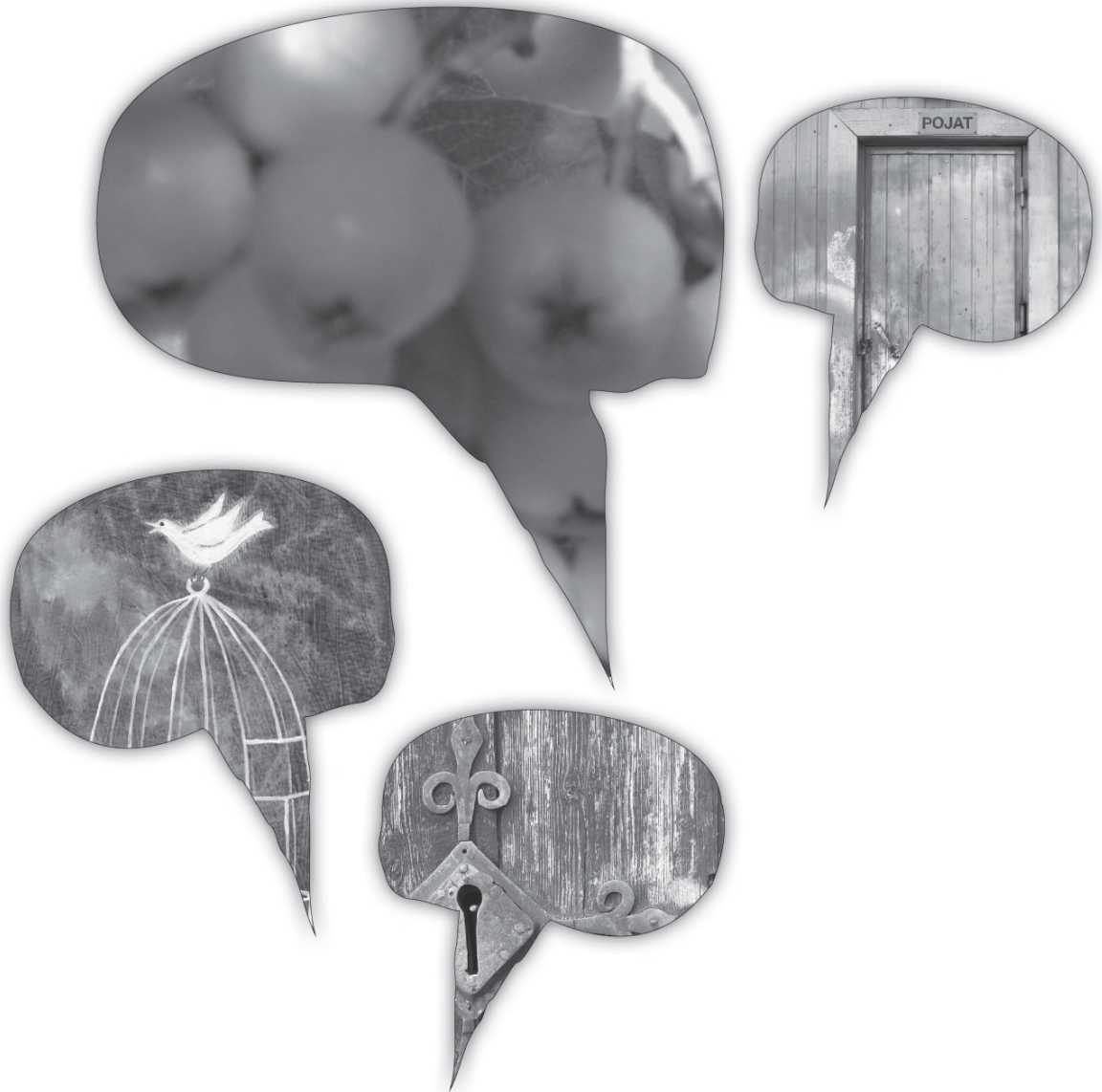
Boswellin väitteet eivät kuitenkaan ole tuulesta temmattuja. Hän on tunnistanut kolme tekijää, jotka toimivat maahanmuuton turvallistamista vastaan. Ensimmäinen syy, miksi turvallistaminen voi olla valtioille riskialtis valinta, liittyy ristiriitaisiin intresseihin valtioiden maahanmuuttopolitiikassa. Valtio on tosin vastuussa kansalaisten turvallisuudesta, mutta myös talouskasvusta, hyödykkeiden ja yleensä vaurauden jakamisesta sekä ihmisoikeuksista. Maahanmuuton turvallistaminen voi sotia näitä tehtäviä vastaan. Toiseksi poliitikkojen voi olla vaarallista leimata ulkomaalaiset uhkaksi, koska jos he eivät onnistukaan maahanmuuton hallinnassa, kansalaiset katsovat heidän epäonnistuneen. Kolmas tekijä on riski menettää *episteeminen uskottavuus*. Jos valtaapitävät väittävät maa-

hanmuutosta muuta kuin kansalaiset ajattelevat, he menettävät auktoriteettinsa. (Boswell 2007a ja 2007b.)

Vaikka maahanmuuton turvallistamisesta Euroopassa vallitsee akateemisessa maailmassa lähes rikkumaton konsensus, uskallan silti olettaa löytäneeni tutkimuksista muutamia puutteita ja jopa ristiriitaisuuksia. Ilmiselvin puute edellä lainatuissa tutkimuksissa on niiden välinpitämättömyys Euroopan sisäiselle pluralismille. Kirjoittajat puhuvat yleensä koko maanosan, tai ainakin Euroopan unionin jäsenmaiden nimissä, eivätkä ota huomioon valtioiden välisiä eroja. Esimerkkeinä käytetään aina niitä maita, joilla on pisin maahanmuuton perinne ja eniten ulkomaalaisperäistä väestöä, eli Saksaa, Ranskaa, Alankomaita sekä Iso-Britanniaa. Esimerkiksi Suomen ulkomaalais- ja maahanmuuton turvallistamishistoria on aivan erilainen kuin edellä mainituissa maissa.

Turvallistamisprosessiin olennaisena osana kuuluvat teorian mukaan poikkeuslait ja normaalioloissa hyväksymättömät menetelmät uhkan torjumiseksi. On yleisesti tiedossa, että Yhdysvalloissa vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen otettiin käyttöön useita poikkeuskeinoja terroristien kiinnisaamiseksi ja uusien iskujen estämiseksi (Freilich, Opresso & Newman 2006). Muualla maahanmuuttajien aiheuttamaa uhkaa ei ole koettu niin vakavaksi, että olisi turvauduttu vastaaviin menetelmiin. Esimerkiksi Iso-Britanniassa vuonna 2001 säädetyt *Antiterrorismi-, rikos- ja turvallisuuslain* lähetekeskusteluissa kyseisen maan parlamentin edustajat tiedostivat uusien keinojen tarpeellisuuden, mutta olivat samalla huolissaan niiden vaikutuksista yhteiskunnan jäsenten vapaudelle (Huysmans & Buonfino 2008). Suomessa maahanmuuttajien aiheuttaman terrorismin uhka on nähty niin vähäisenä, että poikkeustoimiin tai edes kiireellisiin lakimuutoksiin ei ole ryhdytty.

Myös Bigon teoria ahdistuksen hallinnon toimeenpanijoiden yhteenliittymästä on rohkea yleistys. On vaikea nähdä, että ainakaan Suomeen olisi kehittynyt ”turvallisuuden ammattilaisten” yhteenliittymää, joka suurentelisi maahanmuuton aiheuttamaa uhkaa oman asemansa vahvistamiseksi tai mistään muustakaan syystä. Toisaalta on kyllä totta, että Suomessa varsinkin itärajan valvonta on todella tehokasta ja jako laillisten ja laittomien maahantulijoiden välillä on jyrkkä. Mutta toisin kuin Bigo (2002: 75) väittää, turvallisuuden ammattilaiset sen enempää julkisella kuin yksityiselläkään sektorilla eivät ole omineet ”turvallisuutta” itselleen syrjäyttämällä esimerkiksi poliitikkoja. Suomessa turvallisuussektori toimii tehokkaasti nimenomaan poliitikkojen myötävaikutuksen ansiosta.

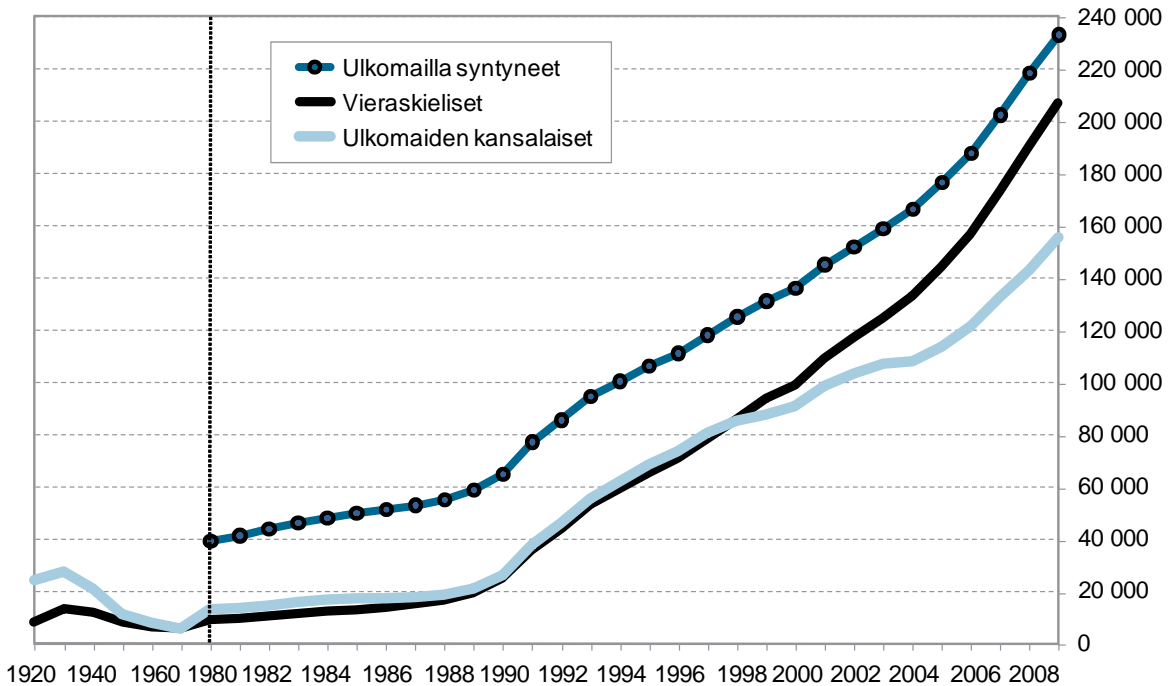
4 Maahanmuutto, Suomi ja suomalaiset

4.1. Maahanmuuton lyhyt historia

Lukija voi käsittää yllä olevan otsikon ”maahanmuuton lyhyt historia” kahdella tavalla. Ensinnäkin lyhyen historian voidaan luulla viittaavan siihen yleiseen uskomukseen, että Suomessa on ollut vasta ”vähän aikaa” niin paljon ulkomaalaisia, että varsinaisesta maahanmuutosta voidaan puhua. Toisaalta otsikko voi tarkoittaa ensimmäisen vaihtoehdon sijaan (tai lisäksi) myös historian lyhyttä esittelyä. Tässä tapauksessa jälkimmäinen merkitys on oikea. Olin pitkään siinä uskossa, että Suomeen kohdistuvan maahanmuuton historia ei ole pitkä ja ajattelin otsikon molempien merkitysten todella olevan totta. Kuitenkin Antero Leitzinger (2008b) väitöskirjansa johdannossa osoittaa tämän käsityksen vääräksi ja mainitsee nimeltä useita keskeisiä suomalaisia tutkimuksia, joissa uskomusta uusinnetaan.

Joka tapauksessa maahanmuutosta ennen vuotta 1812 ei voida mielekkäästi puhua, koska sitä ennen Suomella ei ollut muotoa tai sisältöä. Senkin jälkeen kesti kauan ennen kuin Suomen kansalaisuus voitiin erottaa Suomessa asumisesta (Ibid.: 547). Käytettävissä olevat lähteet todistavat, että Suomessa on aina asunut ulkomaalaisia. Leitzingerin mukaan heitä oli ennen itsenäisyyttä maassamme vähintään ”Viipurin kaupungin verran”. Kaupungin asukasluku oli 1900-luvun alussa yli 20 000. Kaikki ulkomaalaiset eivät myöskään olleet kauppiaita, teollisuusmiehiä tai muita hyvin menestyviä ihmisiä, vaan joukossa oli myös esimerkiksi pakolaisia (Ibid.).

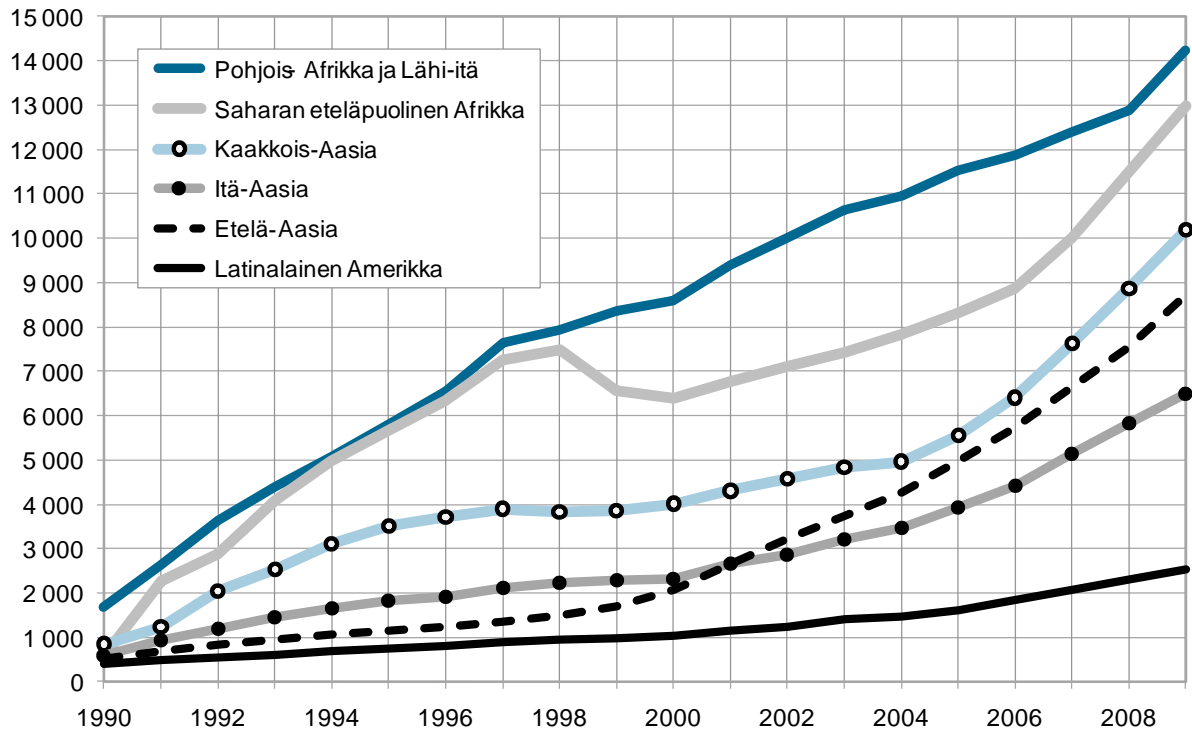
Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä itsenäisyyden aikana on vaihdellut huomattavasti. Leitzingerin (2008a) mukaan toiseen maailmansotaan asti heidän

Kuvio 1. Ulkomaalaisten määrä Suomessa 1920–2009. Vieraskielisillä tarkoitetaan muita kuin suomen-, ruotsin- ja saamenkielisiä. Huomaa aika-asteikon muutos vuoden 1980 kohdalla. Sitä ennen tiedot kymmenvuosittain, sen jälkeen joka vuodelta (SVT 1994; Leitzinger 2008a; Väestörakenne 2010).

määränsä pysyi itsenäisyyttä edeltävän ajan tasolla eli reilussa 20 000:ssa. Kuitenkin sotien aikana ulkomaalaisten määrä lähti laskuun ja oli 1950- ja 60-luvuilla pääasiassa alle 10 000 henkilöä. 1960-luvun lopulta lähtien maahanmuutto alkoi hiljalleen taas vilkastua, mutta sotia edeltäneen aikakauden taso saavutettiin sekä absoluuttisesti että suhteellisesti mitattuna uudelleen vasta 1990-luvulla. Silloin ulkomaalaisten määrä lähti ennennäkemättömään kasvuun. Alla olevasta diagrammista (Kuvio 1) voi havaita, että ulkomaalaisten määrä oli vuonna 2009 lähes kuusinkertainen verrattuna vuoteen 1990. Suhteellisesti ilmaistuna vuonna 1976 ulkomaalaisten osuus Suomen väkiluvusta oli 0,25 % ja vuonna 2009 puolestaan 2,9 %. Ulkomailla syntyneiden määrä näyttää olleen aina suurempi kuin ulkomaan kansalaisten määrä, mutta vieraskielisten määrä on ollut ulkomaalaisten määrää suurempi vasta 1998 alkaen. Kuvioista 4 voidaan nähdä, että silloin myös Suomen kansalaisuuksien saamisen määrä lähti nousuun.

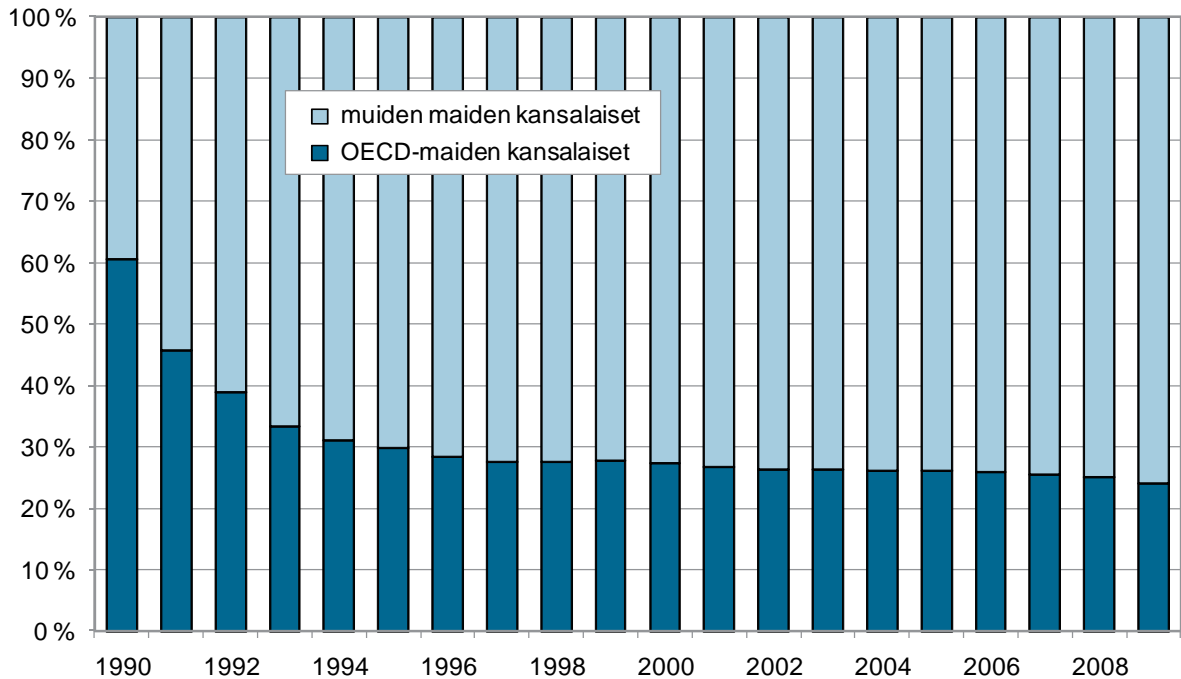
Useimmat Suomen ulkomaalaishistoriasta kirjoittaneet pitävät vedenjakajana vuotta 1973, jolloin valtiovallan myötävaikutuksella maahan saapui chileläisiä pakolaisia. Leitzingerin (2008b) mukaan myös Suomen aiempi ulkomaalaishistoria on ”pitkä ja laaja”, mutta useimpien mielestä nykyaikaisessa mielessä ensimmäiset ja vielä toiselta puolelta maailma tulleet pakolaiset merkitsivät uuden ajan alkua. Aikaisemmin Suomeen tulleet maahanmuuttajat olivat yksittäisiä henkilöitä

Kuvio 2. Pääasiassa kehitysmaita käsittäviltä alueilta kotoisin olevien ulkomaalaisten määrät Suomessa 1990–2009. Myös muista maanosista tulleiden ulkomaalaisten määrät nousivat samana ajanjaksona. Saharan eteläpuolisesta Afrikasta sekä Etelä-Aasiasta kotoisin olevien määrät ovat nousseet suhteellisesti eniten. Saharan eteläpuolisesta Afrikasta peräisin olevien määrä putosi 1990-luvun lopulla somalialaisten määrän vähenemisen myötä (Muuttoliike 2009).

lukuun ottamatta kotoisin Euroopasta tai Keski-Aasiasta, mutta 20. vuosisadan lopulla maahanmuuttajien kansalaisuuskirjo monipuolistui merkittävästi. Kuitenkin eurooppalaisten (mukaan lukien venäläiset, valkovenäläiset ja entisen Neuvostoliiton kansalaiset) yhteenlaskettu osuus Suomen ulkomaalaisista oli vuonna 2009 yli 61 % eli vain 6 prosenttia vähemmän kuin 17 vuotta aikaisemmin 1992. Kuvioista 2 voi havaita, että kehitysmaista kotoisin olevien määrät ovat nousseet, mutta toisaalta ovat nousseet muidenkin ulkomaalaisten määrät

Kuten yllä olevasta kuvasta voidaan todeta, vuonna 1990 jokaiselta alueelta paitsi Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olevia ihmisiä (so. niiden maiden kansalaisia) oli Suomessa alle tuhat. Sen jälkeen määrät ovat eriytyneet huomattavasti. Esimerkiksi Saharan eteläpuolisesta Afrikasta muuttaneita oli Suomessa vuonna 2009 kaksikymmentäkaksi kertaa enemmän kuin vuonna 1990, kun taas latinalaisamerikkalaisia oli vain noin viisi kertaa enemmän. Suhteellisten lukujen kanssa voidaan kuitenkin johtaa lukija helposti harhaan. Jos esimerkiksi vertaa vuosia 1999 ja 2009, Saharan eteläpuolisesta Afrikasta kotoisin olevien määrä näyttää olevan vain noin 1,5 kertaa suurempi. Joka tapauksessa eurooppalaisten

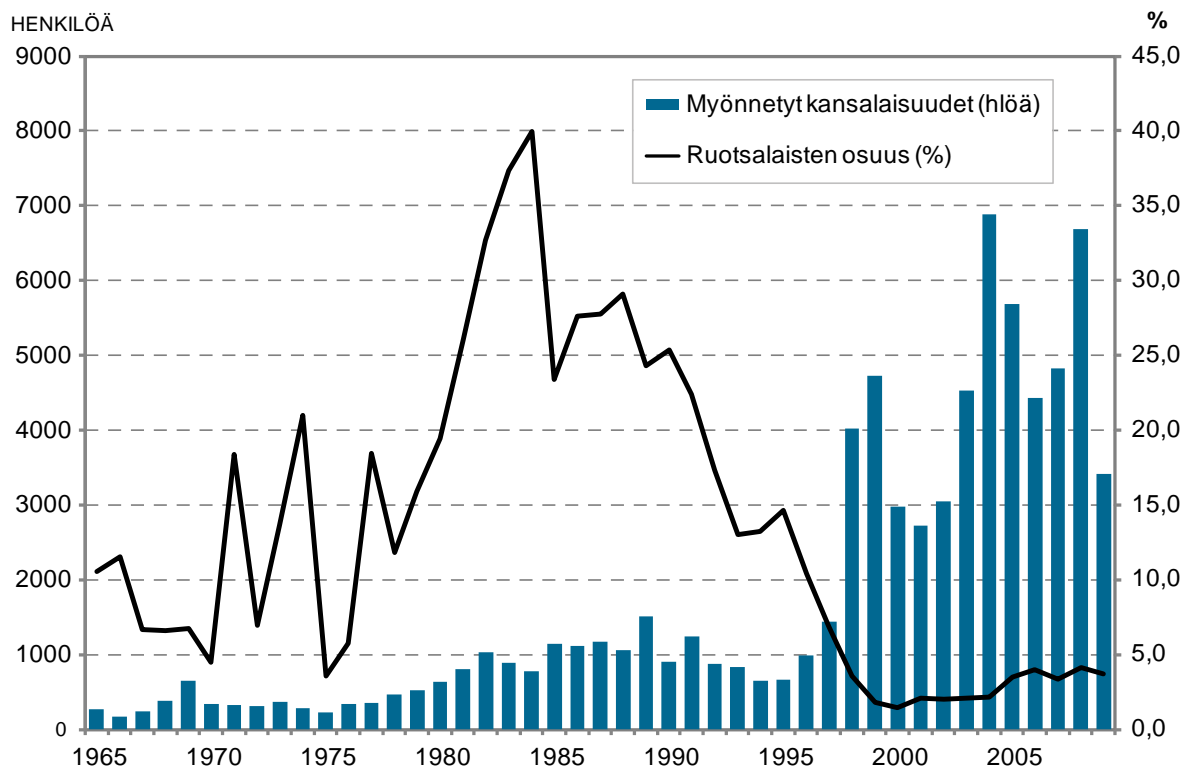

Kuvio 3. OECD-maiden ja muiden maiden kansalaisten osuus Suomen ulkomaalaisista 1990–2009. OECD- eli teollisuusmaiden kansalaisten osuus Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrästä on vähentynyt 36 %:a vuodesta 1990 lähtien (Muuttoliike 2009).

osuus ulkomaalaisista väheni 51 %:sta 41 %:iin vuosina 1990 ja 1991, jonka jälkeen suhde on pysynyt suunnilleen samanlaisena. Sen sijaan OECD:n jäsenmaiden¹ kansalaisten osuus väheni 30 %:lla 1990–1996, jonka jälkeen heidän osuutensa on pienentynyt hitaasti ollen vuoden 2009 lopussa 24 % (Kuvio 3). Tämä tarkoittaa sitä, että köyhistä maista kotoisin olevien maahanmuuttajien osuus on suurempi kuin aikaisemmin.

Ulkomaiden kansalaiset eivät ole koko totuus Suomessa asuvista maahanmuuttajista. Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus, jos hän täyttää tietyt ehdot. Nykyään kansalaisuuden voi saada joko ilmoituksella tai hakemuksella. Suurin osa joutuu tekemään hakemuksen, sillä ilmoitus on tarkoitettu lähinnä entisille suomalaisille ja heidän jälkeläisilleen (tosin muitakin mahdollisuuksia on). Esimerkiksi vuonna 2007 vireille laitettiin 2 596 kansalaisuusilmoitusta (jotka koskivat 2 974 henkilöä), kun taas hakemusten määrä oli 4 569. (Kansalaisuustilastot 2009.) Yhteensä kansalaisuuksia myönnettiin 66 776 ihmiselle vuosina 1965–2007, joista 43 839 vuoden 1998 jälkeen. Yllä olevasta kuvasta

¹ OECD-järjestön (*Organization for Economic Co-operation and Development*) jäsenistö kattaa suurimman osan niin sanotuista teollisuusmaista (vastakohtana kehitysmaille).

Kuvio 4. Suomen kansalaisuuden saaneiden määrä 1965–2009 ja Ruotsin kansalaisten osuus. Kaksioiskansalaisuus tuli mahdolliseksi Suomen lain mukaan 1.6.2003, mikä on lisännyt kansalaisuushakemusten määrää (STV 1978, STV 1992, Suomen kansalaisuuden saamiset 2009).

(Kuvio 4) voidaan myös havaita, että varsinkin 1980-luvulla Ruotsin kansalaisten osuus oli merkittävä, mikä johtuu entisten suomalaisten paluumuutosta. Vuoden 1998 jälkeen tapahtuneissa kansalaisuuksien saamisissa ruotsalaisten osuus on ollut alle viisi prosenttia vuosittain. 1800-luvulla kansalaisuus myönnettiin muutamalle kymmenelle ihmiselle vuosittain, mutta itsenäisyyden jälkeen määrä nousi muutamaan sataan vuodessa (Leitzinger 2008b). Voidaan siis sanoa, että Suomen nykyinen ulkomaalaistilanne eroaa huomattavasti menneistä vuosikymmenistä.

Edellä esiteltyjen lukujen nojalla yhdyn siihen usein esitettyyn väitteeseen, että Suomeen kohdistuvan maahanmuuton yksi merkittävimpiä käännekohtia oli 1980- ja 1990-lukujen vaihde. Ensimmäinen ero aikaisempiin vuosikymmeniin on ulkomaalaisten määrä. 1980- ja 90-lukujen vaihteesta lähtien maahanmuuttajien määrä on kasvanut lähes poikkeuksetta usealla tuhannella joka vuosi, kun 1970-luvulla ja 1980-luvun alkuvuosina kasvua kertyi keskimäärin 700 henkilöä vuodessa. Toiseksi myös maahanmuuttajien kansalaisuuksien kirjo on monipuolistunut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Yhä useampi Suomeen muut-

tava ulkomaalainen on kotoisin muualta kuin perinteisiltä alueilta Euroopasta, Venäjältä ja Keski-Aasiasta.

4.1.1. Kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten maahanmuutto

Esittelen tässä luvussa erikseen kansainvälistä suojelua (ks. tarkemmin luku 2.3.) hakevien ja/tai tarvitsevien ihmisten maahanmuuttoa. Mielestäni erillinen katsaus tähän maahanmuuttoluokkaan on perusteltu, koska juuri pakolaiset ja turvapaikanhakijat ovat usein esillä pohdittaessa maahanmuuton turvallisuus- ulottuvuutta.

Suomesta entistä turvallisempaa elämää etsivät pakolaiset eivät ole uusi ilmiö. Esimerkiksi itsenäistymisen jälkeen, mutta ennen talvisotaa Suomeen arvioitiin joutuneen yhteensä melkein 40 000 pakolaista. Suurin osa oli tullut Venäjältä ja sittemmin eri puolilta Neuvostoliittoa ja edustivat lukuisia eri kansallisuuksia. Monetkaan pakolaiset eivät kuitenkaan asettuneet Suomeen, vaan jatkoivat matkaansa Ruotsiin ja muualle ulkomaille tai palasivat takaisin lähtöalueelle. (Leitzinger 2008b). Toisen maailmansodan aikana Suomeen hakeutuneiden pakolaisten määrä pysyi korkeana, mutta sen jälkeen vuosikymmenten ajan pakolaismäärät olivat pieniä. Tästä johtuen 1990-luvun alussa uudelleen vilkastunut suojelua hakevien ihmisten maahanmuutto oli suurimmalle osalle suomalaisista uusi asia. On totta, että kun verrataan esimerkiksi 1980-luvulla jätettyjen turvapaikkahakemusten määrää 1990-luvun lukuihin (Taulukko 3), nousu tuntuu dramaattiselta: kymmenet vaihtuivat tuhansiin. Kuitenkin moniin muihin Länsi-Euroopan maihin kuten Ruotsiin verrattuna Suomeen on saapunut vain vähän turvapaikanhakijoita. Kun Suomeen hakemuksia jätetään muutama tuhat vuodessa, länsinaapurissa määrät ovat kymmenkertaisia.

1970- ja 1980-luvuilla Suomeen oli tullut jonkin verran pakolaisia, mutta useimmat heistä olivat Suomen valtion kutsumia tiettyjä ryhmiä, joiden pakolaisasema ei ollut kiistanalainen. Turvapaikanhakijat sen sijaan koetaan usein onnenonkijoiksi tai ”elintasopakolaisiksi”, jotka eivät aina ole kansainvälisten määritelmien mukaan pakolaisia. Kuten hakemusten hyväksymisprosentista näkee, Suomessakin ollaan oltu erittäin tiukkoja siitä, kenelle myönnetään pakolaisstatus. Myönteisten päätösten pieni osuus ei ole kuitenkaan vain Suomen tiukan turvapaikkapolitiikan syytä, vaan suuri osa hakemuksista raukeaa ennen päätöksen antamista. 2000-luvulla hakemuksista on rauennut keskimäärin 14,1 % vuosittain. Lisäksi vuosittain muutamia satoja, vuonna 2009 melkein 1 500, turvapaikanhakijoita ohjataan johonkin toiseen EU-maahan jättämään turvapaikkahakemus. Ns. Dublin II-asetuksen eli Neuvoston asetuksen 343/2003/EY (EUVL 2003) mukaan ulkomaalaisen turvapaikka-hakemuksen käsittelystä on vastuussa se Unionin jäsenmaa, jolla on merkittävin osuus siihen, että turvapaikanhakija on

Taulukko 3. Suomeen jätetyt turvapaikkahakemukset ja myönteiset päätökset 1984–2009. Myönteisiin päätöksiin luetaan turvapaikka sekä oleskeluluvat suojeluntarpeen (31.5.2009 asti), humanitaarisen suojelun, toissijaisen suojelun, inhimillisen syyn tai perhesiteen perusteella tai tilapäinen oleskelulupa. (Salmio 2000; Turvapaikka- ja pakolaistilastot 2009).

Vuosi	Turvapaikkahakemukset	Myönteiset päätökset
1984	15	13
1985	18	9
1986	23	4
1987	45	28
1988	64	22
1989	179	62
1990	2 743	157
1991	2 137	1 719
1992	3 634	576
1993	2 023	2 082
1994	839	316
1995	854	223
1996	711	345
1997	973	281
1998	1 272	379
1999	3 106	496
2000	3 170	467
2001	1 651	813
2002	3 443	591
2003	3 221	494
2004	3 861	800
2005	3 574	597
2006	2 324	618
2007	1 505	860
2008	4 035	785
2009	5 988	1 373
Yhteensä	51 408	14 110 (27,4 %)

tullut EU:n alueelle esimerkiksi myöntämällä hänelle viisumi tai oleskelulupa tai johon ulkomaalainen on jättänyt ensimmäisen turvapaikkahakemuksensa.

Maahanmuuttoasioista pääasiassa vastaava taho on Suomessa sisäasiainministeriö. Turvapaikkahakemukset käsittelee vuonna 1995 perustettu ministeriön

Taulukko 4. Suomen vastaanottamat pakolaiset 1998–2009. Näiden kahdentoista vuoden aikana pakolaisten määrä on pysynyt melko vakaana ja muihin EU:n jäsenmaihiin verrattuna pienenä. (Tilastoja 1/2009).

Vuosi	Status			Yhteensä
	kiintiö-pakolaiset	myönt.ps. saaneet tp-hakijat	perheen-yhdistämiset	
1998	308	343	307	958
1999	543	491	155	1 189
2000	756	272	184	1 212
2001	739	798	320	1 857
2002	569	562	427	1 558
2003	562	347	293	1 202
2004	735	779	148	1 662
2005	766	367	368	1 501
2006	547	435	160	1 142
2007	657	763	373	1 793
2008	749	908	562	2 219
2009	769	1266	576	2 611
Yhteensä	7 700	7 331	3 873	18 904

alainen *Maahanmuuttovirasto*, entiseltä nimeltään *Ulkomaalaisvirasto*. Maahanmuuttoviran- omaisten tilastoinnissa pakolaisiksi lasketaan kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä näiden myöhemmin saapuneet (perheenyhdistämismenettelyn kautta oleskeluluvan saaneet) sukulaiset. Pakolaiskiintiöstä päätettiin ensimmäisen kerran vuonna 1985, jolloin määräksi asetettiin 100 ihmistä. Kiintiö nostettiin kuitenkin muutamassa vuodessa 500:aan ja myöhemmin sitä on nostettu pariin kertaan. Vuodesta 2001 lähtien kiintiö on ollut 750. Tuhannen pakolaisen kiintiötä on esitetty usein, mutta sitä ei ole koskaan toteutettu. Nykyisenkään kiintiön täyttäminen ei ole kuitenkaan ongelmantonta ja se onkin onnistunut vain muutamana vuonna. Arvelen niin, että kiintiötä ei nosteta suurina pidettyjen turvapaikanhakijamäärien takia. Kiintiöpakolaiset ovat kuitenkin usein juuri niitä kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ja siten eniten apua tarvitsevia.

Suomeen saapuneiden pakolaisten määrän arviointi on edelleen hieman hankalaa. Tiettyinä vuonna maahan saapuvat kiintiöpakolaiset kuuluvat usein jonkin menneen vuoden kiintiöön, jolloin eri vuosia ei ole helppo verrata toisiinsa. Turvapaikanhakijoiden tilastoinnissa on samantyyppinen ongelma: hakemuksen jättövuosi ja päätöksen antamisvuosi eroavat usein, joten hakemusten hyväksymisprosentteja kannattaa laskea pitkälle ajanjaksolle. Esimerkiksi alla olevassa

taulukossa (Taulukko 4) esitetyt luvut eroavat yllä olevan taulukon (Taulukko 3) vastaavista.

Pakolaisia on saapunut Suomeen maailman eri kolkilta (Liite 1). Ennen 1970-lukua suurin osa pakolaisista oli, kuten sanottu, kotoisin Suomen itä- ja kaakkoispuolelta. 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä muut alueet alkoivat olla enemmän edustettuina, vaikka Neuvostoliitosta saapui pakolaisia sen hajoamiseen asti. Sekä Afrikasta että Lähi- ja Keski-idästä on saapunut reilut 8 000 pakolaista vuoden 1973 jälkeen. Yksittäisistä maista eniten pakolaisia on saapunut Somaliasta, joka kuuluu Afrikkaan, kun taas toiseksi eniten on saapunut Irakista, joka sijaitsee Lähi-idässä. Aasiasta ja Itä-Euroopasta on tullut kummastakin yli 6 000 pakolaista edellä mainittuna ajanjaksona. Itä-Euroopan maista merkittävin lähtömaa on Bosnia-Hertsegovina (ja sitä ennen Jugoslavia). Aasialaisista puolestaan suurin ryhmä ovat afganistanilaiset.

4.2. Suomalaisten maahanmuuttoasenteet ja etninen hierarkia

Esittelen tässä luvussa tutkimuksia, joissa on luodattu suomalaisten ulkomaalaisia ja maahanmuuttajia koskevia mielipiteitä. Aihe on ollut toistuvasti tutkijoiden ja mediankin kiinnostuksen kohteena. Myös kansainvälisiä vertailututkimuksia on tehty. Koska tutkimuksia on paljon, tyydyn käymään läpi omaan tutkimusasetelmaani kaikkein läheisimmin liittyviä. Yhtään suomalaisten poliitikkojen mielipiteisiin keskittyvää tutkimusta en ole löytänyt.

Magdalena Jaakkola (2005) on tutkinut suomalaisten maahanmuuttoasenteita vuosina 1987, 1993, 1998 ja 2003 toteutettujen laajojen kyselyiden pohjalta. Tutkimuksissaan hän on selvittänyt muun muassa kansalaisten mielipiteitä eri puolilta maailmaa kotoisin oleviin maahanmuuttajista. Suomalaiset eivät ole epäröineet laittaa maahanmuuttajia suosituimmuusjärjestykseen kansalaisuuden perusteella. Syntyntä listaa, jossa alkupäässä ovat pidetyimmät ja loppupäässä vieroksutuimmat kansalais- tai etniset ryhmät, kutsutaan sosiologiassa *etniseksi hierarkiaksi*.²

Tutkimuksessa on osoitettu, että suhtautumiseen vaikuttavat lukuisat eri seikat. Kenenkään ei liene vaikea uskoa, että suomalaiset asennoituvat myönteisimmin maahanmuuttajiin, jotka tulevat kulttuurisesti Suomea lähellä olevista,

² Jaakkolalta on ilmestynyt myös uudempi samanaiheinen tutkimus (Jaakkola 2009), jonka etnistä hierarkiaa selvittänyt osuus oli huomattavasti suppeampi kuin tekstissä esitelty eivätkä tulokset paljastaneet suuria muutoksia edellisiin tutkimuksiin nähden.

Taulukko 5. Suomalaisen suhtautuminen eräiden kansallisuuksien edustajien maahanmuuttoon. Luvut prosentteja vastaajista. (Jaakkola 2005; Pitkänen 2006).

Kansalaisuus	Vastaajajhmä				
	Kaikki suomalais. ¹	Rajavartijat ²	Opettajat (yleissiv.) ²	Oikeusviranomais. ²	Työvoimaviranomais. ²
Englantilaiset	81	92	97	97	97
Norjalaiset	80	92	98	96	97
Ruotsalaiset	76	89	97	96	96
Tanskalaiset	74	91	98	98	96
Inkerinsuomalaiset	75	63	92	82	90
Japanilaiset	65	86	96	95	95
Saksalaiset	65	90	96	96	94
Kreikkalaiset	65	74	95	93	94
Italialaiset	65	82	95	95	94
Virolaiset	61	70	91	90	86
Kiinalaiset	59	57	89	84	88
Puolalaiset	56	63	91	87	87
Chileläiset	53	68	90	85	86
Vietnamilaiset	53	57	88	86	83
Mustat afrikkalaiset/ kenialaiset	46	49	84	70	78
Jugoslaavit/ bosnialaiset	47	50	85	70	80
Marokkolaiset	41	32	68	53	65
Turkkilaiset	44	36	72	60	69
Venäläiset	40	36	69	60	70
Kurdit	37	34	75	65	68
Somalit	32	28	71	53	65

¹Erittäin myönteisesti tai melko myönteisesti suhtautuvat, 2003 (Jaakkola 2005)

²Vähintään neutraalisti suhtautuvat, 2005 (Pitkänen, 2006)

korkean elintason maista ja ovat valkoihoisia. Erinomaisia esimerkkejä tällaisista maista ovat Norja ja Ruotsi. Muut naapurimaat, eli Viro ja Venäjä eivät ole pärjänneet niin hyvin kuin länsinaapurit, mikä johtunee ainakin niiden kansalaisten suomalaisiin verrattuna matalammasta tulotasosta. Muista venäläisistä poiketen inkerinsuomalaisia pidettiin yhtä toivottuina maahanmuuttajina kuin ruotsalaisia. Ylipäättään eurooppalaiset ovat pärjänneet kyselyissä parhaiten: suhtautuminen

Taulukko 6. Suomalaisten suhtautumista maahanmuuttoon selvittäviä lukuja. Kysymykset ovat epäselvät, mutta muita vastaavia mielipidetiedusteluja ei ole Suomessa tehty. (Vasama 2008).

Onko muuttoliike köyhemmistä maista Suomen kaltaiseen maahan enemmän uhka vai mahdollisuus?			Kumpi on ensisijaista, kun päätetään, keitä ulkomaalaisia Suomi vastaanottaa?		
Enemmän uhka	Enemmän mahdollisuus	En osaa sanoa	Työvoimapolin paikkaaminen	Maailman huono-osaisien auttaminen	En osaa sanoa
46 %	30 %	24 %	54 %	35 %	11 %

muuttuu sitä kielteisemmäksi, mitä etelämpää ja/tai idempää maahanmuuttaja on kotoisin. (Ibid.)

”Kehitysmaiden” kansalaisista positiivisimman vastaanoton Suomeen saavat kiinalaiset, chileläiset ja vietnamilaiset, joita pidettiin kyselyissä toivotumpina maahanmuuttajina kuin jugoslaaveja, jotka saivat eurooppalaisista huonoimmat pisteet. Kaikkein varauksellisimmin suomalaiset suhtautuvat somaleihin, arabeihin ja kurdeihin. Alle 40 % suomalaisista vastasi vuonna 2003 näkevänsä hyvin tai melko mielellään näiden ryhmien edustajien muuttavan Suomeen. (Vuonna 2003 asenteet maahanmuuttajia kohtaan olivat positiivisemmat kuin aikaisemmissä kyselyissä) (Ibid.)

Pirkko Pitkänen (2006) on puolestaan selvittänyt suomalaisten viranomaisten, muun muassa poliisien ja opettajien ulkomaalaisasenteita. Viranomaisryhmien välillä on eroja, mutta pääpiirteissään heidän mielikuviansa etninen hierarkia on samanlainen kuin kansalaisten ylipäätään (Taulukko 5). Alkuperäisessä tutkimuksessa oli selvitetty eräiden muidenkin viranomaisten asenteita, mutta olen tähän ottanut esimerkiksi muutamia. Rajavartijat näyttävät tutkimuksessa kaikista kriittisimpänä ja yleissivistävissä kouluissa työskentelevät opettajat kaikkein suvaitsevimpana ryhmänä. Oikeus- ja työvoimaviranomaiset olen valinnut mukaan taulukkoon siksi, että heidän työnkuvansa on tutkituista ryhmistä lähimpänä kansanedustajia.

Helsingin Sanomat on puolestaan teettänyt gallupin, jossa kysyttiin suomalaisilta pitävätkö he ”muuttoliikettä köyhemmistä maista Suomen kaltaiseen maahan” enemmän mahdollisuutena vai uhkana (Vasama 2008). Mielipidetiedustelu toteutettiin loppuvuodesta 2007 ja samassa yhteydessä kysyttiin myös globalisaation ja nousevien talousjättäiläisten vaikutuksesta sekä vaikuttamista ottaa vastaan ulkomaalaisia Suomeen. Gallupin mukaan useampi kuin joka toinen suomalainen

katsoo ”köyhemmistä maista” tulevien ihmisten muodostavan enemmän uhkan kuin mahdollisuuden (Taulukko 6.). Toisaalta kannastaan epätietoisien määrä on myös huomattava.

Samassa kyselyssä tiedusteltiin myös kumpi on ensisijaista päätettäessä, keitä ulkomaalaisia Suomi vastaanottaa: työvoimapulan paikkaaminen vai maailman huono-osaisten auttaminen. Tässä, kuten edellä esitetyssäkin kysymyksessä, hajonta oli suurta riippuen vastaajan puoluekannasta. Kaikista kyselyyn osallistuneista hieman yli puolet piti ensisijaisena työvoimapulan paikkaamista ja runsas kolmannes kovaosaisten auttamista. Kuitenkin ideologisen oikeiston ja keskustan edustajat ovat selvästi enemmän työperäisen maahanmuuton kannalla kuin vasemmiston edustajat³.

Ervasti (2004) on verrannut suomalaisten ulkomaalaisasenteita muiden eurooppalaisten näkemyksiin. Hän on käyttänyt aineistonaan 18 valtiossa toteutettua *European Social Survey*’ä, jossa kysymysten yhtenä aiheena olivat kansalaisten maahanmuuttoa koskevat mielipiteet. Aineisto paljastaa suomalaisten olevan yksi epäluuloisimmin maahanmuuttajiin suhtautuvista kansakunnista, kun tarkastellaan asenteita Euroopan ulkopuolelta tulevia ja etnisesti kantaväestöstä eroavia ihmisiä kohtaan. Erityisesti muiden Pohjoismaiden kansalaisiin verrattuna asenteet ovat torjuvia. Sen sijaan kysyttäessä maahanmuuttajien aiheuttamasta taloudellisesta tai kulttuurisesta uhkasta, suomalaiset näyttävät hieman keskimääräistä myönteisempinä, eivätkä eroa muista pohjoiseurooppalaisista. *European Social Survey*’ssä erot maahanmuuttajien alkuperämaiden välillä tehtiin taloudellisella akselilla ja sen mukaan sijaitsevatko Euroopassa vai ei. Kyselyn tuloksia on esitelty taulukossa 7.

Erittäin monessa tutkimuksessa on selvitetty myös suomalaisten käsityksiä pakolaisista ja turvapaikanhakijoista. Esimerkiksi Jaakkolan (2005) mukaan vuonna 2003 66 % suomalaisista oli sitä mieltä, että ”Suomen pitäisi ottaa vastaan pakolaisia enemmän tai yhtä paljon kuin nykyään”. Käsitteet *pakolainen* ja *turvapaikanhakija* eivät suoraan viittaa mihinkään tiettyyn lähtöalueeseen, mutta

³ *Muuttoliikekysymys on sikäli huono, että vastaajan ei ole pyydetty arvioimaan, kenelle hänen mielestään muuttoliike on uhka tai mahdollisuus: hänelle itselleen, yhteisölle johon hän kuuluu, köyhistä maista kotoisin oleville muuttajille vai kenties jollekin muulle. Myöskään uhkan luonnetta ei gallupissa ilmeisesti pyydetty erittelemään. Toimittaja on kuitenkin tulkinnut vastaukset niin, että suomalaiset pelkäävät omasta puolestaan. Todennäköisesti useimmat vastaajat ovat ymmärtäneet kysymyksen samoin, mutta näin moniselitteisen kysymyksen tulkinnassa tulee olla erittäin varovainen. Toista kysymystä kritisoin siltä kannalta, että jos ”ulkomaalaisten vastaanottamisesta” voidaan ylipäänsä päättää, niin vaihtoehtona pitäisi olla myös ”ei väliä” ja ”ulkomaalaisia ei pitäisi vastaanottaa lainkaan”. Myös suoraan työhön tulevien ulkomaalaisten Suomeen tuloa vastustaa erittäin moni. Kysymysten puutteista huolimatta haluan lainata tuloksia, koska muita samankaltaisia selvityksiä ei ole Suomessa tietääkseni tehty.*

Taulukko 7. Suomalaisen maahanmuuttoasenteet pohjoismaisessa kontekstissa. Useimmissa kysymyksissä suomalaiset näyttäytyvät selvästi kriittisempinä maahanmuuttoa kohtaan kuin muut. (Ervasti 2004).

Vain vähän tai ei lainkaan maahanmuuttoa sallivien osuus (%)				
Maahanmuuttajaryhmä	Suomi	Ruotsi	Norja	Tanska
Sama "rotu"/etninen ryhmä kuin vastaaja	41,8	11,3	29,6	25,1
Eri "rotu"/etninen ryhmä kuin vastaaja	62,7	16,9	45,4	51,5
Kotoisin Euroopan rikkaammista maista	50,2	21,2	38,1	30,7
Kotoisin Euroopan köyhemmistä maista	53,6	13,2	34,4	43,6
Kotoisin rikkaammista maista Euroopan ulkopuolelta	58,9	24,9	45,8	41,3
Kotoisin köyhemmistä maista Euroopan ulkopuolelta	60,1	15,4	39,7	53,8

Suuren yleisön kokemat uhkat. Väitteisiin myönteisesti vastanneet maittain (%)				
Väite	Suomi	Ruotsi	Norja	Tanska
Maahanmuuttajat vievät työpaikat	29,1	11,8	19,0	14,1
Maahanmuuttajat käyttävät veroja ja palveluita [enemmän] kuin tuottavat	53,3	40,2	38,4	52,8
Maahanmuuttajat ovat huono asia maan taloudelle	29,5	27,4	26,4	40,8
Maahanmuuttajat heikentävät maan kulttuurista elämää	5,0	9,5	24,8	23,7
Maahanmuuttajat pahentavat maan rikollisuusongelmia	71,0	69,4	85,9	69,8
Jos maa haluaa vähentää jännitystä, maahanmuutto pitäisi estää	26,5	16,3	30,0	47,2

kyseiset ryhmät määrittyvät helposti kehitysmaiden kansalaisiksi ja useimmat ovatkin niistä kotoisin. Saattaa myös olla toisinpäin, että kaikkia kehitysmaista kotoisin olevia luullaan tai heidän uskotaan olevan joko pakolaisia tai turvapaikanhakijoita.

4.3. Maahanmuuttopolitiikka

Esittelen tässä luvussa Suomen valtion harjoittamaa maahanmuuttopolitiikkaa. Ensin luon yleiskatsauksen itsenäisyyden ajan historiaan ja esittelen sen jälkeen 1980-, 1990- ja 2000-luvuilla tapahtunutta kehitystä. Historiaa käsittelevässä luvussa pääasiallisena lähteenäni on Antero Leitzingerin (2008b) väitöskirja *Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812–1972*. Leitzinger käsittelee maahanmuuttopolitiikkaa yhtenä ulkomaalaispolitiikan osa-alueista, kun taas esimerkiksi Outi Lepola (2000) erottaa ne toisistaan.

Maahanmuuton turvallistamista käsittelevissä tutkimuksissa on tavallista, että maahanmuuttopolitiikkojen tarkastelu rajataan koskemaan aikaa 1970-luvun jälkeen. Siksi myös minun olisi houkuttelevaa tehdä samoin ja jättää huomiotta kaikki sitä ennen tapahtunut. Mielestäni tämä ei kuitenkaan olisi perusteltua. Katsauksen luominen aikaisempiin vuosikymmeniin on omiaan parantamaan ymmärrystä tämän päivän toimia kohtaan. Maahanmuuton historiaa käsittelevästä luvusta voimme huomata, että ulkomaalaisia on Suomessa ollut koko sen historian ajan. Se tarkoittaa sitä, että myös maahanmuuttopolitiikkaa on ollut niin kauan kuin Suomikin on ollut olemassa. Tapio Kuosma (2004) on selvittänyt ulkomaalaisten asemaa (Ruotsi-)Suomessa 1400-luvulta lähtien, mutta en ole nähnyt tarpeelliseksi sisällyttää tähän työhön niin kauas ulottuvaa historiallista osuutta.

4.3.1. Maahanmuuttopolitiikka ennen vuotta 1988

Tiina Salmion (2000) mukaan mistään varsinaisesta maahanmuuttoliittisestä linjasta ei voida puhua ainakaan ennen 1990-lukua, vaan sitä ennen toiminta on ollut *ad hoc*-tyyppistä. Leitzinger (2008b: 557) kirjoittaa, että Venäjän vallan aikana lainsäädäntö oli sekavaa, mutta itsenäistymisen jälkeen sitä pyrittiin selkeyttämään. Hän vahvistaa Salmion väitteen siitä, että suunnitelmallisuus puuttui lähes kokonaan ulkomaalaispolitiikasta itsenäisyyden alkuaikana, mutta on sitä mieltä, että jonkinlainen kokonaiskuva voidaan rakentaa yksittäisten tapausten pohjalta. Kuitenkaan Leitzinger ei selkeäsanaisesti itse tätä tee. Jonkinlaisena linjana voidaan pitää sitä, että ”Suomeen ei haluttu ulkomaalaisen työvoiman reserviä, mutta Suomeen asettuneiden ulkomaalaisten yhdenvertainen kohtelu

työmarkkinoilla ja muutenkin suomalaisessa yhteiskunnassa nähtiin tärkeäksi kansainvälisten sopimusten ja Suomen politiikan yleisen uskottavuuden kannalta” (Ibid.: 561). Tämä antaa harjoitetusta politiikasta osittain kaunistellun kuvan, koska kaikki maahan pyrkineet ulkomaalaiset eivät olleet ongelmattomia Suomelle ja suomalaisille.

Vaikka maahanmuutto Suomeen on ollut aikaisempina vuosikymmeninä määrällisesti melko pientä (pakolaisista vain pieni osa asettui Suomeen), se on usein ollut huolen aihe jopa valtiollisella tasolla. Esimerkiksi sotien jälkeen neuvostoliittolaiset loikkarit hiersivät valtioiden välisiä suhteita ja siten nämä ”maahanmuuttajat” koettiin Suomelle uhkaksi. Itsenäisessä Suomessa ulkomaalaisalhallinnosta vastasi vuoteen 1949 asti turvallisuuspoliisin⁴ passitoimisto (Leitzinger 2008b). Tämä on enemmän kuin selkeä viesti siitä, että maahanmuuttoon on aina suhtauduttu mahdollisena uhkana. Esimerkiksi 1933 *Etsivä keskuspoliisi* kirjoitti ”(Suomen) täytyy itsepuolustuspakosta estää rikollisten, kommunistien ja yleensä ala-arvoisten aineiden pääsy valtakuntaan” (Ibid.: 182). Toisaalta itsenäisyyden alussa Suomessa suhtauduttiin pakolaisiin pääasiassa myötätuntoisesti ja kaikki ulkomaalaiset saatettiin keskenään tasavertaiseen asemaan lain edessä. Maahanmuuttopolitiikka on siten aina ollut tasapainoilua humanitaaristen velvoitteiden ja muukalaisten aiheuttamien pelkojen välissä.

Toisen maailmansodan aikana ulkomaalaispolitiikka menetti luonnollisesti merkitystään. Sotien jälkeen 1970-luvun lopulle saakka Suomessa huolenaiheena oli pikemminkin maasta- kuin maahanmuutto, minkä takia jälkimmäisen hoitamiseen ei nähty tarvittavan selkeää poliittista linjaa. Itsenäisen Suomen ensimmäinen ulkomaalaislaki (400/1983) tuli voimaan 1980-luvun alussa. Hallituksen esityksen (HE 1981) mukaan laki oli tarpeellinen ensinnäkin, koska voimassa olleen ulkomaalaisasetuksen (187/1958) katsottiin sisältävän ”säännöksiä, jotka nykyisen oikeuskäsityksen mukaan tulisi antaa lailla”. Toiseksi todettiin, että ”ulkomaalaisten määrä on lisääntynyt suuresti”. Kuriositeettina voidaan mainita myös hallituksen esityksen yleisperustelujen lause, jonka mukaan ”uusien vaatimuksia ulkomaalaislainsäädännölle ovat asettaneet kansainvälisen terrorismin ja entistä liikkuvammaksi muodostuneen rikollisuuden estäminen”. Kyseinen laki oli kuitenkin hyvin suppea, ja olosuhteiden muutokset tekivät siitä suhteellisen nopeasti vanhentuneen.

1985 tehtiin ensimmäinen päätös kiintiöpakolaisista. Sitä ennen pakolaisten vastaanottamisesta tehtiin joka kerta erillispäätös valtioneuvostossa (Laiho 2008; Salmio 2000). Myös vuonna 1970 perustetun siirtolaisasiain neuvottelukunnan tehtävät ulotettiin vasta 1985 koskemaan myös ulkomaalaispolitiikkaa: sitä en-

⁴ *Turvallisuuspoliisi, nykyinen Suojelupoliisi oli 1919–1937 nimeltään Etsivä keskuspoliisi ja 1937–1949 Valtiollinen poliisi.*

nen se oli käsitellyt vain suomalaisten maasta- ja paluumuuttoon liittyviä asioita. Neuvottelukunnan vuonna 1988 julkaistua mietintöä pidetään koordinoituna ja suunnitelmallisen ulkomaalaispolitiikan lähtölaukauksena. (Lepola 2000; Salmio 2000.)

4.3.2. Kokonaisvaltaisen maahanmuuttopolitiikan kehitys

Edellä mainitun mietinnön mukaan maahanmuuttopolitiikan tulisi perustua kolmelle periaatteelle. Ensinnäkin työvoiman kysyntä pitäisi pyrkiä tyydyttämään ensisijaisesti suomalaisilla eikä ulkomaalaisilla. Toiseksi Suomeen ei tulisi houkutella siirtolaisia, joiden pitäisi lähteä maasta töiden loppuessa. Kolmantena periaatteena ilmaistiin tavoite ulkomaalaisten työllistymisestä muillekin kuin matalapalkkaisille aloille. Nämä periaatteet tulivat myöhemmin myös käytäntöön. Täten voidaan todeta, että taloudellisena nousukautena Suomeen maahanmuuttopolitiikka ei ollut muuttoon rohkaisevaa, vaikka eräät seikat olisivat tukeneetkin sellaista linjausta. (Lepola 2000)

Vuoden 1983 laki kumottiin uudella kahdeksan vuotta myöhemmin. Kumotun lain katsottiin vanhentuneen muun muassa siksi, että vallalle tulleen yleiseurooppalaisen käsityksen mukaan ulkomaalaisten oikeuksien pitäisi olla mahdollisimman samanlaiset kuin heidän oleskeluvaltionsa kansalaistenkin. Lisäksi muut Pohjoismaat olivat päivittäneet lakinsa jo aiemmin ja yhteistyön onnistumiseksi Suomen oli seurattava perästä (Lepola 2000). Vaikka uusi ulkomaalaislaki paransi muiden maiden kansalaisten oikeusturvaa, sitä ei kuitenkaan voida pitää erityisen suvaitsevaisena. Lakia muutettiin sen voimassaoloaikana yli kaksikymmentä kertaa ja jotkut (tiukentavat) muutokset olivat yhteydessä kasvaneisiin turvapaikanhakijoiden määriin. Myös liittyminen Euroopan unioniin ja integraation syveneminen jäsenyyden aikana vaikuttivat Suomen ulkomaalaislainsäädännön kehittymiseen. Lukuisten lisäysten ja kumoamisten takia laki menetti selkeyttään ja uusi laki (301/2004) säädettiin jälleen vuonna 2004.

Maahanmuuttopolitiikka on saanut entistä jäsentyneemmän sisällön valtioneuvoston maahanmuuttopoliittisten ohjelmien myötä. Voidaan sanoa, että politiikasta tuli siten kokonaisvaltaista. Tällä tarkoitan sitä, että maahanmuuttopoliittisten ohjelmien myötä johtavat poliittiset puolueet tekivät kokonaisarvion tilanteesta ja toivat julki näkemyksensä maahanmuuttopolitiikan yleisistä periaatteista. Vuonna 1997 julkaistu ohjelma oli viralliselta nimeltään *Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi*. Sen painopiste oli pakolais- ja turvapaikkapolitiikoissa, ja muut maahanmuuton lajit jäivät sivuosaan. Lepolan (2000) mukaan ohjelman iskusanat olivat ”hallinta”, ”tehokkuus” ja ”oikeusturva”. Toisaalta ohjelmassa annettiin ymmärtää, että Suomi kantaa vastuunsa maailman pakolaisista, mutta samalla tuotiin esiin aja-

tus, jonka mukaan suomalaisten on ensisijaisesti ajateltava omaa etuaan ja siksi maahanmuuton on oltava mahdollisimman hallittua.

Uusi ja toistaiseksi viimeinen ohjelma julkaistiin yhdeksän vuotta myöhemmin 2006 ja se keskittyy selkeäsanaisesti työperustaisen maahanmuuton edistämiseen (Hallituksen... 2006). Edellisen ohjelman tapaan myös uudessa päätöksessä korostuu hallituksen pyrkimys pitää maahanmuutto mahdollisimman suotuisana Suomen omien etujen kannalta. Erityisesti korostuvat taloudelliset edut. Ohjelmassa sanotaan suoraan, että tavoitteena on ”edistää moniarvoisen, monikulttuurisen ja syrjimättömän yhteiskunnan kehittymistä ja siten tukea Suomen kansainvälistymistä, parantaa kansainvälistä kilpailukykyä ja yhtenä keino muiden joukossa vastata työvoiman ja koko väestön ikääntymisestä aiheutuviin haasteisiin” (Ibid.: 2). Ohjelma välittää kuvaa hallituksen suhtautumisesta maahanmuuttajiin instrumentalistisesti: kaikki tavoitteet palvelevat loppujen lopuksi taloudellista kehitystä.

4.3.4. Maahanmuuttopolitiikan turvallisuusulottuvuus

Salmio (2000) on tutkinut 1990-luvun Suomen valtion harjoittamaa maahanmuuttopolitiikkaa turvallistamisnäkökulmasta ja tullut siihen tulokseen, että maahanmuuttoa pelättiin ja sen aiheuttamiin ongelmiin varauduttiin laajalti vuosikymmenen alussa. Monet johtavat poliitikot, virkamiehet ja muut vaikutusvaltaiset hallintohenkilöt nostivat esiin maahanmuuton aiheuttamat uhkat. Tuolloin pelättiin ensisijaisesti Neuvostoliiton hajoamisen aiheuttavan länteen päin suuntautuvaa voimakasta muuttoliikettä. Toisaalta myös 1990-luvun alussa liikkeelle lähtenyt turvapaikkahakemusten kasvu aiheutti vastareaktion ja säännöksiä tiukennettiin.

Turvallisuuskysymykset on otettu huomioon kaikissa maahanmuuttoa koskevissa asiakirjoissa ja siten ne ovat erottamaton osa Suomen maahanmuuttopolitiikan sisältöä. Turvallisuuden on pelätty heikkenevän kolmesta eri syystä. Ensiksikin mahdollinen suuri määrä pakolaisia on tulkittu turvallisuusongelmaksi. Puheenaiheena ovat olleet lähialueilla asuvat ihmiset, jotka pyrkisivät rajan ylitse esimerkiksi luonnon- tai muun katastrofin takia, ja toisaalta kauempaa kotoisin olevat turvapaikanhakijat, jotka voisivat lamauttaa hakemusten käsittelyjärjestelmän. Toiseksi uhkana pidetään maahanmuuttajia, jotka toimivat tietoisesti Suomen vahingoksi tai ovat muuten vaaraksi. Tällaisina on pidetty ainakin terroristeja, järjestäytyneiden rikollisryhmien jäseniä, huumeiden välittäjiä ja ihmiskauppiaita. Myös vakavien tartuntatautien on pelätty leviävän maahanmuuttajien välityksellä. Niin sanotut laittomat maahanmuuttajat (ks. luku 2.4.) on tulkittu yksioikoisesti uhkaksi. Kolmanneksi suomalaisten muukalaiskammon on pelätty aiheuttavan konflikteja maahanmuuttajien ja alkuperäisasukkaiden välille. Esimerkiksi

Siirtolaisasiain neuvottelukunta on vakavissaan esittänyt mietinnössään, että maahanmuuttoa tulisi rajoittaa tästä syystä (Salmio 2000: 40). Sen jäsenet eivät ilmeisesti usko suomalaisten kykyyn sopeutua elämään ulkomaalaisten kanssa, mistä on todisteita jo aiemmilta vuosikymmeniltä ja -sadoilta.

Turvallisuusnäkökohdat mainitaan siis kaikissa maahanmuuttoasiakirjoissa, mutta näiden kahden asian välinen yhteys otetaan huomioon myös toisin päin: turvallisuusdokumenteissa yhtenä käsiteltävänä aihepiirinä ovat maahanmuutto ja muut väestöliikkeet. Mika Kerttunen (2007) on tehnyt yhteenvedon vuoden 2004 *Turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa* (TPPS) sekä vuosien 2003 ja 2006 *Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategioissa* (YETTS) mainituista mahdollisista turvallisuusongelmista ja -haasteista. TPPS:ssa laitton maahanmuutto ja väestöliikkeet mainitaan Kerttusen mukaan globaalina turvallisuusongelmana. YETTS:issä sen sijaan mainitaan laittoman maahantulon ja turvallisuutta vaarantavien väestöliikkeiden aiheuttavan seuraavanlaisia ongelmia: Suomi kohde- ja kauttakulkumaana, yhteiskuntarakenteen ja viranomaiskontrollin ulkopuolella elävät ihmiset sekä kasvualustan syntyminen yhteiskuntarauhan häiriöille, rikollisuudelle ja tartuntataudeille.

TPPS päivitettiin vuonna 2009 (Suomen turvallisuus... 2009) ja myös siitä löytyy mainintoja maahantulon aiheuttamista haasteista. Selonteon ensimmäinen luku on nimeltään Kansainvälinen turvallisuuskehitys, jossa puhutaan yleisellä tasolla myös syntyvyyden laskusta ja väestön ikääntymisestä *kehittyneissä maissa* sekä nopeasta väestön kasvusta *kehittyvissä maissa* sekä muuttoliikkeistä. Muuttoliikkeiden todetaan toisaalta johtuvan kurjista oloista sekä kriiseistä ja epävakaudesta, mikä tarkoittaa implisiittisesti sitä, että rikkaissa maissa pitää varautua *sääntelemättömään* maahanmuuttoon. Selonteon neljännessä luvussa puolestaan käsitellään Suomen turvallisuuden kehittämistä ja maahanmuutto on myös jonkin verran esillä. Selonteossa todetaan, että maahanmuutto on yksi keino muiden joukossa ehkäistäessä työvoimapulaa ja erityisen tärkeää on maahanmuuttajien kotouttaminen. Lisäksi mainitaan Euroopan maahanmuutto- ja yhteisen turvapaikkapolitiikan kehittäminen sekä ihmiskaupan torjunta. Myös *rajaturvallisuustilanne* halutaan pitää hyvänä, mikä tarkoittaa muun muassa ulkomaalaisten maahanpääsyn tehokasta hallintaa.

Yllä mainittuja turvallisuusasiakirjoja täydentävä *Sisäisen turvallisuuden ohjelma* (Turvallinen elämä... 2008) julkaistiin 8.5.2008. ”Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa hallitus linjaa sisäisen turvallisuuden poikkihallinnolliset tavoitteet ja toimenpiteet” (Ibid.: 4). Tavoitteena on, että ”Suomi on Euroopan turvallisimma maa vuonna 2015” (Ibid.: 5). Listatessaan turvallisuuden haasteita ja sen parantamiseksi toteutettavia toimenpiteitä, ohjelma mainitsee monessa kohtaa myös muuttoliikkeen ja maahanmuuttajat. Suomessa jo asuvien maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen turvallisuus nostetaan erityiseksi huolenaiheeksi.

Erityisesti kantaväestön ja uussuomalaisten suhteita ja syrjäytymistä pidetään uhkina maahanmuuttajien turvallisuudelle.

Myös sisäisen turvallisuuden ohjelmassa laitton maahantulo määritellään yksiselitteisesti uhkaksi ja sen torjuminen tärkeäksi tavoitteeksi. Uhkan luonnetta ei ole kuitenkaan selvitetty muuten kuin, että laittomuus on ohjelman mukaan uhka sinänsä, ja että ”tapauksiin liittyy lähes aina jonkinasteista organisoitua rikollista toimintaa” (Ibid.: 42). Nykyistä tilannetta ei kuitenkaan nähdä hälyttävänä ja tavoitteena onkin säilyttää tulevaisuudessa nykyinen rajaturvallisuustaso. Toisaalta ulkomaalaisvalvontaa aiotaan tehostaa koko maassa, vaikka laittomuuksien ei todeta lisääntyneen ja valvonnan todetaan olevan tehokasta jo nyt. Tämä ei vaikuta perustellulta ratkaisulta.

Turvallisuusasiakirjojen viittauksia maahanmuuttoon voidaan pitää varovaisina. Mitään erityisiä ryhmiä ei mainita nimeltä eikä väestöliikkeiden mahdollisesti aiheuttamia uhkia pidetä erityisen vakavina tai edes todennäköisinä. Toisaalta niin sanottujen laittomien maahanmuuttajien kokeminen ongelmaksi on yleisesti hyväksyttyä. Valtion turvallisuusviranomaiset eivät luonnollisesti ota huomioon ulkomaalaisten aiheuttamia kulttuurisia tai (vähäisiä) taloudellisia haasteita, jotka puolestaan voivat olla tavallisella kansalaisella päällimmäisinä pelkoina.

4.3.5. Hallitusohjelman maahanmuuttolinjaukset

Tutkimuksentekohetkellä Suomessa oli vallassa Matti Vanhasen toinen hallitus, jonka tasavallan presidentti Tarja Halonen nimitti 19. huhtikuuta 2007. Samalle päivälle on dateerattu kyseisen hallituksen ohjelma (Pääministeri Matti Vanhasen... 2007), jonka periaatteeksi on valittu määritelmä Vastuullinen, välittävä ja kannustava Suomi. Ohjelman maahanmuuttopoliittiset linjaukset on tiivistetty yhteen aihetta käsittelevään sivuun, joskin yksittäisten asioiden yhteydessä on joitakin viittauksia maahanmuuttoon. Koska hallitusohjelman tarkoitus on olla toimintasuunnitelma, jotkin siinä mainitut tavoitteet pääasiassa ovat hyvinkin konkreettisia.

Kyseistä hallitusohjelmaa ei voida pitää maahanmuuton suhteen turvallisuuspainotteisena. Sen sijaan hallitsevaksi teemaksi nousee työperustaisen maahanmuuton ja jo Suomessa asuvien siirtolaisten työnteon helpottaminen ja tukeminen. Yksittäisinä asioina mainitaan lisäksi kansalaisuuden saamisen helpottaminen sekä eräiden haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajaryhmien erityistarpeiden selvittäminen ja lukuun ottaminen. Poliitiikkaa ohjaaviksi periaatteiksi on nostettu työvoiman tarpeiden, maahanmuuttajien moninaisten lähtökohtien ja kansainvälisten velvoitteiden huomioon ottaminen.

Jos hallitusohjelman maininnat ovatkin niukkoja, sen toteuttamisen toimeenpanon arviointiraportti (Hallitusohjelman toimeenpanon... 2009) on sitten mo-

nisanaisempi. Toisaalta jälkimmäisen julkaisun sivumäärä on noin neljä kertaa suurempi kuin ensin mainitun. Hallitusohjelman väliarviossa ei käsitellä erikseen maahanmuuttopoliittisten tavoitteiden toteutumista, mutta maahanmuuttajista on asiakirjassa kuitenkin kirjoitettu paljon. Työperusteinen maahanmuutto nousee esiin monissa eri kohtaa. Lisäksi maahanmuuttajien kotoutuminen, hyvinvointi, terveys, syrjäytyminen, koulutus ja turvallisuus ovat raportin agendalla, mikä on luonnollista, koska raportti käsittelee suurilta osin juuri näitä asioita kantaväestönkin osalta. Turvallisuustoimien parantamista käsittelevässä osiossa maahanmuuttajat mainitaan uhkaksi vain laitonta maahantuloa koskevassa alaluvussa.

4.3.5. Suomalaista maahanmuuttokeskustelua

Tässä luvussa esittelen Suomessa syksyn 2008 ja kevään 2009 aikana käytyä maahanmuuttokeskustelua selventääkseni sitä yhteiskunnallista tilannetta, jossa tämä tutkimus ja siihen liittyvä kysely on toteutettu. Aivan lähihistoriasta ei kuitenkaan useimmiten löydy kokoavia tekstejä, eikä näiden kuukausien aikana käydystä maahanmuuttokeskustelustakaan sellaista liene tehty tätä kirjoitettaessa. Teen sen takia katsauksen sanomalehtien uutisten perusteella.

Edelliset kunnallisvaalit käytiin lokakuussa 2008. Maahanmuuttopolitiikka ei kuulu kaupungin- tai kunnanvaltuustoille, mutta se nousi joka tapauksessa tärkeäksi vaaliteemaksi erityisesti pääkaupunkiseudulla. *Perussuomalaisilla* oli useampia maahanmuuttokriittisiä ehdokkaita, jotka saivat paljon mediahuomiota ja sähköistivät julkista keskustelua. Perussuomalaisten viesti oli ja on, ”vanhojen puolueiden tukema maahanmuuton raju lisääminen” (Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2009) aiheuttaa enemmän ongelmia kuin etua Suomen valtiolle ja kantasuomalaisille. Perussuomalaiset myös ylsivät vaalivoittoon ja veivät ääniä erityisesti *Keskustapuolueelta* ja *Suomen Sosialidemokraattiselta puolueelta* (Mölsä & Vuoristo 2008). Suurten puolueiden poliitikot toivoivat vaalien jälkeen, että maahanmuuttokysymyksistä ei tulisi suomalaisen politiikan ydinkysymyksiä. Maahanmuuttokriittisten tahojen vaalivoitto ei kuitenkaan kääntänyt suurten puolueiden politiikkaa eivätkä monetkaan poliitikot esittäneet mielipiteitään julkisuudessa vaalien jälkeenkään.

Toinen keskustelua herättävä asia oli ulkomaalaislain muutos, jolla oli tarkoitus panna ”täytäntöön kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelyä pakolaisiksi tai muuta kansainvälistä suojelua tarvitseviksi henkilöiksi koskevasta vähimmäisvaatimuksista sekä myönnetyn suojelun sisällöstä annettu [Euroopan] neuvoston direktiivi. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislain säännöstä, joka koskee tilapäisen oleskeluluvan myöntämistä maasta poistamisen estymisen vuoksi” (HE 2007). Käytännössä kyse

oli siitä, mitä perusteita laissa mainitaan kansainvälisen suojelun (turvapaikan tai oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella) edellytyksinä. Hallituksen esitys koettiin eduskunnassa liian sallivaksi ja tulkinnanvaraiseksi, minkä vuoksi hallintovaliokunta esitti siihen muutamia tiukennuksia. Valiokunnan ehdottamat muutokset hyväksyttiin äänestyksessä. Eduskunnassa keskusteltiin vilkkaasti aiheesta ennen äänestystä, ja monet edustajat ilmaisivat huolensa maahanmuuton haittavaikutuksista. Esimerkiksi Kari Rajamäki (sd.) vaati, että ”lopetamme sellaisen politiikan, jossa ovet ja ikkunat ovat auki ja silmät kiinni” (PK 2009). Äänestyksessä lakimuutos kelpasi kaikille muille paitsi perussuomalaisille, jotka olisivat toivoneet vielä tiukempaa sanamuotoa.

Muita esimerkkejä Suomessa käydyistä maahanmuuttokeskustelusta ovat eräiden poliitikkojen ja median reaktiot muutamien muiden poliitikkojen mielipiteisiin. Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli sanoi helmikuussa MTV3:n uutisissa, että hallituksen päätös eläkeikien nostamisesta hillitsee ”käsiin räjähtänyttä” maahanmuuttoa. ”Tällä, mitä useampi suomalainen voidaan pitää pidempään työssä, niin voidaan hillitä myöskin maahanmuuttoa” Kalli sanoi *Helsingin Sanomien* mukaan (Vuoristo 2008). Ruotsalaisen kansanpuolueen puheenjohtaja ja kulttuuriministeri Stefan Wallinin mukaan Kallin lausunto oli typerä ja *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksen mukaan asiaton (Ibid., Pääkirjoitus 2008). Sekä Wallinin reaktiosta että HS:n pääkirjoituksesta välittyy viesti, että hallituspuolueen edustajan ei ole hyväksyttyä olla niin maahanmuuttokriittinen kuin Kalli lausuntonsa perusteella on.

Toinen samantapainen selkkaus sattui toukokuun lopussa europarlamenttivaalien kampanjan aikaan. Kokoomuksen ehdokas, yrittäjä Kai Pöntinen julkaisi 29.5.2009 *Helsingin Sanomien* etusivulla mainoksen, jossa hän vaati ”stoppia sosiaalipummien maahanmuutolle”. Puolueen puheenjohtaja Jyrki Katainen kielsi seuraavana päivänä Pöntistä käyttämästä kyseistä mainosta (Katainen kielsi... 2009), mutta ainakin ehdokkaan omilla sivuilla viesti toistui sen jälkeenkin (Pöntinen 2009).

4.4. Euroopan unionin yhteinen maahanmuuttopolitiikka

Maahanmuutto luetaan Euroopan unionissa osaksi oikeus- ja sisäasioita, josta nykyään käytetään nimitystä *Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alue*. Integraatio näillä politiikan osa-alueilla ei ollut paneurooppalaisen yhteistyön ensimmäisiä tavoitteita, mutta sen hyödyt huomattiin nopeasti taloudellisen yhdentymisen myötä. Emek M. Uçarerin (2007) mukaan varhaisen yhteistyön katalysaattoreista osa liittyi kansainväliseen muuttoliikkeeseen ja sen lieveilmiöihin ja osa Euroopan

yleiseen integraatioprosessiin. 1970- ja 1980-luvuilla Euroopan sisäinen muuttoliike, mutta myös ulkopuolelta Eurooppaan suuntautuvat muuttovirrat (erityisesti turvapaikka-anomusten kasvu) sekä pelot rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden leviämisestä ajoivat Unionin jäsenmaita tiivistämään yhteistyötään. Toisaalta talousyhteistyötä ja -kasvua helpottavat sisärajojen tarkastukset haluttiin poistaa (*Schengenin sopimus*), mikä taas edellytti yhteisten toimenpiteiden kehittämistä ulkorajojen valvontaan.

Maahanmuuttoa alettiin käsitellä 1980-luvulla huumekaupan, järjestäytyneen rikollisuuden sekä terrorismin torjunnan kanssa yhteisillä foorumeilla, eli *Euroopolissa*, Schengenin sopimuksessa sekä sisäministerien *Trevin ryhmässä* ja sen alaisissa työryhmissä. Tutkijat puhuvatkin eurooppalaisesta turvallisuusjatkumosta, joka ilmenee edellä mainittujen uhkien ja maahanmuuton välillä (Karyotis 2007: 5). Vuonna 1993 tuli voimaan *Sopimus Euroopan unionista* (tunnetumpi nimellä *Maastrichtin sopimus*), jossa Oikeus- ja sisäasiat otettiin virallisesti osaksi EU:ta ja ne muodostivat niin sanotun *kolmannen pilarin*⁵. Aiheen herkkyyden vuoksi Unionin ylikansalliset päätöksentekuelimet jätettiin kuitenkin ilman toimivaltaa kolmannen pilarin asioissa ja integraation syventäminen jäi lähes täysin *Eurooppa-neuvoston* eli jäsenmaiden päämiesten välisten neuvottelujen varaan (Uçarer 2007). Suomi liittyi Unioniin 1995 ja ei siten ollut mukana näissä neuvotteluissa, vaan hyväksyi järjestelyt jäseneksi liittymisen yhteydessä.

Vuonna 1999 voimaan tullut Maastrichtin sopimuksen korvannut *Amsterdamin sopimus* merkitsi oikeus- ja sisäasioiden ottamista entistä syvemmin mukaan Euroopan integraatioon. Tässä sopimuksessa maahanmuutto- ja turvapaikka-asiat siirrettiin kolmannesta pilarista ensimmäiseen, mikä tarkoitti komission ja Euroopan parlamentin roolien kasvamista ja jäsenmaiden roolin vähenemistä näitä aloja koskevassa päätöksenteossa. Kolmanteen pilariin jäivät ainoastaan poliisi- ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa. Myös Schengenin sopimus otettiin osaksi *yhteisön säännöstöä* (*Acquis communautaire*) Amsterdamin sopimuksen myötä. Syvenemisen lisäksi yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa alkoi myös nopeutua sopimuksen tultua voimaan (Ibid.).

Amsterdamin sopimuksessa määritellyt tavoitteet koettiin niin tärkeiksi, että jo samana vuonna sopimuksen voimaan astumisen kanssa *Eurooppa-neuvosto* piti huippukokouksen, jonka tavoitteena oli antaa selkeät suuntaviivat tulevaisuuden toimille. Tuloksena oli Unionin julistaminen Oikeuden, turvallisuuden ja vapauden alueeksi. Tästä Tampereella pidetystä kokouksesta tulikin virstanpylväs oikeus- ja sisäasioiden integraation historiassa. Niin sanottujen *Tampereen tavoitteiden*

⁵ Ensimmäiseen pilariin kuuluivat Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, Euroopan yhteisö (talousasiat) sekä Euroopan atomienergiayhteisö. Toisen pilarin muodosti Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP).

maahanmuuttoa koskevat päätökset koskivat kolmansien maiden kansalaisten reilua kohtelua, sekä maahanmuuton parempaa kontrollia ja hallintaa (Uçarer 2007). Hyvistä ja kauniista tavoitteista huolimatta Tampereella tehdyt linjaukset ovat saaneet osakseen paljon kritiikkiä.

Maahanmuuton suhteen Euroopan unionin jäsenmaat, varsinkin vanhimmat ja rikkaimmat, ovat tavallaan toistensa kilpailijoita. Monella valtiolla on pulaa osaavasta työvoimasta eri aloilla ja ne haluaisivat maksimoida työperäisten maahanmuuttajien määrän. Toisaalta nämä samat maat ovat globaalisti turvapaikanhakijoiden suosituimpia kohteita. Tämä maahanmuutto sen sijaan ei ole kovin toivottavaa. Kuten maahanmuuttajien luokittelua käsittelevässä kappaleessa toin esille, monissa valtioissa paperittomat maahanpyrkijät leimataan laittomiksi maahanmuuttajiksi. Juuri laittoman maahanmuuton suitsimisessa ja turvapaikkapolitiikoissa Unionin laajuinen yhteistyö on edennyt kaikkein pisimmälle ja nopeimmin. Yhteistyöllä on ollut jopa niin kiire, että asiantuntijat ovat arvostelleet EU:ta kansainvälisen oikeuden sääntöjen ja hengen rikkomisesta (esim. Baldaccini, Guild & Toner 2007). Etenkin sääntöjenvastaisesti EU:n alueelle pyrkivien ja muidenkin kolmansien maiden kansalaisten ihmisoikeuksista ollaan oltu huolissaan.

Konkreettista yhteistyötä tehdään muun muassa seuraavilla aloilla/keinoilla (Ibid.):

- laittomien maahanmuuttajien palauttaminen ja maasta poistaminen
- yhteiset palautussopimukset laittomien maahanmuuttajien kotimaiden kanssa
- ulkorajojen valvonta (*Euroopan unionin rajaturvallisuusvirasto FRONTEX*)
- Euroopan laajuiset tietokannat [*EURODAC* (turvapaikanhakijoiden ja laittomien maahanmuuttajien sormenjäljet), *SIS* (varastetut tavarat, kadonneet henkilöpaperit ja etsintäkuulutetut ihmiset) ja *VIS* (viisumit)]
- Turvapaikkahakemusten käsittely (*Dublin II-asetus*, joka tarkoitus on määritellä hakemuksesta vastaava jäsenmaa ja estää järjestelmän väärinkäyttöä)

Vuonna 2005 tuli voimaan *Haagin ohjelma: kymmenen painopistettä seuraavaksi viideksi vuodeksi. Kumppanuus Euroopan uudistamiseksi vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla*. Ohjelman tarkoituksena on ollut edelleen terävöittää ja konkretisoida Amsterdamin sopimuksessa ja erityisesti Tampereen huippukokouksessa määriteltyjä tavoitteita. Baldaccini ja Toner (2007) nostavat ohjelmasta esiin kahdeksan asiaa, jotka vaikuttavat erityisesti turvapaikka-, maahanmuutto- ja rajavalvontapolitiikkoihin (Laatikko 1).

4.4.2. Euroopan maahanmuutto- ja turvapaikkasopimus

Vuoden 2008 jälkipuoliskolla Ranska hahmotteli Unionille uutta maahanmuuttopoliittista suuntaa kirjoittamalla ehdotuksen Euroopan maahanmuutto- ja

Laatikko 1. Haagin ohjelman keskeiset toimenpiteet turvapaikka-, maahanmuutto- ja rajavalvontapolitiikkojen yhdentämiseksi Euroopan unionissa

- vuoteen 2010 mennessä yhteinen eurooppalainen turvapaikkajärjestelmä yhteisine menettelytapoineen sekä yhtäpitävä asema kaikille, joille myönnetään turvapaikka tai muuta kansainvälistä suojelua;
- toimenpiteet, jotta ulkomaalaiset voisivat työskennellä laillisesti Unionin alueella työmarkkinasäännösten mukaan;
- eurooppalainen kehys, jolla taataan maahanmuuttajien menestyksellään kotoutuminen;
- yhteistyö kolmansien maiden kanssa niiden turvapaikkajärjestelmien kehittämiseksi sekä laittoman maahanmuuton paremmaksi hallinnoimiseksi ja palautettujen ihmisten uudelleenasettamiseksi;
- politiikka laittomien maahanmuuttajien karkottamiseksi alkuperämaihin;
- rahasto Unionin ulkorajojen valvontaa varten;
- SIS- ja VIS-järjestelmien nopea käyttöönotto;
- yhteiset viisumisäännökset, biometrinen tunnistaminen ja tietojärjestelmien käytön lisääminen (mukaan lukien järjestelmien tehokkuuden ja yhteen toimivuuden maksimointi) sekä rajat ylittävä tietojen vaihto lakien täytäntöönpanosta (Baldaccini & Toner 2007: 18)

turvapaikkasopimukseksi⁶ (*Le pacte européen sur l'immigration et l'asile*). Maahanmuutto oli kokonaisuudessaan yksi Ranskan puheenjohtajuuskauden pääteemoja ja he halusivat vaikuttaa sopimuksella Haagin ohjelmaa seuraavan viisivuotissopimuksen sisältöön (Carrera & Guild 2008). Ranskalaisten toive oli, että Unionissa ryhdyttäisiin konkreettisiin toimiin sopimuksen ehdottamalla politiikka-aloilla. Esiin nostetut teemat olivat seuraavat:

- Laillisen maahanmuuton organisointi ottaen huomioon eri jäsenmaiden prioriteetit, tarpeet ja vastaanottokapasiteetti sekä kotoutumisen edistäminen;
- sääntöjenvastaisen maahanmuuton kontrollointi ja sääntöjenvastaisesti Unionin alueella oleskelevien palauttaminen alkuperä- tai kauttakulkumaihin;
- rajavalvonnan tehostaminen;
- jäsenmaiden turvapaikkapolitiikkojen yhtenäistäminen, sekä
- kokonaisvaltaisen yhteistyön luominen alkuperä- ja kauttakulkumaiden kanssa siirtolaisuuden ja kehityksen välisen synergian vahvistamiseksi.

⁶ Sopimuksen lopullinen, hyväksytty suomenkielinen versio löytyy Internetistä osoitteesta <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/fi/08/st13/st13440.fi08.pdf>>. Suomessa sopimukseen viitataan puhekielessä usein sanalla ”pakti” tai ”maahanmuuttopakti” alkukielisen nimen mukaan.

Sopimuksesta keskusteltiin ministerineuvostossa, jossa se myös hyväksyttiin 16.10.2008 Haagin ohjelman rinnalle ohjaamaan Unionin politiikkoja. Maahanmuuttosopimuksen ja viisivuotisten työohjelmien (Haagin ja nyttemmin Tukholman ohjelmat) välinen suhde on jäänyt jossain määrin epäselväksi (Koljonen 2010). Ilmeisesti ranskalaisten oli tarkoitus luoda uutta ja konkreettisempaa sisältöä Unionin politiikkoihin, missä osittain onnistuttiinkin. Toisaalta sopimus on jäänyt jossain määrin irralliseksi jo olemassa olleesta lainsäädännöllisestä kehyksestä. Sopimuksen tavoitteiden toteutumista on seurattu työohjelmien rinnalla, mutta se on alkanut menettää merkitystään varsinkin sen jälkeen, kun Haagin ohjelman korvannut Tukholman ohjelma lanseerattiin joulukuussa 2009 (Ibid).

Tutkijat ovat kritisoineet maahanmuuttosopimusta siitä, että se korostaa jäsenvaltioiden vastuuta ja roolia maahanmuuttopolitiikkojen toteuttamisessa. Tämän seurauksena lainsäädännön ja käytäntöjen yhtenäistäminen jäsenmaiden välillä menettäisi merkitystään erityisesti laillisen maahanmuuton alalla, jossa yhteistyötä ei edelleenkään tehdä kovin paljoa. Lisäksi ehdotuksen mukaan sopimukseen olisi pitänyt lisätä kuudes periaate, jolla olisi viitattu perusoikeuksiin, yhdenvertaisuus- ja lakisidonnaisuuden sekä syrjimättömyyden ja rasismin vastustamisen periaatteisiin (Carrera & Guild 2008).

Samassa kuussa maahanmuutto- ja turvapaikkasopimuksen kanssa julkaistiin komission tiedonanto *Muuttoliikettä koskevan kokonaisvaltaisen lähestymistavan lujittaminen: lisää koordinaatiota, johdonmukaisuutta ja synergiaa* (KOM (2008) 611 lopullinen) (Komission tiedonanto... 2008). Tiedonannon ja edellä mainitun sopimuksen katsotaan aloittaneen uuden aikakauden EU:n maahanmuuttopolitiikassa, vaikka viitteitä uudesta linjasta oli saatu jo aiemmin. Kokonaisvaltainen lähestymistapa viittaa maahanmuuttopaktin sanoin yhteistyön luomista siirtolaisten alkuperä- ja kauttakulkumaiden kanssa. Kokonaisvaltainen olisikin voitu kääntää suomeksi myös termillä maailmanlaajuinen tai globaali joidenkin muiden eurooppalaisten kielten esimerkin mukaisesti⁷. Komission tiedonannossa (Ibid.) puhutaan muuttoliikepolitiikan ulkoisesta ulottuvuudesta ja sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi rajavalvonnan ulottamista Unionin rajojen ulkopuolelle, kehitysyhteistyön liittämistä mukaan muuttoliikkeiden hallintaan ja lähtö- tai kauttakulkumaiden kanssa tehtäviä palautussopimuksia (Boswell 2003; Lavenex 2006). Suomikin on toteuttanut tähän kategoriaan kuuluvia toimia⁸, mutta nii-

⁷ Esimerkiksi englanniksi kokonaisvaltainen lähestymistapa on *global approach* ja ranskaksi *l'approche globale*, mutta ruotsiksi suomenkielistä termiä vastaava *övergripande strategi*.

⁸ Esimerkiksi ulkomailla toimii Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteyshenkilöitä, joiden tehtäviin kuuluu laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjunta (Laittoman maahantulon... 2009).

den kokonaismerkityksen voidaan arvioida olevan erittäin vähäinen kotimaassa tehtävään työhön verrattuna (Koljonen 2010).

Vaikka ylikansallisen päätöksenteon merkitys maahanmuuttopolitiikassa on kasvanut, Unionin jäsenmaiden kansallisia käytäntöjä ja lakikokoelmia ei ole vielä kokonaan harmonisoitu. 13.12.2007 allekirjoitetussa *Lissabonin sopimuksessa* vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue määritellään alaksi, jolla Unionilla on jäsenmaiden kanssa jaettu toimivalta, joten harmonisointia ei ole tarkoituskaan lähitulevaisuudessa viedä loppuun. Sopimuksessa on kyllä asetettu tavoitteeksi yhteinen maahanmuuttopolitiikka, jolla ”pyritään kaikissa vaiheissa varmistamaan muuttovirtojen tehokas hallinta, jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten oikeudenmukainen kohtelu sekä laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan ehkäiseminen ja tehostettu torjunta” (EUVL 2007: 60). Siten suuri osa kansallisista laeista jää näin muotoillun yhteisen maahanmuuttopolitiikan ulkopuolelle.

Vaikka ylikansallisen päätöksenteon merkitys maahanmuuttopolitiikassa on kasvanut, Unionin jäsenmaiden kansallisia käytäntöjä ja lakikokoelmia ei ole vielä kokonaan harmonisoitu. 13.12.2007 allekirjoitetussa *Lissabonin sopimuksessa* vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue määritellään alaksi, jolla Unionilla on jäsenmaiden kanssa jaettu toimivalta, joten harmonisointia ei ole tarkoituskaan lähitulevaisuudessa viedä loppuun. Sopimuksessa on kyllä asetettu tavoitteeksi yhteinen maahanmuuttopolitiikka, jolla ”pyritään kaikissa vaiheissa varmistamaan muuttovirtojen tehokas hallinta, jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten oikeudenmukainen kohtelu sekä laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan ehkäiseminen ja tehostettu torjunta” (EUVL 2007: 60). Siten suuri osa kansallisista laeista jää näin muotoillun yhteisen maahanmuuttopolitiikan ulkopuolelle.

5 Aineisto

Tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää, pitävätkö kansanedustajat maahanmuuttoa enemmän uhkana vai mahdollisuutena Suomen valtiolle ja sen nykyisille asukkaille sekä kuinka mielipiteet eroavat eri puolilta maailmaa kotoisin olevia ihmisiä kohtaan. Kyselomakkeessa (Liite 1) käytin muotoilua ”maamme yleiselle edulle”. Poliitiikan tutkimuksessa käytetään yleisesti termiä ”kansallinen etu”, joka on kuitenkin huomattavasti rajatumpaan käyttöön soveltuva ilmaus, koska se viittaa *kansaan* eikä valtioon ja sen kaikkiin asukkaisiin. Kirjoittaessani ”maamme yleiselle edulle” tarkoitukseni oli käyttää mahdollisimman arvovapaata termiä, joka kattaisi kaikki kuviteltavissa olevat aspektit. ”Maahanmuuttajan” sijasta lomakkeessa käytin määritelmää ”Suomeen pyrkivä ihminen”, koska ensin mainitulla termillä viitataan usein ainakin arkikielessä Suomessa jo asuviin etnisiin vähemmistöihin (Saukkonen 2007). He eivät kuitenkaan olleet tutkimuksen kohteena.

Maahanmuutto on ilmiönä erittäin moniulotteinen, eikä siten ole (maan) tieteellisesti mielekäästä kysyä keneltäkään, onko ”maahanmuutto” enemmän mahdollisuus vai uhka. Jotta tulos olisi mielenkiintoinen ja vastaajien vähäisetkin mielipide-erot saataisiin esille, on maahanmuuton eri muodot erotettava toisistaan. Kuten johdannossa tuli ilmi, useimmissa maahanmuuton ja turvallisuuden välistä yhteyttä selvittävässä tutkimuksissa tätä ei kuitenkaan selväsanaisesti tehdä. Maantieteilijänä minua kiinnostaa erityisesti kansanedustajien suhtautuminen maahanmuuttajiin näiden kotimaan sijainnin perusteella. Luvussa 4.2. esittelin tutkimuksia, joissa suomalaisilta oli kysytty melkein samaa asiaa. Päädyin

omassa tutkimuksessani kuitenkin jakamaan maailman niin, että jokainen asuttu alue tulisi mukaan, eikä pelkästään yksittäisiä maita sieltä ja täältä.

Vastaajat saivat kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä ilmaista mielipiteensä Suomeen pyrkivien ihmisten aiheuttamasta uhkasta tai mahdollisuudesta tulijan lähtöalueen mukaan. Aluejaon perusteena käytin laajalti arvostettua aluetieteen perusteosta *World regions in global context* (Marston, Knox & Liverman 2008), jossa maailma on pyritty ryhmittelemään kulttuuripiirien mukaan. Marstonin, Knoxin ja Livermanin tekemä ositus ei noudata perinteisiä maanosarajoja, vaan esimerkiksi Venäjä ja Valko-Venäjä on erotettu muusta Euroopasta eräiden muiden valtioiden kanssa omaksi ryhmäkseen. Laitoin kysymyslomakkeessa muutamien alueiden perään pari esimerkkivaltiota, jotta hahmottaminen olisi mahdollisimman nopeaa. Jotta vastaajien välille syntyisi vielä enemmän eroja, kysyin erikseen kouluttamattomista ja koulutetuista Suomeen pyrkivistä ihmisistä. Koulutustietoja en tarkentanut lomakkeen tilanpuutteen vuoksi, joten näiden kahden termin erottaminen jäi vastaajan oman harkinnan varaan. Tärkeintä tässä ei kuitenkaan luonnollisesti ollut koulutustiedon tarkkuus, vaan vastaajan mielikuva näiden määritelmien perusteella.

Arvelin etukäteen, että kaikki vastaajat eivät suostu luokittelemaan Suomeen suuntaavia ihmisiä näiden kotimaan sijainnin mukaan, vaikka nämä olisi jaettu koulutettuihin ja kouluttamattomiin. Tämän vuoksi sisällytin lomakkeeseen vielä kaksi kysymystä, jotka koskivat *sääntöjenvastaisesti* maahan pyrkivien ihmisten aiheuttamia mahdollisuuksia tai uhkia. Termi aiheutti vastaajissa jonkin verran hämmennystä. Se on suomennos englanninkielisestä termistä *irregular migration*, joka mielestäni kääntyy parhaiten juuri sääntöjenvastaiseksi maahanmuutoksi. Selvyyden vuoksi olisi ollut hyvä lisätä, että sillä tarkoitetaan niin sanottua *laitonta* maahanmuuttoa, joka on suomalaisessa keskustelussa tunnettu ja hyväksyttykin termi.

Kolmas ja neljäs kysymys käsittelivät siis sääntöjenvastaista maahanmuuttoa. Kolmannessa kysyttiin kehitysmaista kotoisin olevia ihmisiä koskevia mielikuvia, koska juuri he näyttäytyvät useimmiten kaikkein epätoivotuimpina ja haastavimpina tulijoina. Neljännessä kysymyksessä puolestaan selvitettiin vastaajien ajatuksia siitä, mitkä ovat ne yhteiskuntaelämän osa-alueet, joita sääntöjenvastaisesti maahan pyrkivät ihmiset mahdollisesti uhkaavat. Osa-alueet on poimittu Kerttusen (2007) tekemästä listasta, jonka hän on tehnyt YETT-strategian pohjalta (ks. luku 4.3.4.). Oikeuslaitoksen toimintakyky on mukana, koska Massey (1999) on esittänyt, että maahanmuuttajien vahvat oikeudet liberaaleissa demokratioissa ovat sille uhka. Hänen mukaansa koko oikeusjärjestelmä voisi halvaantua, jos lukuisat ulkomaalaiset hakisivat oikaisua kielteiseen oleskelulupa- tai turvapaikkapäätökseen. Kyselylomakkeessa ei kerrottu, millä perusteella neljännen kysymyksen vastausvaihtoehdot oli valittu.

Taulukko 8. Vastaajien ikä-, puolue-, vaalipiiri- ja sukupuolijako. Vaalipiirit on ryhmitelty, jotta vastaajien anonymiteetti voitaisiin varmistaa parhaalla mahdollisella tavalla.

Vastaajat	Vastaajien lukumäärä	% vastaajista	Ryhmän osuus Eduskunnassa	Ero vastaajien ja todellisen ryhmän koossa %
Ikä				
alle 40	7	16,7	16,5	0,2
40-49	10	23,8	31,5	-7,7
50-59	14	33,3	27,0	6,3
60 tai yli	11	26,2	25,0	1,2
Yhteensä	42	100,0	100,0	
Puolue				
Keskusta	11	26,2	25,5	0,7
Kokoomus	9	21,4	25,5	-4,1
Sosialidemokraatit	10	23,8	22,5	1,3
Vihreät	4	9,5	7,0	2,5
Ruotsalainen kansanpuolue	1	2,4	5,0	-2,6
Kristillisdemokraatit	2	4,8	3,5	1,3
Vasemmistoliitto	5	11,9	8,5	3,4
Perussuomalaiset	0	0,0	2,5	-2,5
Yhteensä	42	100,0	100,0	
Vaalipiiri				
Oulu ja Lappi	7	16,7	12,5	4,2
Keski-Suomi, Pirkanmaa, Satakunta ja Vaasa	8	19,0	27,0	-8,0
Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala ja Kymi	9	21,4	17,0	4,4
Helsinki ja Uusimaa	11	26,2	27,5	-1,3
Ahvenanmaa, Varsinais-Suomi ja Häme	7	16,7	16,0	0,7
Yhteensä	42	100,0	100,0	
Sukupuoli				
Nainen	18	42,9	40,0	2,9
Mies	24	57,1	60,0	-2,9
Yhteensä	42	100,0	100,0	

Kysymyslomakkeessa en kysynyt kansanedustajien taustatietoja, kuten puoluetta, vaalipiiriä tai ikää. Päädyin tähän ratkaisuun kahdesta syystä. Ensinnäkin otaksuin, että mitä vähemmän tietoja kysytään, sitä vapaammin edustajat uskaltavat ilmaista mielipiteitään. Poliitikoilta on Raittilan (2002) mukaan vaikea saada vastauksia maahanmuuttoaiheisiin kysymyksiin, joten halusin antaa mahdollisuuden täysin anonyymiin mielipiteen ilmaisuun. Toinen syy taustatietojen kysymättä jättämiselle oli se, että tämän tutkimuksen tarkoitus ei ollut selvittää niinkään asenteiden vaihtelua tietyn taustamuuttujan suhteen, vaan tarkastella kansanedustajia valtaa käyttävänä ryhmänä ja suhteessa tavallisiin kansalaisiin. Siten muulla kuin kansanedustajuudella ei ollut väliä.

Pyyntö vastata kyselyyn lähetettiin kaikkien kansanedustajien työsähköposteihin. Jokaisessa kutsussa oli mukana kertakäyttöinen tunnus ja salasana, joita ilman kyselyyn ei päässyt vastaamaan. Tällä varmistettiin se, että kuka tahansa Internetin käyttäjä ei päässyt ilmaisemaan mielipiteitään. Toisaalta kirjautuminen hankaloittaa kyselyyn vastaamista ja saattoi osaltaan vähentää kyselyyn vastanneiden määrää. Yksi kutsutuista kommentoi sähköpostilla, että tunnukset eivät toimineet, jolloin lähetin hänelle uudet. Muutamat vastasivat, että eivät periaatteessa vastaa tällaisiin kyselyihin. Suurin osa vastaamatta jättäneistä ei kuitenkaan reagoinut millään lailla.

E-lomake (kyselylomakkeen luomiseen ja kyselyn toteuttamiseen tarkoitettu palvelu Internetissä) on siinä mielessä hyvä työkalu, että se näyttää, ketkä kutsutuista ovat vastanneet ja ketkä eivät. Vastaajia ei kuitenkaan, luonnollisesti, pysty yhdistämään mihinkään tiettyyn vastaukseen, joten kutsuja (tässä tapauksessa opinnäytteen kirjoittaja) ei voi tietää, mitä kukin on vastannut ja anonymiteetti säilyy. Nimien perusteella pystyi kuitenkin tarkastelemaan otoksen pätevyyttä (Taulukko 8). Samoin se mahdollisti muistutuksen lähettämisen niille, jotka eivät vielä olleet vastanneet. Lähetin ensimmäisen vastauspyynnön lisäksi kaksi muistutusta. Ensimmäisen muistutuksen avulla sain vielä runsaasti lisää vastauksia, mutta toinen innosti enää vain kolmea vastaajaa. Toisessa muistutuksessa oli myös linkki palautelomakkeeseen, johon olisi voinut kommentoida aihetta kirjautumatta, mutta kukaan ei käyttänyt tätä mahdollisuutta hyväkseen.

5.1. Aineiston laatu

Tutkimuksella oli selkeä perusjoukko, kansanedustajat. Periaatteessa olisi ollut mahdollisuus selvittää kaikkien perusjoukkoon kuuluvien 200 henkilön mielipiteet, mutta loppujen lopuksi se olisi ollut valtavan iso työ. Toisaalta, kun metodiksi valikoitui kysely, tämä mahdollisuus menetettiin: Internet-pohjaiseen kyselyyn ei voida odottaa vastauksia kaikilta sen saaneilta henkilöiltä. Jos kuitenkin kansan-

edustajista olisi valikoitu edustava otos, johon olisi lisäksi valittu tutkimukselle myötämielisiä henkilöitä, myös Internet-kyselyn vastausprosentti olisi voitu saada korkeaksi. Tässä tutkimuksessa pyyntö vastata kyselylomakkeeseen lähetettiin kuitenkin kaikille kansanedustajille, joten vastaajien edustavuutta koko perusjoukosta ei voitu etukäteen tietää.

Jos aineisto olisi kerätty tavalla, joka ei olisi mahdollistanut lainkaan vastaajien jakamista eri ryhmiin esimerkiksi edellä esitetyn taulukon (Taulukko 8.) mukaan, sen edustavuutta ei olisi voinut lainkaan tarkastella. Nyt kuitenkin vastaajajoukon analyysi voitiin tehdä ja se havaittiin verrattain edustavaksi. Suunnitelmallisella otannalla aineiston laatua olisi voinut vielä kuitenkin parantaa, mutta vain sillä ehdolla, että sen perusajatus toimisi. Ei ole varmaa, että kaikista puolueista saataisiin edes erikseen pyytämällä vastauksia. Toisaalta huonoa otosta voisi paikata haastatteluilla, mutta niiden tuottama tieto olisikin jo erilaista kuin kyselytutkimuksen avulla saatu.

Tulokset osoittavat, että ajatus maahan pyrkivien ihmisten aiheuttamasta uhkasta Suomelle saa kansanedustajilta ristiriitaisen vastaanoton. Joidenkin mielestä mitkään maahan pyrkivät ihmisryhmät eivät ole uhka, kun taas toiset tekevät selkeän eron maahanmuuton toivottujen ja epätoivottujen muotojen välille. Kategorisen kielteisesti maahanmuuttoon suhtautuvia ei 42 vastaajan joukossa ollut kuin yksi. Joka tapauksessa kansanedustajilla on aiheesta hyvin monenlaisia näkemyksiä ja he eivät missään tapauksessa ole homogeeninen ryhmä.

Kyselylomakkeen kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä (ks. Liite 2 ja luku 5.1.) vastaajilta kysyttiin ”ovatko seuraavilta alueilta kotoisin olevat Suomeen pyrkivät ihmiset omasta mielestänne uhka vai mahdollisuus maamme yleiselle edulle?” Kysymykset erosivat toisistaan siinä, että ensimmäisessä kysyttiin koulutetuista ja toisessa kouluttamattomista maahan pyrkijöistä. Kysymyksessä mainitut alueet olivat (1.) Eurooppa, (2.) Venäjä, Keski-Aasia ja Transkaukasia, (3.) Pohjois-Afrikka ja Lähi-itä, (4.) Saharan eteläpuolinen Afrikka, (5.) Yhdysvallat ja Kanada, (6.) Latalainen Amerikka, (7.) Itä-Aasia, (8.) Kaakkois-Aasia, (9.) Itä-Aasia sekä (10.) Australia, Uusi-Seelanti ja Eteläinen Tyynimeri. Vastausvaihtoehdot olivat (1.) selvästi enemmän mahdollisuus, (2.) jonkin verran enemmän mahdollisuus, (3.) jonkin verran enemmän uhka ja (4.) selvästi enemmän uhka.

Vastausten perusteella voidaan sanoa, että kansanedustajat suhtautuvat huomattavasti myönteisemmin koulutettuihin maahanmuuttajiin kuin kouluttamattomiin. 65 % vastaajista piti kaikkia koulutettuja ihmisiä selvästi tai jonkin verran enemmän mahdollisuutena. He eivät siis pitäneet mistään päin maailmaa kotoisin olevia koulutettuja ihmisiä uhkana. Sen sijaan kun kysyttiin

kouluttamattomista ihmisistä, vain 33 % piti kaikkia maahan pyrkiviä ihmisiä enemmän mahdollisuutena kuin uhkana. Kukaan ei pitänyt kaikkia uhkana, ei kouluttamattomia eikä koulutettuja.

Koulutettuja koskevassa kysymyksessä vain kolmelta alueelta kotoisin olevia piti uhkana merkittävä osa vastaajista. Nämä alueet olivat (1.) Venäjä, Keski-Aasia ja Transkaukasia, (2.) Saharan eteläpuolinen Afrikka sekä (3.) Pohjois-Afrikka ja Lähi-itä. Toisin sanoen, muilta alueilta kotoisin olevia koulutettuja ihmisiä pitivät uhkana vain yksittäiset vastaajat. Pohjois-Amerikasta ja Australian alueelta kotoisin olevat koulutetut ihmiset eivät saaneet ainoatakaan negatiivista mainintaa. Kouluttamattomia koskevassa kysymyksessä puolestaan kaikki alueet saivat vähintään kymmenen negatiivista vastausta, mikä merkitsee noin 25 % vastauksista. Kysymyksessä numero yksi yleisimmät vastaukset olivat ”selvästi enemmän mahdollisuus” ja ”jonkin verran enemmän mahdollisuus”, kun taas kysymyksessä numero kaksi yleisimmin vastattiin ”jonkin verran enemmän mahdollisuus” ja ”jonkin verran enemmän uhka”.

Kouluttamattomat ihmiset aiheuttivat enemmän hajontaa vastaajissa kuin koulutetut ihmiset. Tämä tarkoittaa sitä, että lähes kaikki kansanedustajat pitivät koulutettuja maahan pyrkiviä ihmisiä enemmän mahdollisuutena heidän lähtöalueestaan riippumatta. Kouluttamattomia ihmisiä koskevassa kysymyksessä puolestaan kolmasosa vastaajista piti edelleen kaikkia enemmän mahdollisuutena, eli he antoivat samantyyppiset vastaukset molempiin kysymyksiin. Toinen kolmannes kansanedustajista puolestaan piti kaikkia koulutettuja ihmisiä mahdollisuutena, mutta osaa tai kaikkia kouluttamattomia ihmisiä uhkana. Viimeinen kolmannes piti myös joitakin koulutettuja ihmisryhmiä uhkana.

Alueiden väliset erot olivat pienemmät ensimmäisessä kuin toisessa kysymyksessä. Koulutettuja maahan pyrkijöitä koskevassa kysymyksessä seitsemältä alueelta kotoisin olevat saivat pelkästään tai lähes pelkästään positiivisia mainintoja. Näihin alueisiin lukeutuvat Eurooppa, Pohjois-Amerikka, Latinalainen Amerikka, Australia ja eteläinen Tyynimeri sekä Aasian kaikki alueet. Kolmelta muulta alueelta eli Venäjältä, Keski-Aasiasta ja Transkaukasiasta sekä Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä sekä Saharan eteläpuolisesta Afrikasta tulevat ihmiset saavat paljon penseämmän vastaanoton kuin muut. Tämä ero näkyy selkeimmin siinä, kuinka moni on vastannut ”selvästi enemmän mahdollisuus”. Kaikkein negatiivisimmin kansanedustajat suhtautuvat afrikkalaisiin ja arabeihin/keskiaasialaisiin.

Kouluttamattomia maahan pyrkijöitä koskevassa kysymyksessä alueiden välinen hierarkia on samanlainen kuin ensimmäisessä, eli edellisessä kappaleessa mainituilta kolmelta alueelta kotoisin olevat koetaan muita uhkaavimmaksi. Kansanedustajien suhtautuminen kouluttamattomiin maahanpyrkijöihin on kautta linjan negatiivisempaa. Toisin kuin ensimmäisessä kysymyksessä, alueiden väliset erot eivät näy kaikkein positiivisimman vastausvaihtoehdon osuudessa, koska niitä vastaajat antoivat kaikille alueille vähän. Sen sijaan erot näkyvät muiden vastaus-

ten suhteissa. Lähes 70 % vastaajista kokee Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä sekä Saharan eteläpuolisesta Afrikasta tulevat kouluttamattomat ihmiset enemmän uhkaksi kuin mahdollisuudeksi, kun taas Euroopan, Pohjois-Amerikan, Itä-Aasian, Kaakkois-Aasian sekä Australian kouluttamattomakin asukkaat koetaan yli 70 %:sti mahdollisuudeksi. Venäjä, Keski-Aasia ja Transkaukasia sekä Latinalainen Amerikka ja Etelä-Aasia sijoittuvat tähän välille ja jakavat vastaajien mielipiteet melko puoliksi. Saharan eteläpuolinen Afrikka saa selvästi eniten kaikkein negatiivisimpia vastausvaihtoehtoja. Pohjois-Amerikka puolestaan on ainoa alue, josta tuleviin kouluttamattomiinkaan ihmisiin kukaan ei suhtaudu negatiivisimmalla mahdollisella tavalla.

Kyselylomakkeen kahden ensimmäisen kysymyksen tulokset on koottu kartoiksi liitteisiin (Liitteet 3 ja 4). Kartoista näkee tarkemmin alueet, joihin maailma oli jaettu näissä kysymyksissä. Kartoissa kunkin alueen pohjaväri merkkää kyseistä aluetta koskevien vastausten moodia eli useimmin esiintyvää arvoa. Koulutettuja koskevassa kysymyksissä moodeja oli yhteensä kaksi: viidellä alueella kymmenestä moodi oli 1 (niiltä kotoisin olevia ihmisiä pidetään tyypillisesti selvästi enemmän mahdollisuutena) ja toisella puoliskolla 2 (niiltä kotoisin olevia pidetään tyypillisesti jonkin verran enemmän mahdollisuutena). Kouluttamattomia koskevassa kysymyksessä kolmella alueella moodi oli 3 (niiltä kotoisin olevia pidetään tyypillisesti jonkin verran enemmän uhkana) ja seitsemällä alueella moodi oli 2 (ks. myös taulukko 9 alla). Jokaisen alueen kohdalle on karttoihin laitettu myös ympyrädiagrammi, josta näkee eri vastausvaihtoehtojen osuuden kaikista vastauksista.

Karttojen lisäksi aineistoa kuvaavia tilastollisia tunnuslukuja on koottu alla olevaan taulukkoon (Taulukko 9). Siitä voidaan nähdä, että tunnusluvut peittävät paljon vaihteluita taakseen. Esimerkiksi moodien perusteella alueet voidaan jakaa molemmissa kysymyksissä vain kahteen ryhmään, kuten edellisessä kappaleessa todettiin. Sen sijaan keskiarvot paljastavat enemmän alueiden välisistä eroista sekä koulutuksen vaikutuksesta. Ensimmäisessä kysymyksessä suurin keskiarvojen välinen ero oli 0,98 (Eurooppa 1,26 vs. Saharan eteläpuolinen Afrikka 2,24). Toisessa kysymyksessä suurin ero oli 0,83 (Pohjois-Amerikka sekä Australian alue 2,05 vs. Saharan eteläpuolinen Afrikka 2,88). Alueiden keskiarvot ovat koulutettuja koskevassa kysymyksessä keskimäärin 0,7 pistettä pienemmät kuin kouluttamattomia koskevassa kysymyksessä. Joka tapauksessa moodien ja keskiarvojen välinen poikkeama on suhteellisen pieni, mikä kertoo siitä, että vastaukset eivät olleet erityisen polarisoituneita. Toisin sanoen molemmissa kysymyksissä vastausasteikon koko skaalaa oli käytetty.

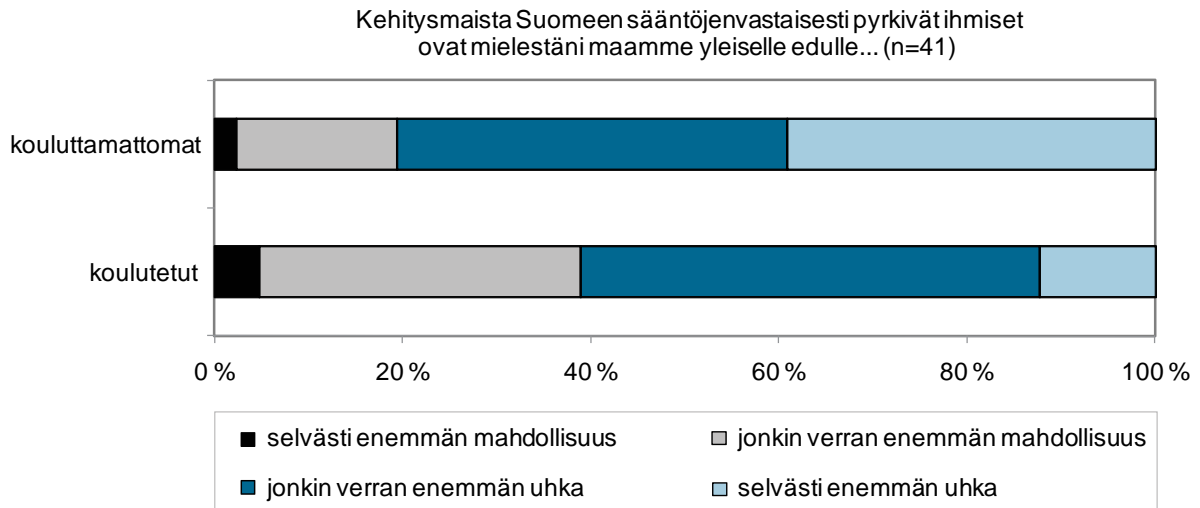
Kyselyaineiston kahden ensimmäisen kysymyksen vastauksia analysoitaessa ei riitä, että tarkastellaan alueiden välisiä hierarkioita ja suhtautumista koulutettuihin ja kouluttamattomiin maahanmuuttajiin. Niiden lisäksi on tärkeää ottaa huomioon myös eri vastauskäytännöt, jotka kertovat paljon vastaajien asenteista.

Taulukko 9. Kysymyslomakkeen kahden ensimmäisen kysymyksen keskiarvot ja moodit alueittain. Ensimmäisessä kysymyksessä tiedusteltiin kansanedustajien suhtautumista eri puolilta maailmaa tuleviin koulutettuihin Suomeen pyrkiviin ihmisiin. Toinen kysymys oli samanlainen, mutta siinä kysyttiin suhtautumisesta kouluttamattomiin ihmisiin. Lomakkeessa vastausvaihtoehto numero yksi tarkoitti ”selvästi enemmän mahdollisuus”, numero kaksi ”jonkin verran enemmän mahdollisuus”, numero kolme ”jonkin verran enemmän uhka” ja numero neljä ”selvästi enemmän uhka”. Siten mitä suurempi numero, sitä negatiivisemmin alueelta kotoisin oleviin ihmisiin suhtauduttiin.

Alue	Kysymys nro 1.		Kysymys nro 2.	
	keskiarvo	moodi	keskiarvo	moodi
Eurooppa	1,26	1	2,10	2
Venäjä, Keski-Aasia ja Transkaukasia	1,86	2	2,50	2
Pohjois-Afrikka ja Lähi-itä	2,07	2	2,76	3
Saharan eteläpuolinen Afrikka	2,24	2	2,88	3
Pohjois-Amerikka	1,31	1	2,05	2
Latinalainen Amerikka	1,64	2	2,38	2
Itä-Aasia	1,45	1	2,10	2
Kaakkois-Aasia	1,45	1	2,17	2
Etelä-Aasia	1,57	1	2,36	2
Australia ja eteläinen Tyynimeri	1,33	1	2,05	2
Keskiarvo	1,62		2,34	

Tässä merkillepantavin aspekti on se, että läheskään kaikki vastaajat eivät ole tehneet eroja eri alueilta kotoisin olevien ihmisten välille. Kolme kansanedustajaa (n. 7 % vastaajista) piti kaikilta alueilta kotoisin olevia koulutettuja ja kouluttamattomia ihmisiä selvästi enemmän mahdollisuutena, kun taas kaksi kansanedustajaa (n. 5 % vastaajista) piti kaikkia jonkin verran enemmän mahdollisuutena. Kahdeksan kansanedustajaa (19 % vastaajista) oli antanut ensimmäisessä kysymyksessä kaikille alueille ykkösen (positiivisin) ja toisessa kysymyksessä kakkosen (lievästi positiivinen) tai kolmosen (lievästi negatiivinen). Pelkkää nelosta (negatiivisin) ei antanut kummassakaan kysymyksessä yhtään vastaajaa ja ensimmäisessä kysymyksessä ei myöskään pelkkää kolmosta.

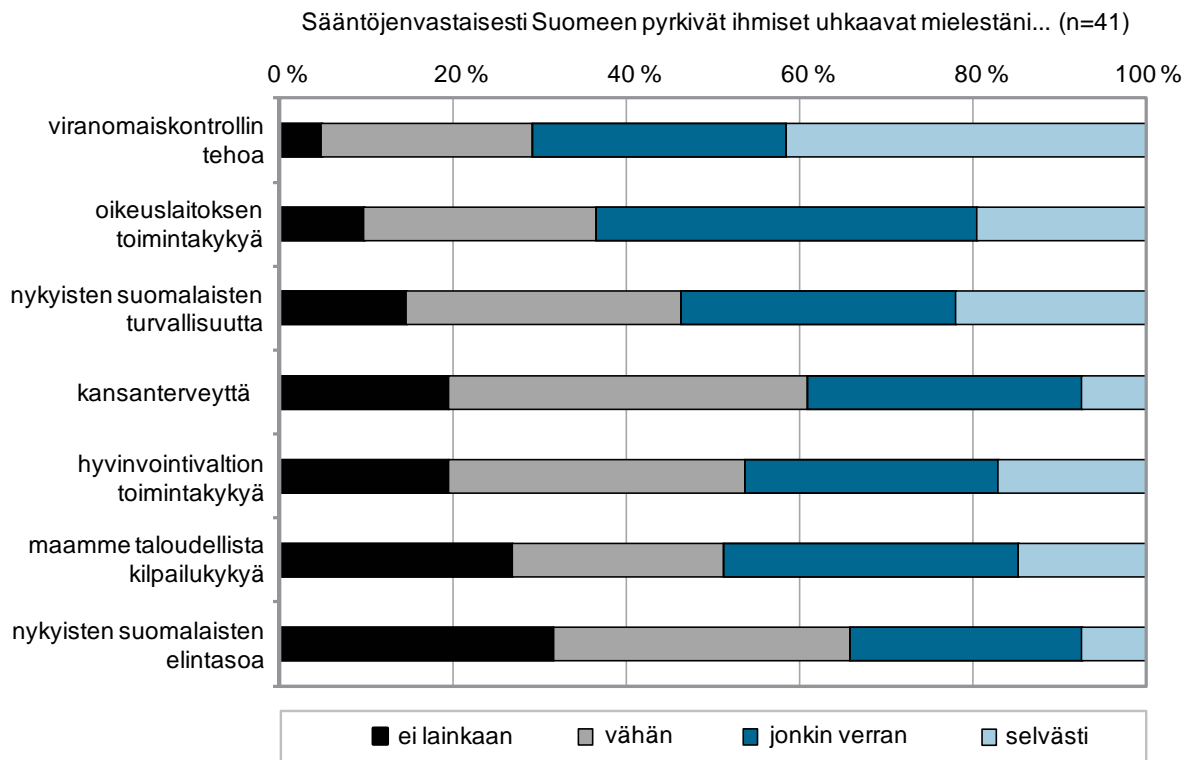
Tutkimuslomakkeen kolmannessa kohdassa kansanedustajien piti lopettaa lause: ”kehityksistä Suomeen sääntöjenvastaisesti pyrkivät ihmiset ovat mielestäni maamme yleiselle edulle...”. Lopetusvaihtoehdot olivat (1.) selvästi enemmän mahdollisuus, (2.) jonkin verran enemmän mahdollisuus, (3.) jonkin verran enemmän uhka ja (4.) selvästi enemmän uhka. Kohdassa selvitettiin siten kansanedustajien asenteita kehityksistä sääntöjenvastaisesti Suomeen pyrkiviä ihmisiä

Kuvio 5. Kansanedustajien suhtautuminen kehitysmaista sääntöjenvastaisesti Suomeen pyrkiviin ihmisiin.

kohtaan. Ehkä yllättäen lähes puolet vastaajista ei tehnyt eroa koulutettujen ja kouluttamattomien välille, vaikka kahden ensimmäisen kysymyksen perusteella olisi voinut muuta olettaa. Yksi vastaaja piti molempia ryhmiä selvästi enemmän mahdollisuutena, seitsemän (17 %) jonkin verran enemmän mahdollisuutena, kymmenen (24 %) jonkin verran enemmän uhkana ja neljä (10 %) selvästi enemmän uhkana. Lopuista vastaajista (23 kansanedustajaa) erittäin monet pitivät koulutettuja jonkin verran enemmän mahdollisuutena ja kouluttamattomia jonkin verran enemmän uhkana (15 % kaikista vastaajista) tai koulutettuja jonkin verran enemmän uhkana ja kouluttamattomia selvästi enemmän uhkana (24 % kaikista vastaajista). Molemmilla ryhmillä moodi oli kolme, mutta koulutettujen keskiarvo oli 2,68 ja kouluttamattomien 3,17 (Kuvio 5). Joka tapauksessa yli 80 % vastaajista mielsi kehitysmaista sääntöjenvastaisesti Suomeen pyrkivät kouluttamattomat ihmiset enemmän uhkaksi kuin mahdollisuudeksi, kun koulutettujen kohdalla näin ajatteli ”enää” reilut 60 %.

Lomakkeen viimeisessä kysymyksessä tiedusteltiin sääntöjenvastaisesti maahan pyrkivien ihmisten vaikutusta yhteiskuntaelämän eri osa-alueille. Alla olevasta kaaviosta (Kuvio 6) nähdään, että tässäkin kysymyksessä kansanedustajat ovat erittäin erimielisiä. Eniten pelätään vaarantuvan viranomaiskontrollin tehon ja vähiten nykyisten suomalaisten elintason. Viranomaiskontrolli koettiin huomattavasti muita ulottuvuuksia useammin *selvästi* uhatuksi. Turvallisuutta, hyvinvointivaltiota ja kilpailukykyä koskevissa kohdissa noin puolet koki sääntöjenvastaiset tulijat selvästi tai jonkin verran uhkaksi ja toinen puoli vähän tai ei lainkaan. Useimmat arvioivat oikeuslaitoksen toimintakyvyn olevan uhattuna jonkin verran, kun taas kansanterveyttä sääntöjenvastaisten maahan pyrkijöiden

Kuvio 6. Kansanedustajien näkemys sääntöjenvastaisesti maahan pyrkivien ihmisten aiheuttamasta uhkasta eräille yhteiskuntaelämään osa-alueille.

uskottiin uhkaavan vähän. Tässä kysymyksessä vain viisi vastaajaa (12 %) oli antanut saman vastauksen kaikkiin kohtiin. Yksi näki tämän maahanmuuttajaryhmän uhkaavan kaikkea selvästi, kaksi jonkin verran, yksi vähän ja yksi ei lainkaan. Toisin sanoen, yhden kansanedustajan mielestä sääntöjen vastaisesti maahan pyrkivät ihmiset eivät uhkaa Suomea millään mainitulla tavalla. Hänen mielestään koko kysymyksenasettelu oli väärä.

Lomakkeessa oli viimeisenä tekstikenttä vapaata palautetta varten. Tähän tilaisuuteen tarttui kymmenen vastaajaa eli noin neljäsosa. Muutamat olivat kritisoineet kysymyksiä ja niiden sanamuotoja. Esimerkiksi yksi vastaaja oli sitä mieltä, että pakkosiirtolaiset eivät *pyri* Suomeen, vaan he ovat humanitaarisia maahanmuuttajia, jolloin kyse ei ole vapaaehtoisesta pyrkimisestä. Kaksi kommentoijaa olisi kaivannut tarkennusta termiin *sääntöjenvastaisesti*. Toisen mielestä kysymyksenasettelu ei ”kerro oikeastaan mitään meidän asenteista, sillä kahteen viimeiseen kysymykseen voisin vastata mitä vaan riippuen mitä tällä oikeastaan tark[oi]tetaan.” Toinen puolestaan halusi, että hänen vastauksensa kahteen viimeiseen vastaukseen jätettäisiin pois, koska ”sääntöjenvastaisuutta” ei ollut määritelty tarkemmin. Kolmas vastaaja oli puolestaan sitä mieltä, että ”olennaista on sääntöjenvastaisuus siis, koska meillä on prosesseja saapua maahan myös sääntöjen mukaisesti...”.

Yksi oli kirjoittanut kommenttilaatikkoon näin: ”Xenofobia on ongelma erityisesti silloin, kun se valjastetaan politiikan vankkureiden vetäjäksi.” Toista ääripäätä taas edustaa sen kansanedustajan mielipide, joka vaati, että ”MAAHANMUUTTO RAJOITTAVAAN KONTROLLIIN JA PAKOLAISTEN KÄÄNNYTYKS HETI RAJALTA POIS. TULEE SUURIA ONGELMIA, JOS ANNAMME NYKYISEN AIVAN LIIAN SALLIVAN MAAHANMUUTTOPOLITIIKAN JATKUA. PAKOLAISIA EI PIDÄ KOTIUTTAA, VAAN OHJATA TAKAISIN OMIIN MAIHINSA” (isot kirjaimet alkuperäiset). Useimmat kommentit olivat jostain tältä väliltä. Suurin osa mielipiteistä oli positiivissävyyisiä ja maahanmuuttajia puolustavia. Joku edellytti ulkomaalaisten sopeutumista, kun taas muutamat korostivat kotouttamista, Euroopan unionin laajuista yhteistyötä ja/tai muuttoliikettä ennaltaehkäiseviä toimia. Eräs arveli, että ”Ns. oikeiden pakolaisten ja muuttajien mukana soluttautuu myös kansainvälistä rikollisuutta, joka uhkaa jossain määrin turvallisuuttamme”. Vain yksi arvosteli kahden ensimmäisen kysymyksen asettelua sanoen, että ”Ihmisiä mistään maasta tai alueelta ei voi yleistää”.

Lomakkeen kysymysten välillä ei ollut riippuvuuksia, mutta näin pienestä aineistosta on helppo huomata, että toiset vastaajat olivat kautta linjan negatiivisia, kun taas jotkut eivät kokeneet mitään tai ketään uhkaksi. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin mielipiteiltään maltillisia ja käytti vain vähän vaihtoehtoa ”selvästi enemmän uhka”, mutta toisaalta melko vähän myös sitä kaikkein positiivisinta. Suuri osa vastaajista ei käyttänyt missään kysymyksessä koko vastauskaalaa, vaan pelkästään kahta vierekkäistä vaihtoehtoa. Vastaajasta riippuen nämä kaksi olivat joko kaksi kielteisintä tai positiivisinta tai keskimmäisintä. Tämä paljastaa sen, että melkein kaikki kansanedustajat jakavat mielikuvissaan maahanmuuttajat kahteen luokkaan, vaikka eivät ketään suoranaista uhkana pitäisikään.

Kyselyaineisto siis perustuu 42 (joissakin kysymyksissä 41) kansanedustajan vastauksiin, mikä tarkoittaa sitä, että vastaajat edustavat noin 20 %:a perusjoukosta. Edellä (Taulukko 8) esiteltiin vastaajien ikä-, puolue-, vaalipiiri- ja sukupuolijakauma, jossa näkyi, että otoksen kokoon nähden vastaajajoukossa ei ollut erityisen merkittäviä vinoutumia minkään muuttujan suhteen. Suurimpana puutteena voidaan pitää perussuomalaisten vastaajien puutetta. Vaalipiireissä oli joitakin yli- ja joitakin aliedustettuja, samoin ikäryhmissä. Onko näillä ollut vaikutusta tuloksiin? Varmaa vastausta ei luonnollisestikaan voi antaa, mutta luultavasti tulokset olisivat olleet yhtä jakautuneet kuin mitä ne olivat nyt. On vaikea kuvitella, että vastaamatta jättäneillä kansanedustajilla olisi ollut niin yhtenevät mielipiteet, että jompikumpi ääripää olisi vahvistunut huomattavasti. Tässä haluan korostaa sanaa *huomattavasti*. Vastausten painotukset olisivat varmuudella toisenlaisen näytteen perusteella erilaiset kuin nyt, mutta en usko, että ne antaisivat aivan muunlaisen kuvan kansanedustajien mielipiteistä.

7 Johtopäätökset

Kaikissa rikkaissa ja demokraattisissa maissa maahanmuuttoa kontrolloidaan tiukasti. Tutkijat esittelevät usein kontrollin negatiivisia seurauksia, mutta vaihtoehtojen analysointi jää puolestaan vähäisemmälle huomiolle. Aion näissä johtopäätöksissä esittää mahdollisimman selkeän kuvan suomalaisten poliitikkojen maahanmuuttonäkemyksistä suhteessa kriittisten tutkijoiden esittämiin väitteisiin sekä esitellä kontrollin välttämättömyyttä, sen seurauksia ja lopulta pohtia, onko olemassa mahdollisuuksia toimia siten, että sekä maahanmuuttohalukkaat ihmiset että maahanmuuton kohdemaiden asukkaat voisivat olla mahdollisimman tyytyväisiä.

Pinnallisesti tarkasteltuna tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto antaa sen kuvan, että ainakaan Suomessa maahanmuuttovastaisuus ei ole laajalle levinnyttä, vaikka maahanmuuttohallinnan kriittiset tutkijat väittävät näin olevan kaikissa Euroopan maissa. Erittäin monet kansanedustajat ilmaisivat myös nimettömässä nettikyselyssä vastustavansa yhdenkään maahanmuuttajaryhmän leimaamista uhkaksi suomalaisille ja heidän yhteiskunnalleen. Kaiken kaikkiaan vastaajien mielipiteet olivat erittäin jakaantuneet, eikä vallitsevasta maahanmuuttovastaisuudesta voitaisi näin ollen puhua.

Vastaukset kahteen ensimmäiseen kysymykseen, joiden avulla selvitettiin kansanedustajien asenteita eri puolilta maailmaa kotoisin oleviin maahanmuuttajiin, olivat osaltaan positiivisia: kolmasosa vastaajista ei halunnut erotella maahan pyrkiviä ihmisiä näiden kotimaan sijainnin mukaan. Se tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajan etnistä taustaa ei yleisesti pidetä pätevänä perusteena luokiteltaessa maahanmuuttajia tervetulleisiin ja epätoivottuihin. Muissakaan

kysymyksissä negatiiviset vastaukset eivät olleet paljon yleisempiä kuin positiiviset. Tästä huolimatta ei ole lainkaan liioiteltua väittää, että myös Suomessa maahanmuuton turvallistaminen on todellisuutta, koska tietynlaisten ihmisten maahan pääsyn estäminen on yleisesti hyväksyttyä ja poliitikkojen siunaamaa toimintaa. Didier Bigo (2002) on huomauttanut, että jaottelu toivottuihin ja epätoivottuihin maahantulijoihin on turvallistamisen yksi osa-alue.

Maahanmuuttokriittisillä poliitikoilla tarkoitetaan yleensä vain niitä harvoja henkilöitä, jotka näkyvästi arvostelevat Suomessa tällä hetkellä toteutettavaa ulkomaalaispolitiikkaa ja pitävät sitä liian sallivana. Tämä on kuitenkin harhaanjohtava käytäntö, koska periaatteessa kaikki suomalaiset, jotka eivät hyväksy kaikkia maahanmuuttajia, voidaan lukea kritiikoihin kuuluvaksi. Siten esimerkiksi työperäistä maahanmuuttoa ajavat, mutta turvapaikanhakijamäärien vähentämiseen pyrkivät lukuisat päättäjät kuuluvat kritiikoihin.

Suomen tapaukseen pätee yksi Boswellin (2007a & 2007b) tunnistama maahanmuuton turvallistamista rajoittava tekijä, nimittäin maahanmuuttopolitiikan ristiriitaiset intressit. Suomessa vallitsee melko selvä yksimielisyys maahanmuuton tarpeellisuudesta työvoimapulan paikkaajana, minkä takia maahanmuuttoa on markkinoitava kansalaisille pääasiassa positiivisena asiana. Lisäksi Suomeen muuttaa niin vähän ulkomaalaisia, että ilmiön nimittäminen vakavaksi uhkaksi yhteiskunnalle ei olisi uskottavaa kansalaisten enemmistön mielestä. Boswell tulkitsee poliitikkojen ottavan huomioon tämän seikan juuri uskottavuutensa säilyttääkseen. Ristiriitaisten intressien ja uskottavuuskysymyksen sijaan Boswellin esittämä kolmas maahanmuuton turvallistamista vastaan toimiva syy, viranomaisten ja poliitikkojen kykenemättömyys hallita uhkaksi nimeämäänsä maahanmuuttoa, ei päde Suomeen. Täällä rajaliikenteen tarvittaessa nykyistään tiukempi valvonta olisi tuskin ongelma.

Toisaalta Boswell ei mainitse lainkaan erityisesti EU-maiden kesken vallitsevaa kansainvälistä painetta. Euroopassa yleinen maahanmuuttovastaisuus ei ole hyväksyttyä, mikä rajoittaa tehokkaasti ainakin johtavien poliitikkojen mahdollisuutta maahanmuuttokritiikkiin. Toinen asia on kuitenkin, että Euroopan unionin jäsenmaat ovat keskenään melko tavalla yhtä mieltä "laittoman" maahanmuuton ehkäisyn tärkeydestä, kuten aihetta käsittelevässä luvussa todettiin. Nimenomaan "laittomasta" maahanmuutosta puhuttaessa Jef Huysmansin, Didier Bigon ja muiden maahanmuuttohallinnan tutkijoiden kritiikki laajamittaisesta turvallistamisesta puree parhaiten. Tämänkin tutkimuksen aineisto osoittaa, että sääntöjenvastaisesti Suomeen pyrkivät (ainakin kehitysmaiden kansalaiset) ovat useimpien kansanedustajien mielestä maallemme enemmän uhka kuin mahdollisuus (60 % piti koulutettuja ja 80 % kouluttamattomia enemmän uhkana kuin mahdollisuutena). Tästä asenteesta taas seuraa väistämättä torjuvat puheet ja tiukka kontrolli.

Opinnäytteeni pääpaino on ollut kansanedustajien "mielen maailmankartan" eli mielikuvien etnisen hierarkian selvittämisessä. Vaikka johtopäätösten alussa kirjoitin joka kolmannen vastaajan kieltäytyneen tekemästä eroa maahanmuuttajien välille heidän kotimaansa sijainnin mukaan, muiden vastaukset paljastivat kuitenkin selkeän hierarkian olemassaolon. Se on helppo huomata samanlaiseksi kuin kansalaisten ja viranomaisten vastaava, vaikka oman kyselyni sekä Jaakkolan (2005) ja Pitkäsen (2006) tutkimusten pohjana olleet kysymykset eroavatkin toisistaan. Sekä kansanedustajat että muut suomalaiset suhtautuvat myönteisemmin rikkaista ja demokraattisista kuin köyhistä ja epävakaisemmista maista kotoisin oleviin maahanmuuttajiin. Kansanedustajat näyttävät kuitenkin kautta linjan ulkomaalaismyönteisempinä kuin niin sanotut rivikansalaiset. Mieliopide-ero on hyväksyttävä asia. Poliitikoilla on johtajina enemmän vastuuta, ja suhtautuminen ulkomaalaisiin on oltava liberaalis-demokraattisen hyvinvointivaltion eetokseen sopivaa.

Aiemmissa etnistä hierarkiaa selvittäneissä tutkimuksissa ei ole juurikaan pohdittu, mistä hierarkia johtuu ja millaisia implikaatioita sillä on. Mitä se merkitsee, vai merkitseekö se mitään? Suomessa ei luonnollisesti päätetä ihmisten oikeudesta tulla ja jäädä maahan etnisyyden, uskonnon, ihonvärin tai muun sellaisen seikan perusteella. Niiden sijaan kansallisuus on käytännössä pätevä maahanmuuttajan luokitteluperuste, vaikka sitä ei aina ehkä tule ajatelleeksi. Esimerkiksi tiettyjen kansallisuuksien edustajien on vaikea saada Suomeen viisumia, koska pelko sen väärinkäytöstä on vahva. Monien kehitysmaiden asukkaat taas luokitellaan niin hyväosaisiksi, että heille ei myönnetä turvapaikkaa. Kuitenkin ulossulkeminen tarkoittaa myös sitä, että heillä ei mene niin hyvin, että heidät hyväksyttäisiin "tavalliseksi" maahanmuuttajiksi. Myös pelkät ennakkoluulot tiettyiltä alueilta kotoisin olevia ihmisiä kohtaan vaikuttavat väistämättä politiikan sisältöön ja maahanmuuttokontrollin käytännön toteutukseen, vaikkakin vaikutus on implisiittistä ja siten vaikeasti todennettavaa.

Ennakkoluulot tietyn taustaisia maahanmuuttajia kohtaan paljastuvat selvimminkin ehkä kyselyni kolmannen kysymyksen vastauksissa: 44 % vastanneista kansanedustajista piti kouluttamattomia enemmän uhkana kuin koulutettuja, ja vastaavasti 54 % ei tehnyt näiden välille eroa. Eri alueilta kotoisin olevia koskevissa kysymyksissä vain 12 % antoi samat numerot koulutetuille ja kouluttamattomille. Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että kehitysmaista tulevien ihmisten koulutuksella ei ole väliä, vaan heihin suhtaudutaan tunteella. Useinhan he eivät todellisuudessa työllisty koulutustaan vastaaviin tehtäviin, vaan tausta "määrää" heidät pienipalkkaisille matalan statuksen aloille, jos niillekään (Heikkilä & Pikkarainen 2008: 213).

Tutkimuksen aikana haastattelemani kansanedustajat korostivat tiedon merkitystä maahanmuuttomielipiteiden muokkaajana (Tölli 2009; Mäkinen 2009). Aineiston perusteella voidaan kuitenkin mielestäni väittää puhtailla asenteilla

olevan vähintään yhtä suuren vaikutuksen. Kyselyn viimeisen kysymyksen vastauksia ei voi perustella tiedolla, koska mitään tutkimustuloksia tai selvityksiä sääntöjenvastaisesti Suomeen tulleiden aiheuttamista negatiivisista vaikutuksista ei ole. Siten jokainen on vastannut omien ennako-oletustensa ja -luulojensa perusteella. Tässäkin kysymyksessä vain viisi edustajaa eli 12 % vastaajista (yhtä lukuun ottamatta eri henkilöt kuin kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä) oli antanut saman numeron kaikkiin kohtiin, joten vastaukset ovat olleet ehkä harkittumpia kuin kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä. Minkäänlaista konsensusta sääntöjenvastaisesti maahan pyrkivien aiheuttamasta uhkasta ei kuitenkaan ole, vaan käsitykset menevät todella voimakkaasti ristiin poliitikkojen kesken. Kysymyksen eri vastausvaihtoehtothan oli otettu (yhtä lukuun ottamatta) valtion turvallisuusasiakirjoista, ja poliitikkojen vaihtelevat vastaukset paljastavat mielenkiintoisesti virallisen linjan takana ilmenevät erimielisyydet.

Kuten aikaisemmin kirjoitin, valtioiden oikeus kontrolloida ihmisten liikettä rajojensa sisä- ja ulkopuolelle on laajalti tunnustettu. Samoin aikaisemmin lainaamani Antero Leitzingerin (2008b: 567) mielestä maahan pyrkivien ihmisten seulominen on paitsi oikeutettua, myös toimivan hallinnon kannalta välttämätöntä. Kontrollista seuraa välttämättä, että ulkopuoliset ihmiset jaetaan toivottuihin ja epätoivottuihin. Tämä taas on ongelmallista, koska joidenkin ihmisten mielestä ketään ei ole oikein leimata epätoivotuksi maahanmuuttajaksi pelkästään esimerkiksi köyhyyden takia. Toisin sanoen mitään yksiselitteisesti oikeaa tapaa erottaa ihmisiä näihin kahteen ryhmään ei ole olemassa ja rajan vetäminen on siten kiistanalainen ja moraalisia ongelmia aiheuttava asia. Toisaalta joku voisi kysyä, miksi ei myös ulkorajaliikenne olisi viranomaisten kontrollissa, jos kaikki muukin on.

Tuskin kukaan kieltää sitä, että maahanmuuttoa on kontrolloitava. Jos Suomeen annettaisiin tulla nykyistä paljon enemmän ulkomaalaisia niistä maista, joista heitä tällä hetkellä tänne pyrkii, yhteiskunnan olisi muututtava rajusti. Monien mielestä se olisi ongelmallista. Sopiva määrä maahanmuuttajia on kuitenkin erittäin kiistanalainen asia. Jos Suomeen sallittaisiin syntyä yhtä laaja paperittomien ulkomaalaisten työlle perustuva harmaa talous kuin on esimerkiksi Espanjassa, maahanmuuttajien määrää voitaisiin lisätä rajustikin. Kun maassamme joka tapauksessa halutaan pitää kiinni työelämän korkeista standardeista (esimerkiksi lainmukaisuudesta ja työntekijöiden vahvoista oikeuksista), maahanmuuttajien työllistäminen on haastavaa ja siten melko pieni määrä on mitä ilmeisimmin ainakin kansantaloudellinen etu. Tällä tarkoitan sitä, että jos monien maahanmuuttajaryhmien työllisyysprosentti (Heikkilä & Pikkarainen 2008: 56) pysyy pienenä, he tuottavat vähemmän verorahoja kuin kuluttavat.

Mikä olisi sitten oikea tapa suhtautua maahanmuuttoon? Kansanedustajat joutuvat taiteilemaan edustamiensa suomalaisten ja maailman kurjien etujen välissä. Näiden kahden ryhmän edut ovat väistämättä jonkinlaisessa ristiriidassa:

todellista win-win-tilannetta on nähdäkseni mahdoton saada aikaan. Turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen on hyväntekeväisyyttä eikä pidä vaatia, että he kovin nopeasti hyödyttäisivät Suomea taloudellisesti. Kaikille suomalaisillekaan ei ole helppo löytää töitä ja olisi utopiaa olettaa, että Suomessa maahanmuuttajien työllistämässä onnistuttaisiin muita maita paremmin. Tämä ei kuitenkaan saa estää yrittämästä, koska jokainen saavutettu työpaikka on voitto.

Todelliseen demokratiaan kuuluu avoin keskustelu ja mielipiteen ilmaisun vapaus. Siksi tiukkaa turvapaikkapolitiikkaa kannattavilla on oikeus osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Olisi kuitenkin toivottavaa, että mahdollisimman moni olisi suojea turvapaikanhakijoiden auttamiselle, koska suomalaisilla on kuitenkin varaa antaa omastaan. Jos ja kun Suomesta halutaan tarjota turvapaikkaa kansainvälistä suojelua etsiville ihmisille, pitää myös myöntää tarpeeksi määrärahoja kotoutukseen, koska ilman riittäviä varoja kotoutuminen epäonnistuu varmasti ja se vasta kalliiksi tulisikin.

Jef Huysmansin (2006) aikaisemmin esitetyn väitteen mukaan epätoivotusta maahanmuutosta puhuttaessa kyse ei ole todellisesta uhkasta, vaan harhaluulosta. Tämän väitetyt kuvitelman mukaan kansallisvaltiot ovat eheitä ja yhtenäisiä yksiköitä, joiden hyvinvoinnin saattavat vaaraan vain ulkopuolelta tulevat uhkat, kuten maahanmuutto. Puhumalla ulkopuolisista uhkatekijöistä poliitikot ja muut vaikutusvaltaiset toimijat vievät huomion pois yhteiskunnan sisäisistä ristiriidoista ja siten välttävät kiusallisen kysymyksen yhtenäisyyden todellisesta tilasta. Näin toimiessaan he Huysmansin väitteen perusteella esiintyvät kansalaisten suojelejoina maahanmuuton aiheuttamaa uhkaa vastaan. Tässä on totuuden siemen. Esimerkiksi suomalaisilla on niin vahva usko oman järjestelmänsä toimivuuteen, että erilaisiin toimintatapoihin ja -kulttuureihin tottuneiden ihmisten ilmestyminen yhteiskunnan jäseniksi aiheuttaa huolta, epävarmuutta ja jopa vastarintaa. Siten Suomessa poliitikot ja kansa olisivat yhdessä samassa, Huysmansin mukaan harhaisessa uskossa epätoivottujen maahanmuuttajien vahingollisuuteen, eikä poliitikkojen tarvitsisi edes luoda epäluottamuksen ilmapiiriä.

Tiettyjen maahan pyrkivien ryhmien vastainen argumentointi on Suomessa yleisesti hyväksyttyä, mutta silti ei voi sanoa, että se olisi näkyvää ja leimaavaa. Poliitikot ja muut ”turvallisuuden ammattilaiset” eivät paria poikkeusta lukuun ottamatta levitä pelkoa ulkomaalaisia kohtaan tai luo tietoisesti Suomesta kuvaa ulkopuolisilta suojeltavana lintukotona. Suomessa tällainen ulkomaalaispelolla ratsastaminen ei ole poliittisesti korrektia ja kontrollin käytännön toimet pyritään hoitamaan tehokkaasti, mutta melko matalalla profiililla. Joistakin maahanmuuttoviraston karkotuspäätöksistä on tullut suuria uutisia ja suuri yleisö sekä media

ovat tuntuneet olevan karkotettujen puolella ja liian tiukkaa maahanmuuttopoliittikkaa vastaan (ks. esim. Pääkirjoitus 2009). Tässä kohdassa Huysmansin (2006: 50) teoria turvallistamisen tuottamisesta ei tunnu pitävän paikkaansa Suomessa. Toisaalta inklusion ja eksklusion hallinta on meillä tehokasta, mikä taas sopii Huysmansin esittämään arvioon. Suomessa käytännön toimet eivät kuitenkaan ole maahanmuuttajia leimaavia, vaan asiat hoidetaan hienovaraisesti ilman tarpeetonta nöyryytystä.

Aivan lopuksi on syytä vetää muutamia johtopäätöksiä koko tutkimuksesta ja ehdottaa aiheita jatkotutkimukselle. Kansanedustajien suhtautuminen maahanmuuttoon on ristiriitaista, samoin kansalaisten. Tämä tutkimus on kuitenkin vahvasti aikaan sidottu: kansalaismielipiteestä riippuen seuraavissa eduskuntavaaleissa valittavat kansanedustajat voivat olla nykyistä kriittisempiäkin, mutta myös suvaitsevaisempia. Toisaalta yksittäisten kansanedustajien mielipiteet voivat muuttua, jos esimerkiksi valtion talous kriisiytyisi pitkäksi aikaa tai erityisen dramaattisesti. Tämän tutkimuksen aineistona olleeseen kyselyyn vastanneiden kansanedustajien ikä-, puolue-, vaalipiiri-, ja sukupuolijakaumat vastasivat niin hyvin Eduskunnassa vallitsevia, että mielestäni tutkimus on reliaabeli. Toki esimerkiksi Perussuomalaisten kansanedustajien vastaamatta jättäminen on mahdollisesti vääristänyt tuloksia, mutta kansanedustajien maahanmuuttomielipiteiden ristiriitaisuutta heidän vastauksensa tuskin olisivat lieventäneet.

Jos metodiksi olisi valittu pelkät haastattelut, tulos olisi myös ehkä ollut toisenlainen. Tähän tutkimukseen haastatellut kansanedustajat antoivat sen kuvan, että kyselylomakkeisiin vastataan usein todella nopeasti, jolloin kysymyksiin perehtyminen jäänee pinnalliseksi. Haastatteluissa olisi ollut mahdollista saada niin sanottua punnitumpaa puhetta. Kansanedustajat joka tapauksessa suostuvat puhumaan maahanmuutosta myös skaalalla uhka–mahdollisuus, vaikka väitettäänkin heidän välttelevän aiheita. Seuraavaksi olisi mielenkiintoista tietää, miten hyvin kansanedustajat tuntevat maahanmuuttoon liittyviä faktoja. Perustuvatko heidän mielipiteensä tosiasioille vai onko asenteilla todella niin suuri merkitys kuin tämän työn tulokset antavat olettaa?

Entä tutkimuksen validiteetti? Kysyttiinkö tutkittavilta tutkimuskysymyksiin nähden oikeita kysymyksiä ja tulkittiinko niitä oikein? Edellisessä kappaleessa vastattiin kysymykseen, suostuvatko kansanedustajat puhumaan maahanmuutosta uhkana ja/tai mahdollisuutena. Myös heidän asenteensa eri puolilta maailmaa kotoisin oleviin sekä koulutettuihin ja kouluttamattomiin maahanmuuttajiin tuli selvitettyä, samoin kuin näkemys maahanmuuton vaikutuksista yhteiskunnan eri osa-alueille. Toisaalta lomakkeessa olisi voinut perustella tarkemmin, miksi viimeiset kysymykset koskivat vain kehityksistä tulevia ja/tai sääntöjenvastaisesti maahanpyrkiviä ihmisiä. Vastaajia olisi voinut itse pyytää määrittelemään epätoivotuimmat tai eniten uhkaavat ihmisryhmät. Etukäteen tarkkaan määritetyt kysymykset kuitenkin antoivat mahdollisuuden tehdä kyselystä lyhyemmän ja

siten paremmin hallittavan. Vastauksista vedetyt johtopäätökset olivat mielestäni perusteltuja. Mielenpitojen liittämisen osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua pyrin tekemään johdonmukaisesti. Työssä käsitelty aihe on kaiken kaikkiaan erittäin moniulotteinen, eikä sen kaikkia puolia voi yhdessä tutkimuksessa ottaa käsittelyyn. Toivomukseni kuitenkin on, että tämä opinnäytetyö auttaisi osaltaan lukijoita ymmärtämään paremmin suomalaista maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa sekä arvioimaan sen kipupisteitä ja kehitystarpeita.

Lähdeluettelo

Haastattelut:

- Koljonen, T. (2010). Ylitarkastaja, Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston EU-koordinaattori. Haastattelu Helsingissä, toukokuu 2010 (A. Kanninen).
- Mäkinen, T. (2009). Kansanedustaja, Eduskunnan hallintovaliokunnan varapuheenjohtaja. Haastattelu Helsingissä 10.6.2009 (A. Kanninen).
- Tölli, T. (2009). Kansanedustaja, Eduskunnan hallintovaliokunnan puheenjohtaja. Haastattelu Helsingissä 15.6.2009 (A. Kanninen).

Kirjalliset lähteet:

- Baldaccini, A., E. Guild & H. Toner (2007; toim.): *Whose freedom, security and justice? EU immigration and asylum law and policy*. 1. p. 550 s. Hart Publishing, Portland.
- Baldaccini, A. & H. Toner (2007). From Amsterdam and Tampere to the Hague: an overview of five years of EC immigration and asylum law. *Teoksessa*: Baldaccini, A., E. Guild & H. Toner (toim.): *Whose freedom, security and justice? EU immigration and asylum law and policy*, 1–22. Hart Publishing, Portland.
- Bigo, D. (2002). Security and immigration: toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives* 27: 1 (Special issue), 63–92.
- Boer, M. den (1995). Moving between bogus and bona fide: the policing of inclusion and exclusion in Europe. *Teoksessa*: Miles, R. & D. Thränhardt (toim.): *Migration and European integration, the dynamics of inclusion and exclusion*, 92–111. Pinter, Lontoo.
- Boswell, C. (2003). The ‘external dimension’ of EU immigration and asylum policy. *International Affairs*, 79: 3, 619–638.

- Boswell, C. (2007a). Migration control in Europe after 9/11: Explaining the absence of securitization. *Journal of Common Market Studies* 45: 3, 589–610.
- Boswell, C. (2007b). The securitisation of migration. A risky strategy for European States. *DIIS Briefs 2007*. Danish Institute for International Studies, Kööpenhamina.
<http://www.diis.dk/graphics/Publications/Briefs2007/boswell_securing_of_migration.pdf>
- Buzan, B. (1983). *People, states and fear. The national security problem in international relations*. 262 s. Wheatsheaf Books Ltd., Brighton.
- Buzan, B., O. Wæver & J. de Wilde (1998). *Security: a new framework for analysis*. 1. p. 239 s. Lynne Rienner Publishers, Boulder ja Lontoo.
- Carrera, S. & E. Guild (2008). The French presidency's European pact on immigration and asylum. *CEPS Policy Brief No. 170*, syyskuu. CEPS, Bryssel.
- Castles, S. & M. J. Miller (1998). *The age of migration: international population movements in the modern world*. 2. p. 336 s. Macmillan Press Ltd, Basingstoke ja Lontoo.
- Ceyhan, A. & A. Tsoukala (2002). The securitization of migration in Western societies: ambivalent discourses and politics. *Alternatives* 27: 1 (Special issue), 21–39.
- Cornelissen, S. (2009). Migration regimes and the politics of difference in contemporary South Africa. *Round table* 98: 402, 347–360.
- Dover, R. (2008). Towards a common EU immigration policy: a securitization too far. *Journal of European Integration* 30: 1, 113–130.
- Ervasti, H. (2004). Attitudes towards foreign-born settlers: Finland in a comparative perspective. *Yearbook of Population Research in Finland XL* 2004, 25–44.
- EUVL= Euroopan unionin virallinen lehti (2001). L 81, 21.03.2001.
- EUVL= Euroopan unionin virallinen lehti (2003). L 050, 25.02.2003.
- EUVL= Euroopan unionin virallinen lehti (2007). C 306, 17.12.2007.
- Faist, T. (2002). 'Extension du Domaine de la Lutte': international migration and security before and after 11 September 2001. *International Migration Review* 36: 1, 7–14.
- FAQ – eli usein esitettyjä kysymyksiä (2009). Suomen Pakolaisapu, Helsinki. 2.4.2009.
<<http://www.pakolaisapu.fi/faq>>
- Forsander, A. (2004). Maahanmuuton merkitys väestökehityksen kannalta. *Teoksessa* Kautto, M. (toim.) *Väestökehitykseen vaikuttaminen – pitäisikö syntyvyyttä ja maahanmuuttoa lisätä. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 3*, 59–104. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 31/2004, Valtioneuvosto, Helsinki.
- Freilich, J. D., M. R. Opresso & G. R. Newman (2006). Immigration, security and civil liberties post 9/11: a comparison of American, Australian and Canadian legislative and policy changes. *Teoksessa*: Freilich, J. D. & R. T. Guerette (toim.) *Migration, culture conflict, crime and terrorism*, 49–69. Ashgate Publishing Ltd., Aldershot.
- Furuya, S. (2003). Migrants, national security and September 11: the case of Japan. *Race and Class* 44: 4, 52–62.
- Gebrewold, B. (2007). Conclusion – Securitization of migration and the civilizing process. *Teoksessa* Gebrewold, B. (toim.): *Africa and Fortress Europe*, 171–180. Ashgate Publishing Ltd., Aldershot.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma* (2006). 41 s. 19.10.2006.
- Hallitusohjelman toimeenpanon arviointi hallituskauden puolivälissä – Hallituksen strategiaasiakirjan seuranta (2009). 283 s. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2009*. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- HE (1981) = Hallituksen esitys 186/1981 vp.
- HE (2007) = Hallituksen esitys 166/2007 vp.

- Heikkilä, E. & M. Pikkarainen (2008). Väestön ja työvoiman kansainvälistuminen nyt ja tulevaisuudessa. 219 s. *Siirtolaisuustutkimuksia A 30*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/Siirtolaisuustutkimuksia_A30_ESR.pdf>
- Heisler, M. & Z. Layton-Henry (1993). Migration and the links between social and societal security. *Teoksessa*: Wæver, O., B. Buzan, M. Kelstrup & P. Lemaitre (toim.): *Identity, migration and the new security agenda in Europe*. State, 148–166. St. Martin's Press, New York.
- Huysmans, J. (1995). Migrants as a security problem: dangers of “securitizing” societal issues. *Teoksessa*: Miles, R. & D. Trähnhardt (toim.): *Migration and European integration, the dynamics of inclusion and exclusion*, 53–72. Pinter, Lontoo.
- Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity. Fear, migration and asylum in the EU*. 1. painos, 191 s. Routledge, Lontoo ja New York.
- Huysmans, J. & A. Buonfino (2008). Politics of exception and unease: immigration, asylum and terrorism in parliamentary debates in the UK. *Political Studies* 56: 4, 766–788.
- Jaakkola, M. (2005). Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003. *Työpoliittinen tutkimus* 286. 145 s.
- Jaakkola, M. (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987-2007. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1: 2009*. 101 s.
- Jupp, J. (2006). Terrorism, immigration and multiculturalism. *International Journal* 61: 3, 699–710.
- Kansalaisuustilastot (2009). Maahanmuuttovirasto, Helsinki. 31.3.2009.
<<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3130>>
- Karyotis, G. (2007). European migration policy in the aftermath of September 11. The security-migration nexus. *Innovation: The European Journal of Social Sciences* 20: 1, 1–17.
- Katainen kielsi maahanmuuttajakielteisen vaalimainoksen (2009). Helsingin Sanomat 30.5.2009.
- Kerttunen, M. (2007; toim.). Uudet uhkat? *Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarja 2*, Tutkimuslsteita nro 37. 142 s.
- Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, annettu 8 päivänä lokakuuta 2008 – Muuttoliikettä koskevan kokonaisvaltaisen lähestymistavan lujittaminen: Lisää koordinaatiota, johdonmukaisuutta ja synergiaa[KOM(2008) 611 lopullinen – Ei julkaistu EUVL:ssä]. 15 s. 8.10.2008. Euroopan komissio, Bryssel.
- Kuosma, T. (1994). *Uudistettu ulkomaalaislainsäädäntö*. 222 s. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.
- Kuosma, T. (2004). *Uusi ulkomaalaislaki*. 778 s. Lainvoima/Multikustannus Oy, Helsinki.
- Laiho, S. (2008). Kivenä kengässä? Suomen kiintiöpakolaispolitiikka 1973-2008. 93 s. Pro gradu-tutkielma. Poliittisen historian laitos, Turun yliopisto.
<<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports38.pdf>>
- Laittoman maahantulon vastainen toimintaohjelma 2010-2011. Loppuraportti. 40 s. 3.11.2009. Sisäasiainministeriö, Helsinki.
<[http://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/F2AEA0220E3B72A3C225767A002FAAA3/\\$file/5-2009.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/F2AEA0220E3B72A3C225767A002FAAA3/$file/5-2009.pdf)>
- Lavenex, S. (2006). Shifting up and out: the foreign policy of European integration control. *West European Politics* 29: 2, 329–350.
- Leitzinger, A. (2008a). *Ulkomaalaiset Suomessa 1812-1972*. 539 s. East-West Books, Helsinki.
- Leitzinger, A. (2008b). *Ulkomaalaispolitiikka Suomessa 1812-1972*. 634 s. East-West Books, Helsinki.

- Lepola, O. (2000). Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, suomalaisuus ja kansalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. 418 s. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia* 787, Helsinki.
- Lohrmann, D. (2000). Immigrants, refugees and insecurity: current threats to peace? *International Migration* 38: 4, 3–22.
- Maahanmuuttovirasto (2010). Muuttaisinko Suomeen? 27.3.2010.
<<http://www.migri.fi/migratingtofinland/fin/>>
- Marfleet, P. (2006). *Refugees in a global era*. 1. p. 324 s. Palgrave Macmillan, Basingstoke ja New York.
- Marston, S. A., P. L. Knox & D. M. Liverman (2008). *World regions in global context*. 3. p. 593 s. Pearson Education Inc., Upper Saddle River.
- Massey, D. S. (1999). International migration at the dawn of the twenty-first century: the role of the state. *Population and Development Review* 25: 2, 303–322.
- Mcdonald, M. (2008). Securitization and the construction of security. *European Journal of International Relations*, 14: 4, 563–587.
- Miles, R. & D. Thränhardt (1995; toim.). *Migration and European integration: the dynamics of inclusion and exclusion*. 1. p. 209 s. Pinter, Lontoo.
- Muuttoliike (2009). Tilastokeskus, Helsinki. 31.3.2009.
<http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/muutl/muutl_fi.asp>
- Mölsä, J. & P. Vuoristo (2008). Matti Vanhanen toivoo, ettei maahanmuutosta tule lyömäasetta. *Helsingin Sanomat* 28.10.2008.
- Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2009 (s.a.). 8 s. 23.10.2010.
<<http://www.perussuomalaiset.fi/getfile.php?file=346>>
- Pitkänen, P. (2006). *Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä*. 120 s. Edita, Helsinki
- PK (2009) = Täysistunnon pöytäkirja PTK 9/2009 vp
- Pääkirjoitus (2008). Kallin asiaton lausunto. *Helsingin Sanomat*, 27.2.2008.
- Pääkirjoitus (2009). Karkotuspäätös punnittava uudelleen. *Helsingin Sanomat*, 8.7.2009.
- Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma (2007).
<<http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>>
- Pöntinen, K. (2009). Sosiaalipumminen maahantulolle stoppi! 25.5.2009. <<http://www.kaipontinen.fi/News.aspx?action=read&newsid=63>>
- Raitasalo, J. & J. Sipilä (2007). Mikä Suomea uhkaa? Laaja turvallisuuskäsitys ja uhkakuva-politiikka näkökulmina Suomen turvallisuuspolitiikkaan. *Julkaisusarja 4: työpapereita* 23. Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.
- Raittila, P. (2002; toim.). *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. 220 s. Tampere University Press, Tampere.
- Rudolph, C. (2003). Security and the political economy of international migration. *American Political Science Review* 97: 4, 603–620.
- Salmio, T. (2000). Suomen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikka 1990-luvulla: maahanmuutto ja pakolaisuus turvallisuushkana valtion politiikassa. *Valtio-opillisia tutkimuksia n:o* 54. 78 s. Turun yliopisto, Turku.
- Salo, M. (2005). Suomi suomalaisille. Argumentit maahanmuuttoa vastaan Suomessa vuosina 1990–2003. *Web Reports* 6., 56 s. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
<<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports6.pdf>>
- Saukkonen, P. (2007). *Politiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa*. 1. p. 330 s. WSOY op-pimateriaalit Oy, Helsinki.
- Stritzel, H. (2007). Towards a theory of securitization: Copenhagen and beyond. *European*

- Journal of International Relations* 13; 3, 357–383.
- STV 1978 = *Suomen tilastollinen vuosikirja 1978*. Tilastokeskus, Helsinki 1979.
- STV 1992 = *Suomen tilastollinen vuosikirja 1992*. Tilastokeskus, Helsinki 1992.
- Suomen kansalaisuuden saamiset (2009). Tilastokeskus, Helsinki. 31.3.2009.
<http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/kans/kans_fi.asp>
- Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston selonteko (2009). 140 s.
Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009.
- SVT 1994 = *Suomen virallinen tilasto 1994:3*. Ulkomaalaiset Suomessa. Tilastotietoa Suomen ulkomaalaisväestöstä. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastoja 3/2007 (2007). Maahanmuutto-osasto. Sisäasiainministeriö, Helsinki.
- Tilastoja 1/2009 (2009). Maahanmuutto-osasto. Sisäasiainministeriö, Helsinki.
- Turvallinen elämä jokaiselle – Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2008). 76 s. *Sisäministeriön julkaisusarja 16/2008*.
- Turvapaikka- ja pakolaistilastot (2009). Maahanmuuttovirasto, Helsinki. 12.5.2009
<www.migri.fi/tilastot/turvapaikka>
- Uçarer, E. M. (2007). Justice and Home Affairs. *Teoksessa*: Cini, M. (toim.): *European Union Politics*, 304-320. 2. painos. Oxford University Press, Oxford.
- Vasama, T. (2008). Kysely: Muuttoliike kehittyvistä maista enemmän uhka kuin mahdollisuus. *Helsingin Sanomat* 18.1.2008.
- Vuorio, A.-M. (2007). *Maahanmuuton hallinnan turvallistaminen Euroopan unionissa*. Pro gradu-tutkielma. 71 s. Yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.
- Vuoristo, P. (2008). Timo Kalli joutui selittämään maahanmuuttolausuntoaan. *Helsingin Sanomat*, 27.2.2008.
- Väestörakenne (2008). Tilastokeskus, Helsinki. 31.3.2009.
<http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp>
- Watson, S. D. (2007). Manufacturing threats: asylum seekers as threats or refugees. *Journal of International Law and International Relations* 3; 1, 95-117.
- Wæver, O., B. Buzan, M. Kelstrup & P. Lemaitre (1993; toim.): *Identity, migration and the new security agenda in Europe*. 221 s. St. Martin's Press, New York.
- Westin, C. (2000). Settlement and integration policies for immigrants and their descendants in Sweden. 68 s. ILO, Geneve. 10.12.2008.
<<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp34.pdf>>

Liitteet

Liite 1. Suomeen saapuneet pakolaiset 1973–2007 maanosittain. Vastaavaa tilastoa ei ole saatavilla vuosilta 2008 ja 2009, mutta kyseisinä vuosina saapuneiden pakolaisten kokonaismäärä ilmenee taulukosta 4. (Tilastoja 3/2007, Tilastoja 1/2009).

Vuosi	Latinal. Amerikka	Aasia	Lähi- ja Keski-itä	Afrikka	Itä-Eu- rooppa	Yhteensä
1973-77	182	-	-	-	-	182
1978	-	-	1	-	-	1
1979	-	100	-	1	-	101
1980	-	15	-	-	-	15
1981	-	19	-	3	-	22
1982	9	21	-	-	-	30
1983	-	151	5	-	-	156
1984	3	62	-	1	-	66
1985	-	24	1	-	-	25
1986	3	131	1	1	-	136
1987	4	144	12	7	-	167
1988	1	311	27	1	-	340
1989	4	466	59	13	5	547
1990	1	461	365	20	11	858
1991	1	276	351	606	132	1 366
1992	-	138	642	1 255	314	2 349
1993	4	263	525	975	1 922	3 689
1994	24	163	365	582	278	1 412
1995	14	66	440	304	591	1 415
1996	5	28	594	160	406	1 193
1997	7	27	778	491	103	1 406
1998	2	41	482	349	84	958
1999	2	78	542	130	437	1 189
2000	-	342	370	142	358	1 212
2001	2	363	477	397	618	1 857
2002	23	397	545	320	273	1 558
2003	-	267	355	442	138	1 202
2004	2	384	447	622	207	1 662
2005	2	423	221	698	157	1 501
2006	2	449	254	327	110	1 142
2007	5	642	292	742	112	1 793
Yhteensä	302	6 252	8 151	8 589	6 256	29 550

Liite 2. Kyselylomake

Vastausohjeet: 1=selvästi enemmän mahdollisuus 2=jonkin verran enemmän mahdollisuus 3=jonkin verran enemmän uhka 4=selvästi enemmän uhka

Ovatko seuraavilta alueilta kotoisin olevat Suomeen pyrkivät koulutetut ihmiset omasta mielestänne enemmän uhka vai mahdollisuus maamme yleiselle edulle?

	1	2	3	4
Eurooppa (ei Venäjä ja Valko-Venäjä)	☐	☐	☐	☐
Venäjä, Keski-Aasia ja Transkaukasia (esim. Georgia)	☐	☐	☐	☐
Pohjois-Afrikka ja Lähi-itä (esim. Algeria, Irak, Israel)	☐	☐	☐	☐
Saharan eteläpuolinen Afrikka (esim. Kongo, Sudan, Somalia)	☐	☐	☐	☐
Yhdysvallat ja Kanada	☐	☐	☐	☐
Latinalainen Amerikka (esim. Meksiko, Brasilia, Chile)	☐	☐	☐	☐
Itä-Aasia (Kiina, Japani, Koreat, Mongolia)	☐	☐	☐	☐
Kaakkois-Aasia (esim. Vietnam, Thaimaa ja Filippiinit)	☐	☐	☐	☐
Etelä-Aasia (esim. Intia ja Pakistan)	☐	☐	☐	☐
Australia, Uusi-Seelanti ja Eteläinen Tyynimeri	☐	☐	☐	☐

Vastausohjeet: 1=selvästi enemmän mahdollisuus 2=jonkin verran enemmän mahdollisuus 3=jonkin verran enemmän uhka 4=selvästi enemmän uhka

Ovatko seuraavilta alueilta kotoisin olevat Suomeen pyrkivät kouluttamattomat ihmiset omasta mielestänne enemmän uhka vai mahdollisuus maamme yleiselle edulle?

	1	2	3	4
Eurooppa (ei Venäjä ja Valko-Venäjä)	☐	☐	☐	☐

Venäjä, Keski-Aasia ja Transkaukasia (esim. Georgia)	☐	☐	☐	☐
Pohjois-Afrikka ja Lähi-itä (esim. Algeria, Irak, Israel)	☐	☐	☐	☐
Saharan eteläpuolinen Afrikka (esim. Kongo, Sudan, Somalia)	☐	☐	☐	☐
Yhdysvallat ja Kanada	☐	☐	☐	☐
Latinalainen Amerikka (esim. Meksiko, Brasilia, Chile)	☐	☐	☐	☐
Itä-Aasia (Kiina, Japani, Koreat, Mongolia)	☐	☐	☐	☐
Kaakkois-Aasia (esim. Vietnam, Thaimaa ja Filippiinit)	☐	☐	☐	☐
Etelä-Aasia (esim. Intia ja Pakistan)	☐	☐	☐	☐
Australia, Uusi-Seelanti ja Eteläinen Tyynimeri	☐	☐	☐	☐

Vastausohjeet: 1=selvästi enemmän mahdollisuus 2=jonkin verran enemmän mahdollisuus 3=jonkin verran enemmän uhka 4=selvästi enemmän uhka

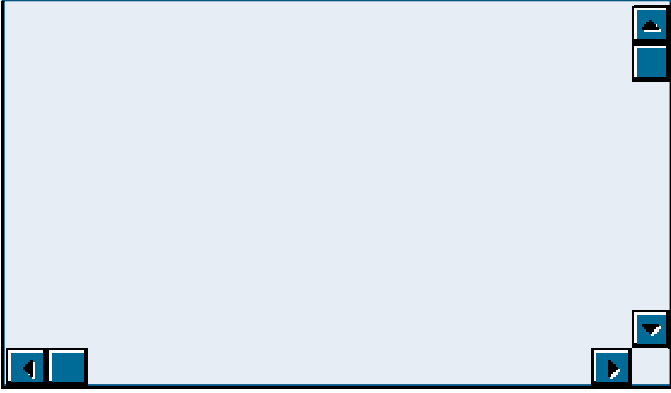
Kehitysmaista Suomeen sääntöjenvastaisesti pyrkivät ihmiset ovat mielestäni maamme yleiselle edulle...

	1	2	3	4
koulutetut	☐	☐	☐	☐
kouluttamattomat	☐	☐	☐	☐

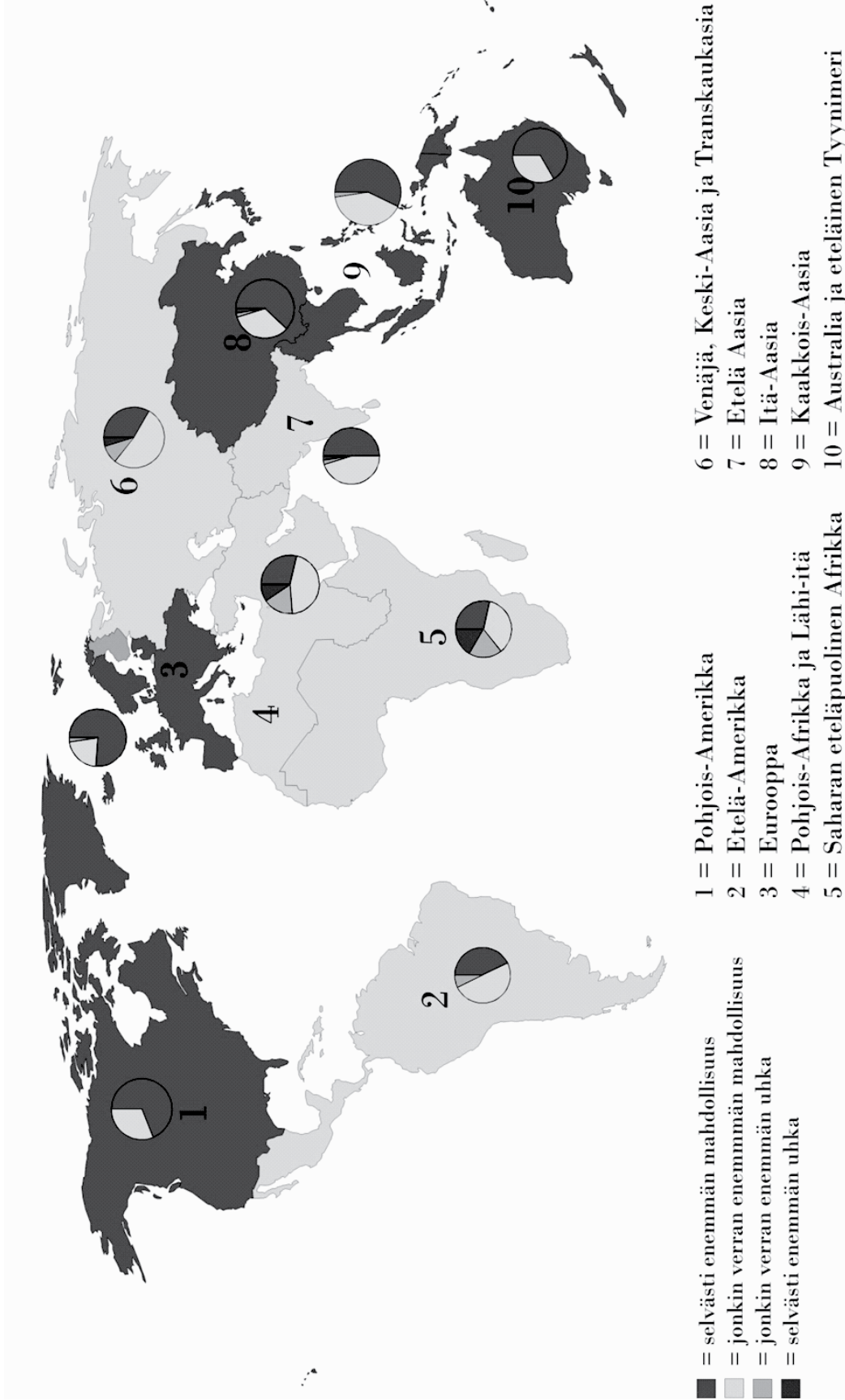
Sääntöjenvastaisesti Suomeen pyrkivät ihmiset uhkaavat mielestäni...

	selvästi	jonkin verran	vähän	ei lainkaan
nykyisten suomalaisten turvallisuutta	☐	☐	☐	☐
maamme taloudellista kilpailukykyä	☐	☐	☐	☐
oikeuslaitoksen toimintakykyä	☐	☐	☐	☐
nykyisten suomalaisten elintasoja	☐	☐	☐	☐
viranomaiskontrollin tehoa	☐	☐	☐	☐
hyvinvointivaltion toimintakykyä	☐	☐	☐	☐
kansanterveyttä	☐	☐	☐	☐

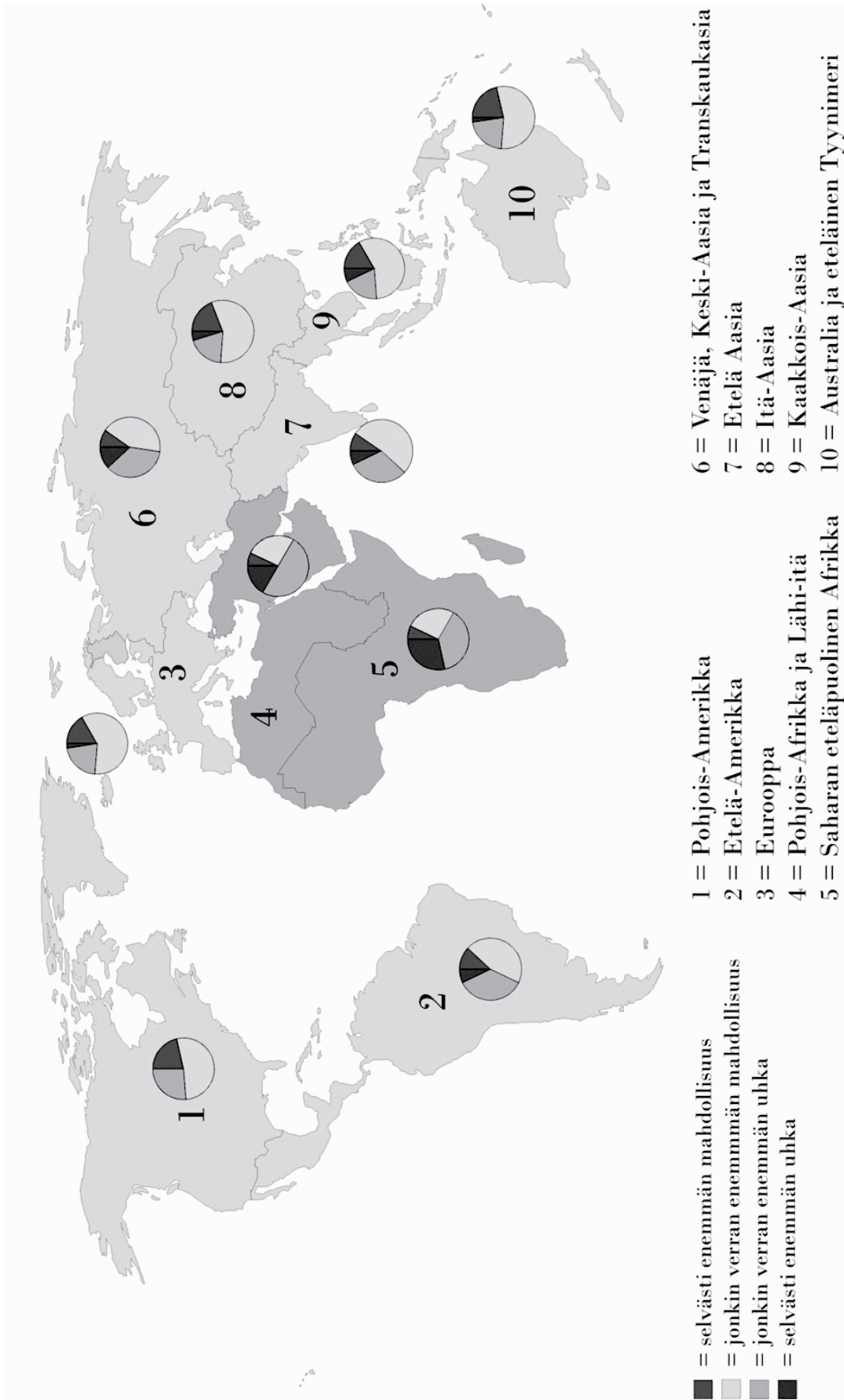
Tähän kenttään voitte kirjoittaa mielipiteitänne aiheesta ja kommentoida tutkimusta.

			
1257419674.136	true	15193	true

Tutkimusta varten on myös tarkoitus haastatella muutamaa kansanedustajaa. Haastateltavilta ei kysytä näitä samoja asioita, vaan he saavat kommentoida tuloksia ja arvioida, mitkä asiat vaikuttavat edustajien mielipiteen muodostukseen. Jos Teillä on mahdollisuus osallistua tutkimukseen haastateltavana, ottakaa yhteys antti.kanniainen@helsinki.fi

Liite 3. Vastaukset kysymykseen ”ovatko seuraavilta alueilta kotoisin olevat Suomeen pyrkivät koulutetut ihmiset omasta mielestänne enemmän uhka vai mahdollisuus maamme yleiselle edulle?”. Pohjaväri kuvaa kyseistä aluetta koskevien vastausten moodia, ja ympyrädiagrammi vastausten jakautumista.

Liite 4. Vastaukset kysymykseen ”ovatko seuraavilta alueilta kotoisin olevat Suomeen pyrkivät kouluttamattomat ihmiset omasta mielestänne enemmän uhka vai mahdollisuus maamme yleiselle edulle?”. Pohjaväri kuvaa kyseistä aluetta koskevien vastausten moodia, ja ympyrädiagrammi vastausten jakautumista.

Tutkija Antti Kannianen on selvittänyt Suomessa vähälle huomiolle jäänyttä maahanmuuton ja turvallisuuden yhteyttä. Useiden tutkijoiden mukaan turvallisuusnäkökohdat hallitsevat perusteettomasti maahanmuuttopuhetta vauraissa teollisuusmaissa. Kirjoittaja tarkastelee näiden väitteiden soveltuvuutta Suomeen valmiiden tekstiaineistojen sekä erityisesti kansanedustajien mielipiteiden perusteella. Tutkimus osoittaa, että Suomessakin turvallisuusnäkökohdat ovat vahvasti esillä maahanmuuttokeskustelussa, tosin lähestymistapaa myös vastustetaan voimakkaasti.

Helppolukuinen ja monipuolinen kirja on kattava yleisesitys Suomeen suuntautuvan kansainvälisen siirtolaisuuden lähihistoriasta ja suomalaisten maahanmuuttoasenteista. Julkaisu sopii kaikille maahanmuuttoasioiden parissa työskenteleville tai muuten aiheesta kiinnostuneille.

ISBN 978-952-5889-05-5 (nid.)

ISBN 978-952-5889-06-2 (PDF)

ISSN 0356-9659

www.siirtolaisuusinstituutti.fi